

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Ευρίπιδου Σούρλα: Γεωργία Σάνδη	161
Henri Pierron: 'Η πνευματική εξέλιξη του παιδιού	165
Adolphe Ferrière: Τα παιδιά μας και το μέλλον της χώρας	171
Γεωργίου Ρούσκα: 'Η επίδραση του οικογεν. περιβάλλοντος	181
Θ. Βλαχοδημήτρη: 'Η υποβολή σαν μέθοδος διαπαιδiseως	185
Γ. Παπαστάμου: 'Η μορφή της εργασίας στο λαϊκό σχολείο	186
Χρυσοστόμου Ζήση: Τα άριστερόχειρα παιδιά	187
Κ. Α. Παπαγεωργίου: Τα βιβλία των σχολ. της υπαίθρου	189
Γ. Γεωργίου: 'Εκθεσις λειτουργίας 3]ξιου Προτύπου	194
Réné Ozouf: 'Η Δ]λ]α της Γεωγραφίας	198
'Αθανασίου Γκρόζα: Εικόνες από το αγροτικό σχολείο	202
Γ. Κυριακίδου: 'Η ιδεοπτική μέθοδος στην πράξη	205
Χάρη Πάτση: 'Εκπαιδευτικές ειδήσεις απ' όλόκλ. τόν κόσμο	206

ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

- 1) 'Ο 5ος τόμος της «Μεγάλης 'Εγκυκλοπαιδείας των Νέων» έκκυκλοφόρησε και διανεμήθη στους συνδρομητάς της. 'Όσοι δέν τόν έλαβαν ακόμη νά σπεύσουν νά τόν ζητήσουν.
- 2) 'Ο 6ος τόμος της Μ.Ε.Ν. συμπληρώθηκε, βιβλιοδετείται και διανέμεται έντός του 'Ιανουαρίου.
- 3) 'Ο 7ος τόμος δά κυκλοφορήση έντός του Φεβρουαρίου.
- 4) Σπεύσατε όλοι νά έγγραφητε συνδρομητάι στη Μ.Ε.Ν. γιά νά αποκτήσετε τό μνημειώδες αυτό έργο γιά τόν έαυτό σας, γιά τά παιδιά σας και γιά τίς Σχολικές βιβλιοθήκες σας. (Λεπτομέρειες στη θ' σελ. του έξωφύλου)

ΕΤΟΣ Η'.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1958

ΤΕΥΧΟΣ 89

ΑΘΗΝΑΙ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

‘ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,
ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ, ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37

ΧΡΟΝΟΣ Η' — ΑΡΙΘ. 89
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1958

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Για τα σχολεία: Έτησια δρχ. 100
Για τους εκπαιδευτικούς > > 80

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 1092/1948
Έκδοτης—Διευθυντής: Χάρης Πάτσης
Κατοικία: Προμπονά 13, τέρμα Πατησίων
Τυπογραφείον: Ι. Άλευροπούλου
Άγισσιλάου 23α

‘‘ECOLE NOUVELLE,’’
REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHÈNES, SOCRATE 37

ANNÉE VIII' — NUMÉRO 89
JANVIER 1958

ABONNEMENT

Pour les écoles: d'un an dr. 100
Pour les instituteurs: d'un an > 80

Άλλη λογογραφία και έμβάσματα
κ. Χάρην Πάτην
Σωκράτους 37 Άθήναι—Τηλ. 58.417
(Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Έκυκλοφόρησαν οι έξι πρώτοι τόμοι. Όλόκληρον
το έργον μαζί με τον τόμον ΕΛΛΑΣ αποτελείται από 15 τόμους τόμους

Έκαστος τόμος χρυσόδετος δραχμές . . . 120

Τιμή ολόκληρου του έργου (τόμον προς τόμον) 1800

Μετρητοίς ολόκληρον το έργον δραχμές . . . 1500

- Μελλοντικά ή άξία ολόκληρου του έργου θα αύξηθώ.
- Έποφελήθητε της εύκαιρίας να τό άποκτήσετε με τη μικρή αυτή άρχική τιμή.
- Οί σχολικές Έφορείες προπληρώνουν ολόκληρο τό έργο και παραλαμβάνουν τους πρώτους έξι έκδοθέντας τόμους, τους δέ ύπολοίπους, έφόσον τό προπλήρωσαν, τους παραλαμβάνουν με την εϋτή τιμή, έναν προς έναν καθώς θα έκδίδωνται.
- Οί διδάσκαλοι, οί γονείς και οί μαθηται δύνανται να προμηθεύωνται τό έργον είτε ολόκληρον είτε τόμον προς τόμον με την κάθε φορά τρέχουσας άξίας του. Όσοι τό προπληρώσουν εξασφαλίζουν με 1500 δραχ. ολόκληρο τό έργο άνεξάρτητα από τη μελλοντική τιμή του.
- Ό τόμος ΕΛΛΑΣ θα έκδοθώ τελευταίος και θα είναι μια πρωτοφανής έκδοση.

ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΣΤΗ Μ.Ε.Ν.—ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ — ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ — ΤΟΥΣ ΓΝΩΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ

(Περισσότερες λεπτομέρειες θέλετε στην δ' σελίδα του έξωφύλλου μας)

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ

Έπιτρέπεται ή είσαγωγή των κατόπιν της ύπ' άριθ. 132004/24 - 10 - 57 διαταγής Υπουργείου Παιδείας.

● Η μεγαλύτερα καινοτομία των νεωτέρων χρόνων στον τομέα της άναγνωσματοριογραφίας είναι ή συγγραφή και κυκλοφορία των έξι (6) «ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ» (ένα για κάθε τάξη) του ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ.

● Τα «ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ» του ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ συμπληρώνουν τα κενά του έπισήμου άναγνωστικού του Ο.Ε.Σ.Β. γιατί είναι γραμμένα με βάση την Ένιαία Συγκεντρωτική Δύλεια. Γιαυτό όλοι οί συνάδελφοι τά συνιστούν στους μαθητάς των και τά είσάγουν στα σχολεία τους. Δοκιμάστε τα και σεΐς για να πείσθώτε.

‘‘ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ — ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 — ΤΗΛΕΦ. 58.417

ΕΤΟΣ 8ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1958

ΤΕΥΧΟΣ 89

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΑΝΔΗ
ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΟΡΑΜΑΤΙΣΜΟΙ

Υπό

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

Οί χωρικοί είναι οί τελευταίοι
βάρδοι του λαΐκού μας πολιτισμού.

GEORGE SAND

I

Συμπληρώθηκαν εκατόν πενήντα χρόνια από την εποχή της γεννήσεως της Γεωργίας Σάνδη, ή οποία είναι μια από τις πιο ένδοξες γυναικείες Μορφές των Γραμμάτων στην Γαλλία.

Η Γεωργία Σάνδη ένέκλειε τό θείον τάλαντον να δίδει, με όλα τα φτερουγίσματα της λογοτεχνικής της δημιουργίας, τους συνδυασμούς τέχνης και ιδέας.

Οίστηλατημένη από κάθε τι πρωτότυπο, που ήτανε θαυμαστό και αληθινό, ανταποκρινομένη με όλον τον πλοΰτο του έσωτερικού της κόσμου στις έντυπώσεις του έξωτερικού κόσμου, μετεμόρφωνε και πλαστοργούσε σε άρμονίες ύπέρχους των μορφών του λόγου, κάθε τι που τις έκαμνε ξεχωριστή έντύπωση.

Έδινε ζωή στις έμπνεύσεις εκείνων των ατόμων που ήσθάνοντο αλλά δέν μπορούσαν να δημιουργήσουν, αυτό δέ τό θαυμαστό τάλαντό της να νοιώθει όλα και να μπορεί να έκφράζεται για όλα, αυτό ήτανε εκείνο που άποτελούσε την πηγή της λογοτεχνικής δημιουργίας της.

Έκείνο όμως που την θέτει έκτός συναγωνισμού — όπως παρατηρεί δ διάσημος Κριτικός Taine ¹⁾ — ήτανε τό styl — τό ύφος δηλαδή της Γεωργίας Σάνδη.

Κανένας από την εποχή των κλασσικών των δύο τελευταίων αιώνων δέν έγκλείει τόση γλαφυρότητα όσην ή Γεωργία Σάνδη. Αί περιγραφαι της είναι άμίμητοι. Μένει τις με την έντύπωση πώς τά πάντα πηγάζουν από κάποια βαθειά πηγή, από κάποια πηγή άθόλωτη και πώς όλα κυλάνε σε μια κοίτη φυσική πλημμυρισμένη από καθάριο νερό. Η δημιουργική πνοή της και οί λογοτεχνικές συλλήψεις της δίνουνε την ιδέα της πρωτοτύπου ιδιοφυΐας της και μιας άφθαστης ευκινήσιας του πνεύματός της.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ

1. Taine, Darniers Essais critiques. Β.ΒΛΙΣΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδού

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44436

Ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους γιὰ δάσκαλό της πῆρε τὸν Rousseau, στὸ πλάϊ δὲ ἑνὸς Λαμαρτίνου, ἑνὸς Βίκτωρος Οὐγκὼ καὶ ἑνὸς Balzac, ὑπῆρξε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες ἀντιπροσωπευτικὲς Μορφὲς τῶν Γραμμάτων κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα.

Ὁ Alfred de Vigny πού τὴν γνώρισε στὰ 25 χρόνια της μᾶς ἀφῆκε ἕνα σύντομο πορτραῖτό της.

Ἡ ὄψη της — παρατηρεῖ ὁ Alfred de Vigny — μοιάζει σὰν τῆς Ἰουδήθ, πού ἀποθανυμάζουμε ὅλοι μας, στὸ περίφημο ἄγαλμά της τὸ ὁποῖον βρίσκεται στὸ Μουσεῖο τῆς Φλωρεντίας. Τὰ μαλλιά της τὰ κατὰμαυρα καὶ τὰ συσπειρωμένα σὲ μπούκλες, ἐνῶ πέφτουνε ἐλαφρὰ καὶ μὲ χάρη στὸ στήθος της, ἀφίνουν τὴν ἐντύπωση κάποιας Μορφῆς ἀγγελικῆς — σὰν ἐκεῖνες πού ζωγράφισε ὁ Ραφαήλ. Τὰ μάτια της εἶναι μεγάλα καὶ μαῦρα, φκιασμένα λὲς σὰν τὰ μάτια τῶν Μυστικιστικῶν προτύπων πού ἀπαντοῦμε σὲ ἔξοχες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἡ στάση της αὐστηρὴ καὶ ἀκίνητη καὶ ἐξαιρετικὰ θελκτικὴ, ἡ κάτω σιαγὼν τοῦ προσώπου της. Χαριτωμένη στὴν ἐμφάνισή καὶ στὴν ὁμιλίᾳ της. Αἱ κινήσεις της, ὁ τόνος τῆς φωνῆς της καὶ γενικὰ ἡ ὅλη της κατατομὴ, κλείνουν μέσα της — σὲ μεγάλο βαθμὸ — κᾶτι τι τὸ ξεχωριστό, κᾶτι τι τὸ γοητευτικό, κᾶτι τι πού προδίδει τὸ πολὺ-πολὺ ἀνθρώπινο, κᾶτι τι πού συμβολίζει τὸ καθαρῶς ἀνθρώπινον.

II

Ἀγάπησε μὲ πάθος τὴν Γενέθλια Γῆς της — ὅπου καὶ ἐξήγησε νὰ ταφῇ — στὴν ἔπαυλὴ δηλαδὴ τοῦ πύργου της στὸ Nohant τῆς ἐπαρχίας τοῦ Berry.

Καὶ γιὰ τὴν ἔρευναν τῶν λαογνωστικῶν καὶ Πατριδογνωστικῶν θησαυρῶν πού ἐνέκλειε τὸ Berry, ἔκαμε τὴν ἴδια ἐργασία πού ἔκαμε ὁ Bosquet γιὰ τὴν Νορμανδία.

Ἡ Γεωργία Σάνδῃ ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴ σκέψη πὼς ὅλος ὁ θαυμαστὸς θησαυρὸς πού ἐγκλείει ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς ἀρχίζει νὰ ἐξαφανίζεται, καὶ πὼς θὰ ἄξιζε, ἐν ὀνόματι τῆς ἀτελευτήτου πορείας τῆς ἀνθρώπινης ἐποποιίας, νὰ περισυλλεγῇ σὰν ὁ πιὸ πολυτιμότερος θησαυρὸς.

Γι' αὐτὸ στὰ 1858 — δηλαδὴ πρὸ 100 ἐτῶν — ἔγραψε στὸ γυιό της τὸν Maurice, τὰ κάτωθι :

« Ἀγαπημένο μου παιδί, ἔκαμες συλλογὲς διαφόρων παραδόσεων, τραγουδιῶν, θρύλων καὶ παραμυθιῶν, καὶ πολὺ καλὰ ἔκαμες κατὰ τὴν γνώμη μου πού φρόντισες νὰ τὶς πλουτίσεις παράλληλα καὶ μὲ εἰκονογραφικὸν ὕλικόν.

Ἡ πράξη σου αὐτὴ εἶναι κατὰ τοσοῦτον περισσότερον ἐπαινετὴ, ὅταν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν πὼς τὰ λείψανα αὐτὰ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἐξαφανίζονται ἐφόσον ὁ χωρικός ἀρχίζει νὰ ἐκπολιτίζεται, καὶ εἶναι καθήκον ἐπιβεβλημένον νὰ τὰ περισώσουμε ἀπὸ τὴν λησμονιὰ πού μὲ βήματα γοργὰ τὰ περιτριγυρίζει.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ περισωθοῦν μὲ κάθε θυσία μερικὲς ἐκφάνσεις ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ ποίημα τοῦ θαυμασμοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας ὁλοκλήρους ἀνετράφη ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἀνάγκη νὰ περιφρουρηθῇ καὶ νὰ περισυλλεγῇ τὸ μεγάλο αὐτὸ ποίημα, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου — οἱ χωρικοὶ μας — ἔχουν ἀπομείνει σήμερον σὰν οἱ τελευταῖοι βάρδοι του»¹⁾.

Καὶ αἱ παραπάνω ἐπιστολιμαῖες σκέψεις της συμπληρωθήκανε ἀργότερα ἀπὸ παρόμοιες, πού εἶναι ἐγκατεσπαρμένες στὰ διάφορα ἔργα της.

Κατὰ τὰς ἀπόψεις δηλαδὴ τῆς Γεωργίας Σάνδῃ θάπρεπε νὰ βρεθῇ κάποιον

1) George Sand, Legendes rustiques.

ὄνομα γι' αὐτὸ τὸ ἀνώνυμο ποίημα τῆς ἀτμόσφαιρας τοῦ θρύλου καὶ τοῦ παραμυθιοῦ — ἕνα ποίημα πού εἶναι παγκόσμιον — καὶ τοῦ ὁποῖου αἱ ἀρχὲς καταριθμοῦνται καὶ προσδιορίζονται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού πρωτοφάνηκε στὴ Γῆ μας ὁ ἄνθρωπος.

Καὶ οἱ πολλαπλὲς στροφές αὐτοῦ τοῦ ἀριστουργηματικοῦ ποιήματος εἶναι ἐκδηλώσεις τῆς ποιητικῆς φαντασίας ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ὅλων τῶν λαῶν.

Καὶ ὁ χωρικός — ἔον μοτοῦσέ τις νὰ ἐκφρασθῇ ἐπὶ τὸ παιδαγωγικώτερον — εἶναι ὁ μόνος Ἱστορικός πού ἀπέμεινε στὴν ἐποχὴ μας πού ἀντιμάχεται τὴν παράδοσιν.

Καὶ ἡ ὠμέλεια ἡ πνευματικὴ πού θὰ προκύψει γιὰ ὅσους ἤθελον ἀφιερῶθεϊ

στὴν ἔρευναν τῶν θαυμαστῶν αὐτῶν παραδόσεων, πού εἶναι προβολὴ κάθε χτύπου σφυριοῦ, εἶναι ἀνυπολόγιστος. Ἐὰν ὅλοι οἱ Πατριδογνωστικοὶ καὶ λαογνωστικοὶ θησαυροὶ τοῦ παρελθόντος μᾶζι μὲ τὶς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους, ἡθέλαν συλλεγῇ, ταξινομηθῇ, συγκριθῇ καὶ μελετηθῇ, θὰ ἔρριχναν — κατὰ τὰς πεποιθήσεις τῆς Γεωργίας Σάνδῃ — τὶς πιὸ φωτεινὲς λάμπεις μέσα στὴ βαθειὰ νύχτα, πού σκεπάζει τὴν ἱστορία καὶ τὴ ζωὴ τῶν πρωτογόνων λαῶν.

III

Καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν Γενέθλια Γῆν της τὴν διεκήρυξε ἡ Γεωργία Σάνδῃ κατὰ τρόπον συγκινητικόν.

« Σ' αὐτὴ τὴ γωνία τοῦ Berry — το-νίζει κάπου στὰ ἔργα της — πέρασα τὰ ἀλησμόνητα χρόνια τῆς ζωῆς μου, πού τὴν ζύμωσα μὲ τοὺς θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις τῆς Γενεθλίας Γῆς, γιατί στὴ γωνιά αὐτὴ τῆς Γαλλίας τοὺς ἄκουσα τοὺς θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις καὶ τοὺς βρῆκα σφιχτοδεμένους μὲ τὸ χῶμα της.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΑΝΔΗ
(Προσωπογραφία φιλοτεχνηθεῖσα ἀπὸ τὸν διάσημον ζωγράφον Delacroix).

Μπορεῖ νὰ μὴν ἔχουνε ἴσως τὴν μαγεία τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποποιίας πού εἶναι ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν πάλιν τῶν Φεουδαρχῶν ἔναντι τῆς Βασιλείας, μᾶς πάλιν δηλαδὴ εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πίστις τῆς παλαιᾶς Γαλατίας ἐναπέθεσε τὴν σφραγίδα τῆς καθαρᾶς λογοτεχνικῆς πνοῆς.

Παρὰ ταῦτα ὅμως τὸ Γαλατικὸν πνεῦμα ἐναπέθεσε καὶ εἰς ὅλας τὰς παραδόσεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τὰ ξεχωριστὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματά του καὶ τὰ περιέβαλε μὲ τὸ χῶμα ἐκεῖνο πού συναντᾶται σὲ ὅλη τὴ Γαλλία. Ἐνα μείγμα δηλαδὴ φρίκης καὶ εἰρωνίας, κάποια ἰδιορρυθμία ἐπίσης ἐξαιρετικῆς ἐπινοήσεως ἀνταμωμένης μὲ ἕνα ἀφελῆ συμβολισμό, συμβολισμό ὅμως πού μαρτυρεῖ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀληθινοῦ ἥθους καὶ τῆς ἀληθινῆς ἡθικῆς ἀτμόσφαιρας, ἀνάμεσα στοὺς κόλπους μιᾶς ἐκχειλιζούσης φαντασίας.

Τὸ Berry — ἔγκλειε λείψανα πανάρχαια — ἐποχῶν πού σκεπάζονται μέσα

στον πέπλον τοῦ μυστηρίου, ἐγκρύπτει στοὺς κόλπους καὶ τὴν ἐπιφάνεια τῆς Γῆς τοῦ λείψανου ἀπὸ τὴν παλαιὴν λατρείαν, τῶν Δρυϊδῶν».

Ἔτσι ἡ Γεωργία Σάνδη δὲν διατυπώνει μονάχα λεπτὲς παρατηρήσεις καὶ αἰτρώματα πεπονηθεῖς σχετικὰ μὲ τὴν ἀξία τὴν μορφωτικὴν ποὺ ἐγκλείουν οἱ ὠθησαυροὶ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅχι μονάχα τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ κάθε Ἑθνικοῦ, ἀλλὰ ἔθεσε — ἐδῶ καὶ 100 χρόνια, τίς βάσεις γιὰ τὴν ἵδρυση ἐνὸς Μουσείου τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ὁ ἀναγνώστης — μέσα στὴν παραπάνω ἀδρομερῆ Πατριδογνωστικὴ σκιαγραφία ποὺ φιλοτεχνήσαμε — θὰ ἀντελήφθῃ τὴν βαθειὰ παιδαγωγικὴ προοπτικὴ ποὺ ἐνεπύωνε τὸ ἔργον τῆς τοῦ λογοτεχνικὸν στὰ καλύτερα μυθιστορηματά της, ποὺ εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς θρύλους καὶ τίς παραδόσεις τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς στενῆς περιοχῆς τῆς Γενεθλίας Γῆς. Καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ σύνδεσμος τοῦ ἱστορικοῦ πρὸς τὸ Πατριδογνωστικόν, αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ διαποτίζει τὸ μεγάλο τμήμα τῆς λογοτεχνικῆς της δημιουργίας.

Οἱ βιογράφοι τῆς¹⁾ τὴν ἀποκαλοῦν ὡς Ἱστορικὸν τοῦ θαυμαστοῦ.

Καὶ πράγματι μὲ ἀγάπη καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν ἠρεύνει τὴν περιοχὴν τῆς Γενεθλίας Γῆς τῆς μὲ τοὺς θρύλους καὶ τίς παραδόσεις της, ἠρεύνει καὶ ἑκάστη γωνία τῆς περιοχῆς τοῦ Berry μὲ τὴν γλωσσίδα της καὶ μὲ τίς παράξενες ἀκόμη πέτρες της.

Τὰ λιθάρια καὶ οἱ πέτρες τῆς Γενεθλίας Γῆς μας — τονίζει ἡ Γεωργία Σάνδη — ἔχουν κι' αὐτὰ τὴν ξεχωριστὴ ζωὴ τους, ἔχουν δικαίωμα νὰ μετακινούνται καὶ νὰ πηγαίνουν νὰ πλοῦν κι' αὐτὰ νερὸ στὶς πηγὲς καὶ στὶς νεροσυρμὲς καὶ μπορεῖ πολλές φορές μάλιστα καὶ ὁλόκληρη χρονιά νὰ διαρκέσῃ ἡ περιπλάνησί τους.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Berry εἶναι συνυφασμένη στὴ λαϊκὴ φαντασία μὲ τοὺς θρύλους καὶ τίς παραδόσεις της καθὼς καὶ μὲ τὰ μυστηριώδη ἐκεῖνα φαντάσματα ποὺ κατὰ τὴν ἀντίληψιν τὴν λαϊκὴν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναγραφοῦν τὰ ὀνόματά τους στὸ χαρτί, οὔτε νὰ χαραχθοῦν στοὺς κορμούς τῶν δένδρων. οὔτε νὰ ἀποτυπωθοῦν στὰ ὑφάσματα, στὰ λιθάρια, στὴ Γῆ ἢ στὴν ἄμμο, μὰ οὔτε κι' ἀκόμα καὶ στὸ χιόνι ποὺ θάπεφτε ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Τὰ ὀνόματά τους ἦτανε υἱοθετημένα ἀπὸ τίς μάγισσες καὶ δὲν ἦτανε ἐπιτετραμμένο νὰ ἀνακοινωθοῦν παρὰ μονάχα τρεῖς φορές, τὰ δὲ μυστικά του μονάχα στοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς μνημένους θὰ μπορούσαν νὰ ἀνακοινωθοῦν, ὅχι ὅμως καὶ στοὺς βεβήλους.

Αὐτὲς οἱ σκιὲς ποὺ περιπλανώτανε μὲ ἀνθρώπινη μορφὴ, ἦτανε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀόρατες καὶ δὲν ἐμφανίζονταν παρὰ τίς νύχτες χωρὶς φεγγάρι, καὶ μάλιστα ἀνάμεσα ἀπὸ πυκνὰ σύννεφα ὁμίχλης, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ θυμηθοῦν τίποτε γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τους, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον περιγραφῆς.

Ἡρεύνει τὴν περιοχὴν τοῦ Berry μὲ θέλητρον συναρπαστικόν, παρατηρεῖ ὅμως πῶς δὲν ἐπαρκεῖ δυστυχῶς ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ τίς ὁλόκληρο τὴν ὑπαιθρο χώρα τῆς Γαλλίας μὲ τοὺς θρύλους καὶ τίς παραδόσεις της.

Καὶ ἀποτελεσμένη εἰς τοὺς θαυμαστάς της, προσθέτει ἐπιγραμματικά:

Ὅταν ἡ φύση τῆς Γενεθλίας Γῆς μας ἐγκλείει ἄπειρες ὁμορφίες γιὰ νὰ μαντεύσωμε καὶ νὰ θαυμάσωμε καὶ σωρεῖαν ἀπὸ ἄλλα θελκτικὰ ὁράματα Πατριδογνωστικά, σὺς ἐρωτῶ ὅλους σας: Ποῦ θὰ ὑπάρξῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει χρόνος ὥστε νὰ ἀσχοληθῇ τίς μὲ ταπεινὲς σκέψεις; Ποῦ θὰ ὑπάρξουν εὐκαιρίες ὥστε νὰ γεννηθοῦν στὴν ψυχὴ μας αἰσθήματα μίσους;

Καὶ προσθέτει καὶ ἡ ταπεινότης μας πῶς: Εἶναι ἴδιον τῶν ἐξηγενησμένων

HENRI PIERON

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Μετάφραση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)
ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν μεθόδων γιὰ τὴ μέτρηση τοῦ διανοητικοῦ ἐπιπέδου μπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθεῖ στὸ κάθε παιδί τὴν πρόοδο τῆς ἀνάπτυξης, ἔτσι ὥστε νὰ διαπιστώνει πολὺ γρήγορα τίς ἀνωμαλίες ποὺ εἶναι δυνατὸ πολλές φορές νὰ διορθῶναι. Π.χ. ἂν παρατηρήσει κανεὶς πολὺ νωρὶς μιὰ ἐξαιρετικὴ βραδύτητα στὴν ἀνάπτυξη, πρέπει νὰ στρέψῃ τὴν προσοχή του στὴ λειτουργία τοῦ θυροειδοῦς καὶ μπορεῖ νὰ θεραπεύσει μιὰ ἀδενικὴ ἀνεπάρκεια

μὲ μιὰ ἀκατάλληλη ἀποθεραπεία. Θὰ ἐξασφαλίσῃ ἔτσι μιὰ κανονικὴ ἀνάπτυξη ποὺ θὰ κάνει τὸ παιδί ν' ἀποφύγει μιὰ διανοητικὴ καθυστέρηση ποὺ θὰ προέκυπτε ἀπ' αὐτὴ τὴ βραδύτητα.

Σὲ ἄλλη περίπτωση, θὰ παρατηρήσει κανεὶς μιὰ ἀπότομη στάση στὴ διανοητικὴ ἀνάπτυξη, ποὺ θὰ τοῦ δώσει ἀφορμὴ ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ὑπαρξὴ ἐντερικῶν παρασίτων, μιὰ τροφικὴ ἀνεπάρκεια σὲ βιταμίνες ἢ μιὰ ἐξεργασία μνηιγγιτικὴ, ποὺ ὀφείλεται σὲ κληρονομικὴ σιφυλίδα καὶ μιὰ φορὰ ποὺ θὰ ξέρει τὴν αἰτία θὰ τὴν διορθῶσει μὲ τὴν ἀνάλογη θεραπεία γιὰ

ψυχῶν νὰ βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ μίσους, τῆς ζηλοτυπίας καὶ τῆς ἀγελαιότητος. Εἶναι ἴδιον τῶν ἐξηγενησμένων ψυχῶν νὰ βλέπουνε πανταχοῦ τὸ καλόν, νὰ ἀγαποῦν τὸ ἀγαθόν καὶ νὰ δραματίζονται τὸ ὡραῖον σὲ ὅλες του τίς μορφές.

Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκαμε καὶ ἡ Γεωργία Σάνδη σὲ ὅλη της τὴ ζωὴ.

IV

Ἐτελειώσαμε. . . .

8 Ἰουνίου 1876.

Μιὰ ὥρα πρὸ τῆς κηδείας της — ὅπως παρατηρεῖ κάποιος αὐτόπτης μάρτυς — μερικὲς σκέψεις κυριαρχημένες ἀπὸ αἰσθήματα σεβασμοῦ φτερουγίζαν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης, ποὺ εἶχανε μαζευθῇ στὸ πάρκο της — στὴν Nohant — γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὴν τελευταία ἀποχαρτιστὴριον τιμὴ.

Αἱ σκέψεις ὅλων τῶν λογίων αὐτῶν θαυμαστῶν της εἶχανε κατὰ τὴν ἀκαθόριστο, εἶχανε κατὰ τὸ θολόν, εἶχανε κατὰ τὸ ἀνικανοποίητο. Κάποιο ἀηδόνι ὅμως ἄρχισε ἐν τῷ μεταξύ νὰ τραγουδάει μὲ τόσο γλυκερὰ φωνή, ὥστε ἀμέσως πολλοὶ ἄρχισαν νὰ φωνάζουν: «Α! νὰ τὰ ἀληθινὰ λόγια ποὺ ταιριάζουν τὴ στιγμή αὐτὴ ἐδῶ πέρα».

Καὶ ἀληθινὰ τὸ ἐγκώμιο ἦτανε ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ στήθος τὸ ἐξογκωμένο ἀπὸ ἀγάπη, στήθος ὅμως ἀνθρώπινον ὑπάρξεων ἀπλοϊκῶν καὶ ἀγνῶν.

Ἡ ταφὴ της ἦτανε ἀκριβῶς τέτοια ποὺ τῆς ταιρίαζε. Ἀναπαύεται δηλαδὴ σὲ μιὰ γωνιά τῆς ἐπαύλεώς της κάτω ἀπὸ ἓνα καταπράσινο κυπαρίσσι. Καὶ οἱ χωρικοὶ ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς τοῦ Berry, καθὼς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Nohant — οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ βάρδοι τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως προσφυνῶς τοὺς εἶχεν ἀποκαλέσει, ἦτανε ὅλοι παρόντες καὶ συνάδευαν κλαίοντες ὅχι τὴν Γεωργίαν Σάνδη, ἀλλὰ τὴν Bonne Dame, ὅπως τὴν εἶχανε ἀποκαλέσει ὅλοι τους, σὲ ἐνδειξὴ σεβασμοῦ καὶ ξεχωριστῆς λατρείας.

Ἐκλαίων. . . καὶ Ἐκλείην, ποὺ εἶχανε ἀγαπήσει σὰν ἓνα παρήγορον ἄγγελον, καὶ θρηνοῦσαν μιὰ ἐξαιρετικὴ Γυναικεῖα Μορφή.

ΕΥΡΗΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

1) Beaumont «Historienne du merveilleux».

τις παθολογικές αυτές ανωμαλίες, προτού ή δράση τους, δημιουργήσει ανεπανόρθωτες συνέπειες. Έκεί μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι κλίμακες αυτές μετρήσεων, γιατί έχουν πολύ ενδιαφέρον από την άποψη της μελέτης του ατομικού χαρακτήρα.

Αλλά, εξ άλλου, τις χρησιμοποιούν σε ένα σκοπό που έχει ομαδικό ενδιαφέρον: "Αν εφαρμόσουμε την κλίμακά μας σε μια ομάδα μαθητών, καθιερώνουμε μια διανοητική ιεραρχία, γιατί τοποθετούμε επί κεφαλής αυτούς που έχουν τη μεγαλύτερη ανάπτυξη για την ηλικία τους και στην ούρα αυτούς που έχουν τη μεγαλύτερη καθυστέρηση. Αφού καθιερωθεί αυτή η κατάταξη, μπορούμε να ξεχωρίσουμε την ομάδα των καθυστερημένων, που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν την κανονική πρόοδο των μαθημάτων, και να τους τοποθετήσουμε σε σχολεία ή σε τάξεις που λέγονται «τάξεις τελειοποίησης», όπου οι παιδαγωγικές μέθοδοι είναι προσαρμοσμένες στα καθυστερημένα παιδιά, έτσι ώστε να τα κάνουν να μπορούν να χρησιμοποιηθούν όσο το δυνατό καλύτερα από την κοινωνία, όταν θα συμπληρωθεί η ατελής διανοητική τους ανάπτυξη. Μπορούμε επίσης, όπως κάνουν σε πολλές πόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών ή της Γερμανίας, να τοποθετήσουμε τις ομάδες των πιο προχωρημένων σε τάξεις των «πρώτων ανεπτυγμένων» με παιδαγωγικές μεθόδους που έχουν προσαρμοστεί σε μια πρόωγη ανάπτυξη και να προκύψουν απ' αυτούς άτομα έπιλεκτα χάρις στις πιο έντονες σπουδές.

Και σκεπτόμεθα ότι έτσι μάς είναι δυνατό να προβλέψουμε ποια παιδιά θα είναι στη ζωή, ποια θα έχουν ευφυία «έπιλεκτου», έφ' όσον η ιεραρχία μας θα διατηρηθεί κατά το διάστημα της παιδικής ηλικίας και κατά το στάδιο του ενήλικα.

Για να επαληθεύσει αυτό, πρέπει ο νόμος της διανοητικής ανάπτυξης να είναι ο ίδιος για όλα τα παιδιά, που κατατάξαμε και η διάρκεια της ανάπτυξης να είναι ίση. Όσον αφορά το νόμο της ανάπτυξης, άρχης στην αρχή, και σιγά σιγά γρηγορώτερης, και τέλος μετριοζωμένης προοδευτικής, όταν πρόκειται για φυσιολογικά παιδιά της ίδιας φυλής, σε ίδιες συνθήκες περιβάλλοντος, καταφαίνεται, έπειτα από τα δεδομένα ότι είναι στη γενική του άποψη ο ίδιος, για όλα, παρά τις ατομικές διαφορές στην ταχύτητα.

Αλλά όταν εξετάζουμε φυλές πολύ διαφορετικές, παρατηρούμε ότι τα σταθερά χαρακτηριστικά της κάμψης, της διανοητικής πρόοδου δεν μένουν καθόλου τα ίδια. Υπάρχουν φυλές όπου η φάση της ταχείας αύξησης και της τελικής ελάττωσης, παρουσιάζονται πρώιμα. Έτσι μπορεί κανείς να βρει σε ένα σύνολο έτερογενές παιδιά άνωτερα από άλλα σε μια δεδομένη ηλικία 5 ή 6 ετών, π. χ. και που θα γίνουν κατώτερα τους αργότερα, σε ηλικία 12 ετών. Στις φυλές των νέγων, βρίσκει κανείς μεγαλύτερη πρωιμότητα παρά στις φυλές

των λευκών, μεγαλύτερη πρωιμότητα στην πρόοδο, αλλά συγχρόνως και στην επιβράδυνση και το σταμάτημα.

Π. χ., όταν παραβληθούν με τα παιδιά του Λονδίνου με το μέσο ενός τέστ όχι προφορικού, οι νεαροί νέγροι της νοτίου Αφρικής παρουσιάζουν πολύ γρηγορώτερα να κάνουν προόδους (περί τα 11 ή 12 χρόνια τους αντί 13—14).

Αν συνέκρινε κανείς στα έντελως πρώτα στάδια της ζωής ένα μικρό παιδί και μια μικρή μαίμου, ή μαίμου θα φαινόταν άνωτερη για να γίνει αργότερα κατώτερη.

Η πρόβλεψη, που βασίζεται στη σταθερότητα των διανοητικών λειτουργιών των παιδιών, δεν ισχύει παρά μόνον για ομάδες παιδιών, που έχουν πραγματική ομοιογένεια και ακολουθούν τον ίδιο νόμο ανάπτυξης. Σε αντίθετη περίπτωση, είναι λανθασμένη, όπως το δείχνει ένα διάγραμμα διαφόρων τύπων ανάπτυξης.

Η ιεραρχία θα διατηρηθεί ακόμη στους ενήλικους; Αυτό δεν θα είναι δυνατό, παρά υπό τον όρον, να έχει κατά πρώτον, η ανάπτυξη ακριβώς την ίδια διάρκεια. Ας υποθέσουμε, ότι ένα παιδί, που παρουσιάζει ένα ηπλικόν κατώτερο από το κανονικό, δηλ. που έχει ένα μικρότερο ρυθμό ανάπτυξης, μια κατώτερη ταχύτητα διανοητικής ανάπτυξης, εξακολουθεί ακόμη ν' αναπτύσσεται αργά. Θα μπορέσει στην ενήλική του να φθάσει το φυσιολογικό επίπεδο, να ξεπεράσει, ίσως, το επίπεδο ενός άλλου παιδιού, που θα έχει αναπτυχθεί πιο γρήγορα, αλλά θα έχει σταματήσει νωρίτερα, υπεκρίνοντας σε ένα όμοιο γενικό νόμο ανάπτυξης από την άποψη των φάσεων της αύξησης και της ελάττωσης.

Γνωρίζουμε από την άποψη του αναστήματος, διαφορές αυτού του είδους. Είναι αρκετά σπάνιες για να είναι ικανοποιητική η πρόβλεψη, με βάση το αναστήμα του παιδιού, να γνωρίσουμε εκ των προτέρων το αναστήμα του ενήλικου. Τα παθολογικά δεδομένα είναι μάλλον ένδεικτικά των άνωτερων και του γεγονότος ότι οι πιο βραδείες αναπτύξεις θα ήταν οι λιγώτερο παρατεταμένες. Αυτό προκύπτει π. χ. από τις έρευνες που έγιναν υπό τη διεύθυνση του Σιμόν, από την Δίδα Μπονίν, στο άσυλο του Βακλύζ, από τις σχηματικές καμπύλες που καθιερώθηκαν για την ανάπτυξη των καθυστερημένων. Εκείνοι που είναι μέτρια κανονικοί, θα φθάσουν στο άνωτερο επίπεδό τους (13 1/2 χρόνων διανοητικής ηλικίας) σε ηλικία 23 χρόνων. Οι άσθενικοί θα φθάσουν ένα κατώτερο επίπεδο, το επίπεδο των 9 ετών, σε μια πιο πρώιμη ηλικία. Στους βαρείς άσθενικούς παρουσιάζεται σταθερό από της ηλικίας των 19 ετών.

Οι μεγάλοι ήλιθιοι, από τα 15 τους χρόνια, θα βρίσκονται στο όριστικό τους επίπεδο, που αναλογεί στην ηλικία των 5 ετών. Δεν πρόκειται εδώ, έννοείται, παρά για καθυστερήσεις προσδιορισμένες εκ γενετής και όχι για στά-

σεις απότομες, που όφειλονται σε μεταγενέστερες βλάβες.

Κάθε φορά, οι παθολογικές περιπτώσεις είναι κατ' ανάγκην πολύ διαφορετικές, και δεν πρέπει κανείς να ξεχνάει, ιδίως, ότι υπάρχουν επίσης πρωιμότητες παθολογικές (για τις οποίες ο Ηeyer πολύ δίκαια επέμεινε στην υπηρεσία «διανοητικής προφύλαξης» της Τουλούζης), πρωιμότητες που θα οδηγήσουν σε κατάρπτωση, σε στάσεις της ανάπτυξης, και συχνά μάλιστα σε παρακμή, σε πρώιμη πραγματική παραφροσύνη, στην αρχή της εφηβικής ηλικίας.

Αλλά ας αφήσουμε κατά μέρος αυτές τις παθολογικές περιπτώσεις. Στα φυσιολογικά παιδιά, υπό τον όρο να περιορισθεί η εξέταση σε ομάδες παιδιών απόλυτα ομοιογενείς, καταφαίνεται ότι, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων λάθους, θα μπορούσε να βεβαιωθεί κανείς, τη σταθερότητα των ιεραρχιών κατά το διάστημα της διανοητικής ανάπτυξης. Αυτό σημαίνει, ότι η κατάταξη μας, των παιδιών, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί πλέον σαν προβλεπτική κατάσταση για την εποχή που θα γίνουν ενήλικοι.

Υπάρχουν σοβαρά στοιχεία ν' αμφισβάζουμε για το γεγονός — όπως είπαμε σύμφωνα με τις έρευνες του Πιαζέ — ότι ο ενήλικας δεν είναι ένα μεγαλωμένο παιδί — λόγω αναπτύξεως — και ότι η ανάπτυξη φέρνει μετατροπές. Πραγματικά, όταν θέλησαν να προσδιορίσουν στους ενήλικες τις επαναστροφές της παραφροσύνης, με την κλίμακα της ανάπτυξης, είχαν παράδοξα αποτελέσματα και πολλές φορές παράλογα, που έγιναν άφορμη να εγκαταλείψουν την εφαρμογή των κλιμάκων αυτών στην Ψυχιατρική.

Πολλοί ψυχολόγοι και παιδαγωγοί Αμερικανοί, ωστόσο, σκέφτηκαν ότι είχαν δίκια να κατατάξουν τα άτομα οριστικά από την παιδική τους ηλικία και σύμφωνα με τη γνώμη τους, οι κλίμακες της διανοητικής ανάπτυξης είναι «κλίμακες ευφυΐας», που μπορούν να εφαρμοστούν στους ενήλικες. Πραγματικά, η καταγραφή του ηπλικού της ευφυΐας, που εκφράζει μια καθαρή ταχύτητα στην ανάπτυξη, πήρε γι' αυτούς την αξία διαφοροποιημένου κριτηρίου της άνωτερότητας των ατόμων στην έξυπνάδα, ανεξάρτητα από την ηλικία, δίνοντας έναν πραγματικά προσωπικό χαρακτηρισμό.

Η διανομή των διαφόρων ηπλικών, αποκαλύπτει την έννοια αυτή, της οποίας η σημασία ξεπερνάει πολύ την σημασία του ελέγχου της κανονικότητας στην ανάπτυξη.

Δανειζόμαστε π. χ. από τον Γιέρκς και τη Λουίζα Γούντ (1916) αυτόν τον προσδιορισμό των ηπλικών ευφυΐας με τη στατιστική τους.

Κάτω των 0,50	έξαρτημένη	1,26
0,51—0,70	κάτωτερη	6,96
0,71—0,90	Κάτω κανονικού	23,09
0,91—1,10	Κανονική	40,46
1,11—1,30	Κάτω κανονικού	19,27
1,31—1,50	άνωτερη	6,47
Πλέον του 1,51	Μεγαλοφυΐα	2,73

Σύμφωνα με τους προσδιορισμούς αυτούς για 100 παιδιά μπορεί κανείς να υπολογίσει 3 μεγαλοφυΐες περίπου. Αυτό σημαίνει περί τα 3 εκατομμύρια μεγαλοφυΐων για όλοκληρο τον πληθυσμό των Ηνωμένων Πολιτειών. Αυτό θα ήταν πολύ ένθαρρυντικό για το μέλλον της ανθρωπότητας. Αλλά για αντιστάθμισμα, κάνουν μια διαπίστωση πιο ανησυχητική, ότι το ποσοστό των μεγαλοφυΐων, που είναι μεγάλο στα παιδιά, ελαττώνεται έφ' όσον προχωρεί η ηλικία και εκμηδενίζεται ολοκληρωτικά στο τέλος της εφηβικής ηλικίας. Αυτό είναι πραγματικά πολύ λυπηρό. Η διανοητική άνωτερότητα προκαλεί άραγε τόσο ευαισθησία, ώστε όλες οι ιδιοφυΐες να υπόκεινται σε πρόωρο θάνατο; Θα έκαναν λάθος οι στατιστικές! Στην πραγματικότητα είναι το ηπλικόν της ευφυΐας πολύ ευαίσθητο!

Στα τέσσερά του χρόνια, ένα παιδί, που έχει διανοητική ηλικία έξι χρόνων, είναι ιδιοφυΐα, αφού το ηπλικόν του φθάνει τα 1,50. Στα δώδεκα χρόνια του χρειάζεται για να μείνει ιδιοφυΐα να έχει διανοητική ηλικία 18 χρόνων, αλλά η άνωτερη πνευματική ηλικία είναι 14 ή 15 ετών. Υπάρχει βέβαια ένα επίπεδο «ενήλικος» και στην κλίμακα Τέρμαν ένα επίπεδο «άνωτερου ενήλικος», αλλά αυτό δεν επιτρέπει πια συγκρίσεις ποσοτικές.

Και στην κλίμακα Γιέρκς, που χρησιμεύει επίσης για να καθιερώνει το ηπλικόν της ευφυΐας, συγκρίνοντας το επίπεδο που βρίσκουμε με το μέσο επίπεδο της αντίστοιχης ηλικίας, θα ήταν δυνατό θεωρητικά να κρατήσουμε την ίδια σχετική άνωτερότητα σε όλες τις ηλικίες, αν το άνωτερο επίπεδο της κλίμακας δεν ήταν πολύ χαμηλό: Το άνωτερο όριο των βαθμών είναι 100, επομένως το μέσο επίπεδο των ενήλικων είναι 88. Σε ηλικία 4 ετών το μέσο επίπεδο είναι 17 βαθμών. Με 26 βαθμούς είναι ιδιοφυΐα. Αλλά από τα 14 1/2 χρόνια, όπου το μέσο επίπεδο είναι 80 βαθμών, το άνωτερο ηπλικόν που μπορεί να έχει κανείς είναι των 1,25 και δεν μπορεί να είναι παρά «υπερκανονικός» και δεν έχει καν την έλπίδα να είναι στην κατηγορία των άνωτερων και η μεγαλοφυΐα είναι τελείως άφθαστη.

Αυτός είναι ο κίνδυνος, όταν δίνουν πολύ γενική σημασία στις ένδειξεις της ανάπτυξης που προκύπτουν από τις κλίμακες, που έχουν καθιερωθεί κυρίως για να ανακαλύψουν τους καθυστερημένους. Με ένα μέτρο, που δεν ξεπερνάει το 1,50, μπορεί κανείς πάντοτε να μετρήσει τους νάνους και να παρακολουθήσει την ανάπτυξη των μικρών παιδιών, αλλά δεν μπορεί κανείς να κατατάξει τους ενήλικες και πολύ περισσότερο να μετρήσει το αναστήμα των γιγάντων.

Ο Σιμόν άνεγνώρισε, εξ άλλου, ότι η κλίμακα που εισήγαγαν αυτός και ο Μπινέ, δεν ήταν καμωμένη για την κατάταξη αυτή των ενήλικων. Διακηρύσσει στον πρόλογο του 1921, στο φυλλάδιο που υπογράφεται από τον Μπινέ και απ' αυτόν για «τη μέτρηση της ανάπτυξης

της ευφυΐας στα μικρά παιδιά», ότι έχει την τάση αυτή του να σκέπτεται, «ότι υπάρχουν βαθμοί ανάπτυξης, που αρχίζοντας από ένα επίπεδο 9 έως 10 ετών, ανταποκρίνονται λιγώτερο στην ηλικία με έναν τρόπο ατομικό». Θα ήταν προτιμότερο, προσθέτει, για να διαπιστώσουμε ώριμες διανοητικές αναπτύξεις, να χρησιμοποιήσουμε άλλες ορολογίες από τις ορολογίες της ηλικίας και να μιλήσουμε για ευφυΐες μέτριες, ανώτερες ή ανώτατες.

Θα ήταν, λοιπόν, αναγκαίες δύο διορθώσεις για να εξακολουθήσουν τις διανοητικές κατατάξεις και τις ιεραρχίες μέχρι και των ενηλίκων. Πρώτον, να εγκαταλείψουν τις εκτιμήσεις της ηλικίας και να χρησιμοποιήσουν τις αριθμητικές εκτιμήσεις του τύπου εκείνου που περιλαμβάνει ή κλίμακα με τους βαθμούς του Γιέρκς. Δεύτερον, να υιοθετήσουν τις δοκιμές με αριθμητική εφαρμογή, όλων των εξετασθέντων ατόμων, ανεβάζοντας αρκετά το ανώτερο επίπεδο της διανοητικής οργάνωσης, ώστε κανένα άτομο να μην προσκρούει σ' αυτό το επίπεδο, και να αντικαθιστούν επίσης ώριμα τέστ, αυτά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα παιδιά, με άλλα τέστ πιο κατάλληλα για τη διανοήση των ενηλίκων.

Αυτό έκαναν με μια προσαρμογή κατάλληλη των κλιμάκων ευφυΐας.

Όταν εφαρμοσθούν στους ενηλίκους, οι κλίμακες θα μετρήσουν απ' ευθείας το καθαρά επίπεδο της ευφυΐας, αυτής της οποίας οι πρώτοι τύποι των κλιμάκων επέτρεπαν ν' ακολουθήσουν την ανάπτυξη.

Αλλά, πραγματικά, οι κλίμακες παρουσιάζουν άραγε το μέτρο της ευφυΐας; Για ν' απαντήσει κανείς στο ερώτημα αυτό, πρέπει να διερωτηθεί τι έννοια με τη λέξη ευφυΐα. Και οι συζητήσεις είναι τέτοιες, από την άποψη αυτή, ώστε δεν είναι εύκολο να συνεννοηθούμε.

Ας συμβουλευθούμε μερικούς από τους άμετρους όρισμούς που μας δίνουν οι ψυχολόγοι: 'Ο Σπέρμαν αντιμετωπίζει την ευφυΐα σαν ένα κοινό παράγοντα επιτυχίας κατά το διάστημα όλων των διανοητικών λειτουργιών και βασίζει την ύπαρξη αυτής της «γενικής ευχερείας» σε μια μαθηματική ανάλυση των συντελεστών της αμοιβαίας σχέσης μεταξύ διαφόρων διανοητικών δοκιμασιών-συντελεστών σταθερής ιεραρχίας.

Ο Γούντρω προσδιορίζει την ευφυΐα σαν μια γενική ικανότητα ν' αποκτά ιδιαίτερες ικανότητες.

Ο Κύριλλος Μπέρτ βλέπει μια έμφυτη διανοητική ικανότητα κατά γενικό κανόνα σε μια μορφή σφαιρική και ο Μπαλλάρ, μια έμφυτη ευχέρεια πολύμορφη, που εκδηλώνεται στη λύση προβλημάτων.

Ο Θέρστον υιοθετεί έναν προσδιορισμό που για τον Ριγνάνο είναι ο προσδιορισμός σκέψης γενικά, την ικανότητα να προηγήται από την πείρα.

Ο Στέρν θεωρεί την ευφυΐα σαν μια ικα-

νότητα προσαρμογής: Είναι η γενική ικανότητα ενός ατόμου να προσαρμόζει συνειδητά τη σκέψη του σε νέα ζητήματα.

Ο Κλαπαρέντ θεωρεί την ευφυΐα ικανότητα να λύνει νέα προβλήματα με τη σκέψη.

Πραγματικά, όταν βάζουν αντιμέτωπα στα ζωα τη νοημοσύνη με το ένστιχτο παραβάλλουν σωστά στους μηχανισμούς που είναι συχνά τελειότεροι, αλλά αυτόματοι, την ικανότητα της προσαρμογής, πιο χονδροειδή κάποτε φαινομενικά, αλλά πιο ευμετάβλητη, την ικανότητα ν' ανταπεξέρχονται σε περιστάσεις άσυνήθεις, να λύνουν νέα προβλήματα, απόφαση στην οποία προσηλώνονται οι προσπάθειες της ανθρώπινης σκέψης, που προηγούνται από την πείρα, εξοικονομώντας έτσι τις ψηλαφίες και τις προσπάθειες.

Μπορούμε, λοιπόν, με επιτυχία να παραδεχθούμε, μαζί με τον Κλαπαρέντ, ότι η ευφυΐα είναι η ικανότητα που προϋποθέτει, σύμφωνα με την ανάλυση του Μπινέ, την αντίληψη του προβλήματος, μια σταθερή διεύθυνση της σκέψης προς το σκοπό που αποβλέπει, την επινόηση, κατά την έρευνα δυνατών λύσεων, τέλος τη λογοκρισία, που περνά από το κόσκινο της λογικής αυτές τις φανταστικές λύσεις.

Η κλίμακα του Μπινέ ανταποκρίνεται καλά σ' αυτό τον αναλυτικό προσδιορισμό της ευφυΐας; Με το σκοπό να εξασφαλίσει έναν πρακτικό διαχωρισμό των καθυστερημένων, ο Μπινέ δεν είχε πρόθεση να ικανοποιήσει τις θεωρητικές αντιλήψεις και έδηλωσε με χιούμορ, προτείνοντας μια κλίμακα ευφυΐας, για όποιον θα ζητούσε έναν προσδιορισμό, ότι η ευφυΐα θα ήταν, οτι μετρούσε η κλίμακά του.

Ωστόσο, όταν θέλει κανείς να γενικεύσει την μέθοδο, καλόν είναι να εξετάσει τις δοκιμές του Μπινέ υπό το φως των γενικών αντιλήψεων του ίδιου του Μπινέ. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ώριμες από τις δοκιμές της κλίμακας, αποτελούν «προβλήματα προς λύση», ότι υπάρχει παρέμβαση λειτουργιών αντίληψης όταν πρέπει να παραβάλει κανείς αντικείμενα, ή να βρει τη διαφορά μιας μυίας και μιας πεταλούδας, ότι η επινόηση είναι αναγκαία για να περιγράψει κανείς μιαν εικόνα ή να κάνει μια φράση με τρεις λέξεις, ότι η κριτική των παραλόγων φράσεων βάζει σ' ενέργεια τη λογοκρισία, ότι για να κατατάξει κανείς βάρη, ή σταθερή διεύθυνση για την πραγματοποίηση του έργου είναι ουσιώδης.

Μόνον οι δοκιμές δεν είναι οι ίδιες, για τις διάφορες ηλικίες, έτσι ώστε στα νεώτερα ή στα μεγαλύτερα παιδιά, θα επικαλεσθούν με ανισότητα αυτές τις διαφορετικές ικανότητες. Και ώριμες δοκιμές απευθύνονται σε διαφορετικές λειτουργίες, όπως η άμεση μνήμη, όταν πρόκειται να επαναλάβουν αριθμούς.

Για να ονομάσουν χρώματα, ν' απαριθμήσουν τους μήνες, πρέπει να έχουν αποκτήσει γνώσεις συνηθισμένες.

Το να δώσουν περισσότερες από 60 λέξεις

σε τρία λεπτά, είναι δοκιμή μιάς λειτουργίας προφορικής σύνδεσης, που δεν έχει με την ευφυΐα παρά μόνον αρκετά έμμεσες σχέσεις.

Για να μετρήσουμε, κυριολεκτικά, την ευφυΐα, η κλίμακα δεν είναι ικανοποιητική.

Αλλά ο προσδιορισμός της διανοητικής ανάπτυξης μπορεί να συγχιστεί με τον προσδιορισμό της ευφυΐας; 'Αν η εξυπνάδα είναι μια ικανότητα έμφυτη, όπως παραδέχονται πολλοί ψυχολόγοι, αυτό φαίνεται πολύ δύσκολο. Προφανώς, η ικανότητα να λύνει κανείς προβλήματα δεν φανερώνεται άμεσα μόλις γεννηθεί κανείς και κατά το διάστημα της ανάπτυξης και των προόδων της μόρφωσης, αναπτύσσεται με ατομικές ανισότητες, που δείχνουν τις κληρονομικές διαφορές. Μπορεί λοιπόν κανείς να αντιμετωπίσει την ευφυΐα, είτε από την άποψη της ίδιας της ανάπτυξης, είτε από την άποψη των χαρακτηριστικών ανισοτήτων στα άτομα κατά το διάστημα της ανάπτυξης, όπως στους ενηλίκους.

Στην ανάπτυξη, αντιμετωπίζει κανείς το σύνολο των διανοητικών λειτουργιών, της αντίληψης, της αντίδρασης, τις κινητήριες, τις μνημονικές λειτουργίες κλπ. Και αν θέλει κανείς να προσδιορίσει την πρόοδο της ανάπτυξης, δεν είναι καλύτερα να επικαλεσθεί τις δοκιμές για τις οποίες οι ατομικές διαφορές δεν θα είναι πολύ σημαντικές;

Αν θέλει κανείς να προσδιορίσει τη φυσική ανάπτυξη, θα ήταν λογικό, αντί να απευθυνθεί στο ύψος, να μετρήσει το μήκος της μύτης; Οι ατομικές διαφορές είναι πολύ εμφανείς για να μπορεί να είναι ικανοποιητικός αυτός ο δείκτης της ανάπτυξης. Ο Κλαπαρέντ έθεσε, πολύ σωστά, το ζήτημα μιάς διαφοροποίησης, αυτών που ονόμασε «τέστ της ανάπτυξης» και «τέστ αντίληψης» (1914).

Αν η ποικιλία των αποτελεσμάτων μιάς δοκιμής στα άτομα της ίδιας ηλικίας είναι αρκετά ισχυρή, λέει ο Κλαπαρέντ, για να πείσει τις διαφορές από τη μια ηλικία στην άλλη, το τέστ θα είναι ένα τέστ αντίληψης. Αν αντίθετα οι διαφορές από ηλικία σε ηλικία υπερσχύουν από τις ατομικές διαφορές, θα είναι ένα «τέστ ανάπτυξης».

Πρέπει, λοιπόν, να δημιουργήσουμε τις κλίμακες της ανάπτυξης, απευθυνόμενοι αποκλειστικά σε δοκιμές που ανταποκρίνονται στο κριτήριο των τέστ ανάπτυξης. Αυτό το κριτήριο, ο Κλαπαρέντ πρότεινε να το προσδιορίσουμε αριθμητικά, καθορίζοντας μια διαφορά μεταξύ των μέσων όρων δύο ομάδων παιδιών, που τις χωρίζει ηλικία ενός χρόνου, ίση με 4 φορές προς την πιθανή παρέκλιση των μέσων όρων στο περιεχόμενο των ομάδων (πιθανή παρέκλιση, που αντιπροσωπεύεται από τη μέση αξία των ατομικών παρεκλίσεων σχετικά με τον μέσον όρο, εφόσον τις παρεκλίσεις αυτές κατέταξαν κατ' αύξουσαν σειράν).

Αλλά αυτό το αριθμητικό κριτήριο θ' αντιπροσώπευε μια υπερβολική απαίτηση. Αν υ-

πολογισθεί το γεγονός, ότι οι ομάδες παιδιών που έχουν ηλικία κατώτερη από 8 και 9 ετών, αποτελούνται στην πραγματικότητα από παιδιά 7½ έως 8½ χρόνων για την πρώτη ομάδα και 8½ με 9½ για τη δεύτερη, στο περιεχόμενο των ομάδων αυτών υπάρχει μια ποικιλία που οφείλεται ακόμη στις διαφορές ηλικίας και η παρουσία αυτής της ποικιλίας αντιπροσωπεύει περίπου το τέταρτο της διαφοράς μεταξύ των μέσων όρων των δύο ομάδων.

Αν αφαιρεθεί από την πιθανή παρέκλιση στο περιεχόμενο των ομάδων το τέταρτο, παρέκλιση των μέσων όρων των δύο ομάδων, προκύπτει ότι θα ήταν αρκετό, αν η παρέκλιση αυτή είναι το διπλάσιο της πιθανής παρέκλισης, να ικανοποιήσει τις αριθμητικές απαιτήσεις του κριτηρίου του Κλαπαρέντ, που εφαρμόζεται σε ομάδες παιδιών ομοιογενείς, που είναι ακριβώς 8 ή ακριβώς 9 χρόνων.

Αν π. χ. η έκτροπη των μέσων όρων των δύο ομάδων είναι ίση με 1, πρέπει η μέση πιθανή έκτροπή, στο περιεχόμενο των ομάδων αυτών, να είναι ίση με 0,25, ώστε η σχέση της μιάς προς την άλλη να είναι 4.

Αλλά αν από μια πιθανή έκτροπη 0,50 (τέτοια ώστε η σχέση του 1 προς 0,50 να είναι μόνον 2) αφαιρέσουμε το τέταρτο από την παρεκτροπή των μέσων όρων (έστω 0,25, τέταρτο του 1) έχουμε μια σχέση ίση με 4 (του 1 προς 0,25).

Με δύο ομάδες μέσης ηλικίας 8 και 9 ετών, θα έφθανε, λοιπόν, για να έχουμε ένα θαυμάσιο τέστ για την ανάπτυξη, ή παρεκτροπή των μέσων όρων να παρίστανε το διπλάσιο της πιθανής παρεκτροπής, που ανταποκρίνεται στην ατομική διαφορά των παιδιών της ίδιας μέσης ηλικίας.

Είναι γεγονός, ότι ζητάμε ακόμη πολλά και δεν έχουμε κανένα τέστ για την ανάπτυξη που μπορεί να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις αυτές.

Καταφεύγοντας στο ανάστημα ως τέστ της σωματικής ανάπτυξης, διαπίστωση, ότι η παρεκτροπή των ομάδων που τις χωρίζει ένας χρόνος μέσης ηλικίας, ήταν μόλις ανώτερη από τη μέση παρεκτροπή στο έσωτερικό των ομάδων αυτών τη στιγμή της πλήρους ανάπτυξης και εγινόνταν φανερά κατώτερη στο τέλος της ανάπτυξης.

Αναφερόμενος στις πειραματικές έρευνες της Grace Artur και H. Woodrow έπρότεινε (στον 23ο τόμο του *Année Philosophique*) αξίες του τέστ, που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τα τέστ της ανάπτυξης, για δεδομένες φάσεις της ανάπτυξης αρκετά λιγότερο σημαντικές.

Η σχέση της έκτροπής συγκριτικά με τη μέση παρεκτροπή των ατόμων θα έπρεπε να είναι:

Μεταξύ 6 και 9 ετών		1,5	έως 1
» 9 » 11 »		1	έως 0,75
» 11 » 14 »		0,75	έως 0,50

Οι πιο χαρακτηριστικές δοκιμές της εξυπνάδας δεν φαίνονται ικανοποιητικές στο κριτήριο αυτό του τέστ για την ανάπτυξη, έτσι ώστε η δοκιμή εύφραση φαίνεται μάλλον σαν δοκιμή αντίληψης. Μια καλή κλίμακα ανάπτυξης δεν θα είναι, λοιπόν, ή καλύτερη κλίμακα εξυπνάδας και αντίστροφως.

Μια ανάλυση των δοκιμών και μια ανάλυση των λειτουργιών φαίνονται από τώρα πολύ αναγκαίες για την τελειοποίηση αυτών των κλιμάκων για τη διανοητική μέτρηση.

Το όργανο του Μπινέ, που έχει δοκιμασθεί εμπειρικά, έχει προσφέρει τις μεγαλύτερες υπηρσίες, με τον απλό και πρακτικό χειρισμό του, χωρίς αξιώσεις. Η επιτυχία του εγέννησε νέες φιλοδοξίες, και έπιστεψαν, ότι θα μπορούσαν να εξακολουθήσουν να χρησιμοποιούν πάντοτε το ίδιο όργανο.

Άλλα για νέους σκοπούς, χρειάζονται νέα εργαλεία. Αν ο Μπινέ ζούσε, θα τα είχε τελειοποιήσει και ανανώσει. Αυτό που θα είχε κάνει εκείνος, προσπάθησαν να το κάμουν άλλοι έρευνήτες, και ιδιαίτερα μια ενδιαφέρουσα και γόνιμη γραμμή ώδηγησε στην καθιέρωση αναλυτικών κλιμάκων.

Παρατήρησαν, ότι παιδιά της ίδιας διανοητικής ηλικίας μπορούσαν να είναι πολύ διαφορετικά στην επιτυχία τους κατά τις διάφορες κατηγορίες των δοκιμών, και το ένα π. χ. να φθάνει στα τέστ της μνήμης, επίπεδα πολύ ανώτερης ηλικίας, και να παρουσιάζεται πολύ πιο κάτω από το κανονικό επίπεδο της ηλικίας του, στα τέστ που απαιτούν λογική και σκέψη, και ένα άλλο να παρουσιάζει ανισότητες ακριβώς αντίθετες.

Πρέπει, λοιπόν, να γνωρίζουμε τις διαφορές αυτές στην ανάπτυξη των διαφόρων διανοητικών λειτουργιών, ιδίως σήμερα που ασχολούνται με τον επαγγελματικό προσανατολισμό και που η γνώση των ατομικών χαρακτηριστικών των παιδιών πρέπει να διευκολύνει την προπαρασκευή τους για τα επαγγελματικά στάδια που τους ταιριάζουν περισσότερο.

Από το 1911 ο Ρώσος ψυχίατρος και παιδολόγος Ροσσόλιμο, έπρότεινε μια μέθοδο, που πρόκειται να προμηθεύσει μία «ψυχολογική κατατομή» (προφίλ) των παιδιών με ένα γραφικό σημείωμα, που τοποθετεί, έπειτα από τον έλεγχο των αποτελεσμάτων των διανοητικών δοκιμών, το σχετικό επίπεδο της προσοχής, της θέλησης, της ικανότητας, της αντίληψης, της μνήμης και της διανοητικής λειτουργίας, με σημείωση σφαιρική, που επιτρέπει να παρακολουθήσει κανείς, επίσης, το σύνολο της ανάπτυξης. Η κλίμακα αυτή του Ροσσόλιμο, που είναι πολύπλοκη και έχει διακλαδώσεις, δεν είχε μεγάλη εξάπλωση έως σήμερα.

Άλλα το αξίωμα της ψυχολογικής κατατομής, που είναι αρκετά έλκυστικό, υιοθετήθηκε σε γενικές γραμμές, π. χ. στην εφαρμογή, για τον προσδιορισμό των ικανοτήτων των αερό-πύλων, από τη μέθοδο του Τζεμελί, που καθιε-

ρώθηκε στην Ιταλία κατά τον πόλεμο.

Προτάθηκαν διάφορες μορφές ψυχογραφικής παραστάσεως (π. χ. ο τύπος άστέρου του Λασσύρσκυ). Άλλα βασίζονται γενικά στον τύπο του Ροσσόλιμο.

Ένας Βέλγος παιδολόγος και ψυχίατρος, ο Βερμυλέν, καθιέρωσε τελευταία μια ενδιαφέρουσα αναλυτική κλίμακα διανοητικής ανάπτυξης για τα καθυστερημένα παιδιά, που μπορούν, σύμφωνα με αυτή, να καθιερώσουν ψυχολογικές κατατομές διανοητικά καθυστερημένων και με τις έρευνες που έγιναν με τη μέθοδο του πρό-ρεσαν να διακρίνουν πολύ διαφορετικούς τύπους διανοητικής αναπηρίας.

Οι 15 δοκιμές που χρησιμοποιήθηκαν (που αναφέρονται σε 150 βαθμούς κατ' ανώτατο όριο, όπου τα κανονικά παιδιά των έντεκα ετών ενός παρισινού σχολείου φθάνουν κατά μέσον όρο 138) αποτελούν δυο κύριες κατηγορίες, ένα εξαιρεθούν δυο τέστ που αναφέρονται σε λειτουργίες εκτελεστικές. Ο Βερμυλέν δάζοντας από το ένα μέρος αυτές που ονομάζει λειτουργίες της αντίληψης (προσοχή, μνήμη, φαντασία, απλή συσχέτιση) και από το άλλο λειτουργίες αφομοίωσης (κατανόηση, κρίση, λογική, ανάλυση, γενίκευση, εφεύρεση) σε μια κατάταξη απλή που δεν επιτρέπει καμμία επιφύλαξη.

Έτσι, αν μερικά άσθενικά παιδιά δείχνουν μια γενική καθυστέρηση, ισορροπημένη (τύπος «άρμονικης» άτονίας), άλλα δείχνουν λειτουργικές καθυστερήσεις πολύ άνισες μεταξύ τους (τύποι «δυσαρμονικής» άτονίας).

Τα πρώτα έχουν, εν τούτοις μια καθυστέρηση πιο εμφανή στις διανοητικές λειτουργίες παρά στις μνημονικές. Μεταξύ των τελευταίων, παρατηρούνται εκτός των υπερευαίσθητων (φαντασιοπλήκτων και απερισκεπών) άσταθ (των οποίων η προσοχή κυρίως είναι έλαττωμένη) και θλάκες, που παρουσιάζουν κυρίως ενεργητικότητα μνημονικού κανονικές και ευθείαια, αλλά μια απόλυτη-άνικανότητα να κρίνουν και να λογικευθούν, και τελεία άποφυγή κάθε διανοητικής προσπάθειας.

Και κοντά στα διανοητικά χαρακτηριστικά των άσθενικών, παρατηρούνται και συναισθηματικά χαρακτηριστικά, στη σημασία των οποίων δεν δίνουν πολλές φορές προσοχή, όταν ασχολούνται με τον προσδιορισμό της ανάπτυξης του πνεύματος.

Γεγονός μεγάλης σπουδαιότητας είναι η ποικιλία των τύπων που μπορεί να ανταποκριθεί σε μια ίδια σφαιρική εκτίμηση για την καθυστέρηση, όταν οι δυνατότητες στην κοινωνική χρησιμοποίηση είναι πραγματικά πολύ διαφορετικές.

Σε πολλά άσυλα, δείχνουν σαν κάτι το αξιοπερίεργο, ήλιθιους, που ξέρουν πολλές ιστορικές ήμερομηνίες της πατρίδας τους ή που μπορούν να αναφέρουν την ήμερα της έβδομάδας που αντιστοιχεί σε οποιαδήποτε ήμερομηνία των περασμένων χρόνων, και μπορεί κανείς

A.D. FERRIERE

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Μετάφραση ΜΙΛΤΟΥ ΚΥΡΓΙΑΝΝΗ

Κάθε βιβλίο, όταν γράφεται, πρέπει να δίνει απάντηση σε έρωτήματα και άνησυχίες, που προβάλλουν από μια ώρισμένη πραγματικότητα, να δημιουργεί ενέργεια. Το όγκωδες βιβλίο του Έλβετου παιδαγωγού Φερριέρ «Nos enfants et l'avenir du pays» (Τα παιδιά μας και το μέλλον της χώρας), γράφτηκε ακριβώς για να δώσει μιαν απάντηση σε επιταχτικά προβλήματα που παρουσιάζονταν στην εκπαίδευση της Έλβετίας στη διάρκεια του Βου παγκοσμίου πολέμου, να δώσει απάντηση στις άνησυχίες και τα έρωτηματικά των δασκάλων. Το βιβλίο αυτό δε γράφτηκε στο γραφείο, αλλά μέσα στην ζωντανή πράξη και για τη ζωντανή δράση. Ο συγγραφέας ζούσε τα προβλήματα ο ίδιος, με παράλληλα μελέτησε προσεχτικά, επίμονα, πώς τα ζούν, τί σκέφτονται οι δάσκαλοι, οι γονείς, οι άλλοι παιδαγωγοί. Παραθέτει τις γνώμες των άλλων, παίρνει θέση πάνω σε αυτές. Έτσι το βιβλίο γράφτηκε από ένα άτομο, αλλά ταυτόχρονα έχει και το στοιχείο γενικώτερης συνεισφοράς, της συνεχούς επαφής του συγγραφέα παιδαγωγικών βιβλίων και των δασκάλων.

Αναλύοντας καταστάσεις, παίρνοντας θέση με βάση τη δική του σκοπιά, μάς παρουσιάζει με προστά μας μια όρισμένη πραγματικότητα και παράλληλα μάς βοηθεί ζωντανά, συγκεκριμένα να δγάζουμε τις θεωρητικές άρχες από μια πραγματικότητα, να φωτίζουμε την να καταλάβει ότι μια σημαντική ανάπτυξη των μνημονικών ικανοτήτων μπορεί να συμπίπτει με μια διανοητική ανεπάρκεια και αρκετά φανερά.

Οι σφαιρικές εκτιμήσεις που θα υπολογίσουν τη μνημονική υπεροχή, θα τοποθετήσουν τους παρόμοιους καθυστερημένους, τους γενικά άχρηστους σε πολύ ψηλό επίπεδο ενώ άλλοι, που η διανοητική τους ηλικία και το ηλικιακό της εύφρας θα φανεί μικρότερο, θα μπορούν πολύ καλύτερα να προσαρμοσθούν σε ένα επαγγελματικό και να ζήσουν μια ζωή έντελως κανονική.

Επιβάλλεται, λοιπόν, η γνώση μιας αναλυτικής εκτίμησης των διανοητικών λειτουργιών. Και στην κατατομή που θα υποχρεωθούν να σημειώσουν, είτε στα παιδιά κατά το χρόνο της ανάπτυξης, είτε στους ενήλικους, πρέπει να προβλέψουν έναν τίτλο «εύφρας».

Μας μένει τώρα να εξετάσουμε πώς θα καθιερωθούν δοκιμές για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις αυτού του τίτλου.

(Συνεχίζεται)

πραγματικότητα με τις άρχες αυτές, να γίνουμε ρυθμιστές και δημιουργοί πραγματικότητας, που βρίσκει τη δικαίωσή της σε μια συνεχή καθολική πρόοδο, που τείνει διαρκώς σε ολοκλήρωσή της.

Το βιβλίο βοηθεί να αποκτήσουμε επιστημονική σκέψη, με άλλα λόγια, και μέθοδο έργασίας: Να τοποθετούμε δηλ. σωστά το πρόβλημα, παράλληλα, επάλληλα, να βλέπουμε τα ένυπάρχοντα στοιχεία αίτιου και αιτιατού, να διαλέγουμε το σωστό τρόπο λύσης του, ξεχωρίζοντας την αρχή, την πορεία, το τέμα, να δγάζουμε τα θεωρητικά αποκρυσταλλώματα, να τα συγκεκριμενοποιούμε στην καθημερινή πράξη.

Αυτός ο λόγος δικαιολογούσε μια μετάφραση του βιβλίου αυτού. Η μετάφραση αυτή μπορεί να βοηθήσει τους δασκάλους μας να δουν τη σημερινή πραγματικότητα της ελληνικής παιδείας, που παρουσιάζει σήμερα πλήθος προβλήματα άλυτα: Στη μετάφραση δε θα βρούμε δογματισμούς, μια ξένη πείρα, πείρα ζωντανή, φωτισμένη θεωρητικά, βάση για καινούργια θεωρητικά αποκρυσταλλώματα, σαν φωτεινοί προβολείς στην πράξη.

Οι δάσκαλοι μας θα δουν πώς σκέπτονται οι Έλβετοι συνάδελφοι, πώς αντιμετώπιζον τα προβλήματά τους, πώς οργάνωσαν τη δουλειά τους για τη συζήτηση των προβλημάτων, για τη λύση τους. Και θα δουν πώς για τη λύση των προβλημάτων αυτών, θα πρέπει να έχουν την κατανόηση, την παρασάση των γονέων και των άλλων έξωσχολικών παραγόντων, πούνοι σύνδρομοι παράγοντες της άγωγής, που συστηματικά, δηλ. με βάση την επιστήμη, άσκειται από το σχολείο. Κρίση που ίσως περνούν κι αυτοί, θα δουν πώς την αντιμετώπιζουν θεωρητικά και πρακτικά οι Έλβετοι συνάδελφοι και θα βρουν στοιχεία που θα τους βοηθήσουν να ξεπεράσουν τη δική τους κρίση. Και ως ένα σημείο, με διάφορες νύξεις έχει την αξία παρόρμησης για να αποκτήσουν το συγγραφέα θα πάρουμε κάποια ιδέα που με μια γενική αντίληψη για την παγκόσμια παιδαγωγική ζωή.

Από τα πολλά βιβλία του Φερριέρ κρίθηκε καλύτερο να προηγηθεί η μετάφραση του βιβλίου του κι από αυτό, όρισμένων κεφαλαίων για την ώρα — ή μετάφραση των άλλων θα ακολουθήσει — γιατί νομίστηκε πώς αυτό θα βοηθήσει τον Έλληνα δάσκαλο να ξεπεράσει την κρίση που περνά σε σχέση με την παιδαγωγική επιστήμη, που όπως παρουσιάστηκε στον

τόπο μας ή όπως άφομοιώθηκε, δημιούργησε μιιά σειρά πλάνες και αύταπάτες.

«Ο Ferrière ξεκινάει άπ' όρισμένη ιδεολογική κατεύθυνση που ίσως μπορεί να μη βρίσκει όλους τους δασκάλους σύμφωνους. Τό βιβλίο δέ θα τό κρίνουμε με βάση την ιδεολογική τοποθέτηση, αλλά με βάση άν αντιμετώπιζει πραγματικά προβλήματα και δίνει λύσεις θεωρητικά και πραχτικά, και πώς τις δίνει.

Πολλοί δέ συμφωνούν με τις ιδεολογικές αντίληψεις του Πλάτωνα, αλλά δέ βρέθηκε, ούτε θα βρεθεί κανένας που να μη κρίνει τά βιβλία του άξια να διαδάζονται πάντα, — μολονότι και του πιό μεγάλου τό βιβλίο δέν ξεπερνά την εποχή του —, γιατί και κανένα βιβλίο του Πλάτωνα δέ γράφτηκε χωρίς ν' ανταποκρίνεται σε κάποια πραγματικότητα, που την άνάλυε με τη σκοπία του κι' ήθελε να τη διαμορφώσει με βάση τη σκοπία του και δέν περιοριζόταν να γράφει, αλλά μόνος του έπεχείρησε να κάνει πράξη όσα έγραφε, και από την πράξη άναθεωρούσε ή ολοκλήρωνε, τί εί-

ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ ΑΠΟ

«Άς πιστέψουμε στη δύναμή μας ν' άνατρέφουμε τά παιδιά μας καλύτερα, για να γίνουν έκείνο που μπορούν και πρέπει να γίνουν, σύμφωνα με την πορεία του προσωπικού τους προορισμού» σ. 4.

«... και μορφώνει πολίτες για τό έθνος και, πούναι πιό ουσιαστικό, ά ν θ ρ ώ π ο υ ς, άξιους αυτού του όνόματος» σ. 4.

«Τό σχολείο παρουσιάζει διπλή άπόκλιση. Προσκόλληση σε παρελθόν ξεπρασμένο άπ' την ψυχολογία, ξαναγύρισμα σε μέθοδες ήθικης κατάστασης» σ. 5.

«Η άπουσία δέν είναι κι' αύτή μιιά ενέργεια; Ένέργεια που συνίσταται στο ν' άφήνεις τό έδαφος έλεύθερο στις αντίπαλες δυνάμεις που έχτιμάς σαν κακές;» σ. 6.

«... Τάξη που έξουσιάζει τις άτομικές μας αντίληψεις...» σ. 8.

«... βλέπεις τά παιδιά κλονισμένα, εύερέθιστα, δίχως έλικρίνεια, καλωσύνη, συγκέντρωση στη δουλειά, πρέπει να δεχτείς πως κάτι κουτσάινει στην άγωγή τους, στο καθεστώς της ζωής τους» σ. 8.

«... γιατί άν χρειάζόταν να περιμένουμε να πάρει ό καθένας την πρωτοβουλία ν' άναμορφώσει τον οαυτό του από μόνος του σύμφωνα μ' ένα καινούργιο σχήμα ζωής, θα περιμέναμε πολύ καιρό» σ. 11.

χε γράψει πριν.

Είναι καιρός οί δασκάλοι μας να πάψουν να βλέπουν με στενότητα τά πράγματα, άν υπάρχουν τέτοιοι, και να διαδάζουν καλοπροαίρετα κάθε βιβλίο άσκώντας δημιουργική κριτική πάνω σ' αυτό, κατατάσσοντάς του σύμφωνα με την εποχή που γράφηκε, σύμφωνα με τις καταστάσεις τις τοπικές και χρονικές.

«Όπου, κατά τη γνώμη μου, μπορούσε να γίνει κριτική ή προέκταση των άπόψεων του συγγραφέα στη δική μας πραγματικότητα, τό κάμαμε, όσο μπορούσαμε, με μορφή ύποσημειώσεων. Όμως έκείνο που προσέξαμε ιδιαιτέρως, ήταν ή μετάφραση να γίνει όσο πάει πιό πιστή.

Άπό τό παράρτημα, που έχει ό συγγραφέας στο τέλος του βιβλίου του, μεταφράσαμε τά στοιχεία έκείνα, που έχουν σχέση με τά κεφάλαια που δίνονται στη μετάφραση αύτή και κρίθηκαν πως μπορούν να δώσουν κάποια θετική βοήθεια.

Ο μεταφραστής
ΜΙΛΤΟΣ ΚΥΡΓΑΝΗΣ

ΤΟΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

«... πόσες φορές δέ βλέπουμε «άρχες» θαυμάσιες να προκαλούν στα παιδιά, αντίδράσεις άπρόδλεφτες και που μάς φέρνουν σ' άμηχανία!» σ. 11.

«... Δέν έγκαταλείπουμε τους γονείς που έχουν κελές προθέσεις, που επιθυμούν να διαφωτιστούν για τά καθήκοντά τους σαν γονείς...» σ. 12.

«... Μάλιστα, τό σχολικό νόμο, τους σχολικούς κανονισμούς, τις μέθοδες και τά προγράμματα... Σ' όλα αυτά θα πρέπει να διπλωθούν οί μαθητές - δάσκαλοι, όταν θάνα οί ίδιοι δάσκαλοι έχοντας εύθύνη ψυχών...» σ. 13.

«... Άλλαγή του νόμου, θα ήταν άνοιγμα της θύρας σ' όλες τις μεταρρυθμίσεις...» σ. 14.

«... Καθένας σ' ένα βιβλίο βρίσκει ό,τι αύτό ξέρει...» σ. 14.

«... «Ποιότητα» άπ' τόνα μέρος, άλλ' άπλησίαστη... ποιότητα άπ' τ' άλλο μέρος, βάρη καθημερινά και άπειρα...» σ. 16.

«... Άν κανένας προσάρμοζε τό νόμο, στις άπαιτήσεις του φυσικού νόμου, που καθορίζει τη φυσική ανάπτυξη της παιδικής ηλικίας;...» σ. 16.

«...Τό σχολείο σύρεται... σε δυό αντίθετες κατευθύνσεις...» σ. 18.

«...σ' έπαφή με την πραγματικότητα άπ' την όποία δέ θα μπορούσε κανένας να δια-

φύγει... να καθορίσει με ακρίβεια τό νόημα της προσπάθειας που αναλαβαίνει...» σ. 19.

«...πριν από τό «θέλω» και «πρέπει» χρειάζεται να ξεετάξεις προσεχτικά τό «δυνατό» της δράσης...» σ. 20.

«Καμιά άλλαγή, καμιά μεταρύθμιση δέ μπορούν να πραγματοποιηθούν χωρίς την ύποστήριξη ή τουλάχιστο την κατανόηση των γονέων» σ. 21.

«Πρώτα άπ' όλα να μη θλάψεις» σ. 22.

«Δεσποτισμός, δογματισμός, νοσηριαρχία, να οί έχθροί που πρέπει να χτυπηθούν» σ. 22.

«Οί Δασκάλοι είναι τά πρώτα θύματα του άναχρονιστικού σχολικού καθεστώτος» σ. 25.

«...προσήλωση στο «δυναμισμό» των θεμελιωδών άναγκών της εποχής; μελέτη των προβλημάτων που θέτουν οί άνάγκες...» σ. 28.

«...μόνο μιιά άνανέωση της πίστης στη δημοκρατία θα ξαναξυπνούσε τό ενδιαφέρον και την πίστη για την άγωγή και τό σχολείο...» σ. 29.

«Τό Νέο Σχολείο έγινε πράξη σ' αντικείμενα (ύλη, μέθοδος), άλλ' όχι ετό πνεύμα, στη σκέψη» σ. 30.

«...όρος για την έπιτυχία είναι να γίνουν γνωστές, έπειτα άποδεχτές από μεγάλο αριθμό πολιτών οί θαθείες άλλαγές που πρέπει να ύποστεί ή τρέχουσα αντίληψη για την άγωγή και τό ίδιο τό σχολείο» σ. 30.

«Έκείνο πούναι σωστό δέν πλέει στα όνειρα του παρελθόντος...» σ. 31.

«... Ένέργεια του μαθητή δέν είναι μιιά κίνηση που διδάχτηκε άπ' τό Δάσκαλο...» σ. 33.

«... ή τέτοια δράση του μαθητή δέν άνοίγει τό δρόμο στο να πλουτίσει τό παιδί την πείρα του, πούναι ό σκοπός του σχολείου και της άγωγής;» σ. 34.

«Όλη ή ψυχολογία βγαίνει μέσα άπ' τη ζωή, στην αρχή συνολική, έπειτα διαφοροποιημένη, αλλά πάντα ριζομένη, με χιλιάδες καθημερινές μικρές ρίζες, στη ζωντανή και σύνθετη πραγματικότητα» σ. 36.

«Να ξεκινάς άπ' την πραγματικότητα, να καταλήγεις στην πραγματικότητα. Όλη ή

έπιστήμη όφείλει να στέκει ανάμεσα άπ' αυτά τά δυό όρια» σ. 36.

«...χωρίς γνήσια πείρα της ζωής, κανένα είδος δέν ύψώνεται πάνω άπ' τον εαυτό του» σ. 38.

«Δέ βρήκε τροφή για την πείνα του, κανένα ποτό για τη δίψα του. Τούδωσαν λιθάρια αντί για ψωμί» σ. 41.

«Κάθε βιβλίο, λέγει ό Roubakine, είναι ένα αντίδραστικό που ξαναδημιουργεί ενέργεια» σ. 41.

«...μόνο ή ζωή διδάσκει» σ. 41.

«... κάθε καμουφλάζ, κάθε άνειλικρίνεια δημιουργεί διχασμό στο βάθος του είναι μας» σ. 43.

«Μόνο ό προσωπικός δρόμος επιτρέπει να φτάσουμε στις ρίζες του «είναι» και ν' άνοίξουμε ένα διάστημα πραγματικά καθολικό στις ικανότητές τους» σ. 44.

«Η φωτισμένη θεώρηση των σφαλμάτων του σχολικού συστήματος γίνεται όλο και πιό συχνότερη και από περισσότερη» σ. 49.

«Ήδη ή κόπωση, ή βαρυνσημάρα, ή άποβάρυνση μάλιστα, γίνονται αισθητές σ' όρισμένους Δασκάλους και μάλιστα τους καλύτερους» σ. 51.

«Να πιστεύεις πως ό μαθητής μπροστά άπ' όλα είναι ένα μυαλό προορισμένο να καταλαβαίνει και προ πάντος να συγκρατεί, σημαίνει άγνοια των στοιχείων των δυνάμεών του» σ. 53.

«Τό καλύτερο μέσο να ένσωματώσεις ένα «είναι» σε μελλοντική κοινότητα, είναι τό να κάνεις να ζήσει και δράσει σε μιιά παρούσα κοινότητα» σ. 53.

«... άν κανένας είδε ή διείδε την πραγματικότητα, όμως άπ' την παράδοση, τη νοσηριαρχία, άπ' την άνάγκη... δέ θέλησε ή δέ μπόρεσε να βγάλει τ' άναγκαία συμπεράσματα» σ. 54.

«... ή ζωντανή Τάξη δίνει μεγαλύτερη άπόδοση από την Τάξη, ως την πούμε κοιμισμένη» σ. 57.

«...χρειάζεται να σεβόμαστε την παιδική εργασία, χρειάζεται να διευκολύνουμε την πραγματοποίηση μέσα στη Τάξη, όπως μέσα στην οικογένεια...»

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΟΥΜΕ ΤΗ ΝΑΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΟΥΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

1. ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Περνούμε σοβαρή περίοδο. Είναι πολύ πιθανό να δρισκώμαστε στη γωνία δυο εποχών. 'Εκείνη όπου κυριαρχεί το χάος, — το «που-λαπλό» και χωρίς συνοχή. — 'Εκείνη όπου ο καθένας παύει, σιγά-σιγά, να αισθάνεται την τελευταία απήχηση της πρωταρχικής 'Ενότητας, μολοντί οι Θρησκείες, σύμφωνα με τις απόψεις τους ή κάθε μία, έχουν κάνει το πλάν να την κρατήσουν ζωντανή στις ψυχές. Διδαχές, δόγματα, ιεροτελεστίες, επιπλήξεις, εκκλήσεις για μία αγνότητα που θ' απομάκρυνε την «αμαρτία», το διάβολο, βασιληά της φρίκης και του τρόμου!

Κι' ένθυμείται κανένας τα δράματα ενός ο r c a g n a (1) στους τοίχους του Cambo Santo στην Πίζα: την κόλαση, τους διαδόλους, τις φλόγες, τους δυστυχούς κολασμένους!... Προστάτειαν τον άνθρωπο οι παλιές «κλειστές» θρησκείες; Μάλιστα, κάποιο καιρό, κάποιους τύπους ανθρώπων.

'Αλλά πολύ γρήγορα, άνθρωποι, όλο και περισσότεροι, έχασαν το σεβασμό, άκόμα το σεβασμό στη θρησκεία των πατεράδων τους: έχασαν το σεβασμό, γιατί έχασαν την άνηψη της ενότητας, της πρωταρχικής και καλυμμένης, που φανέρωνε, μέσα τους, την απαραίτητη τάξη, την πρώτη αρμονία κι ομορφιά: αρμονία και τάξη που συμβολιζόταν στον επίγειο παράδεισο. Σιγά-σιγά έχασαν κάθε μορφή σεβασμού.

'Απ' τη μακρινή εποχή της εξέδου των 'Εβραίων θα μπορούσε να διαβάσει κανένας στην 'Αγία Γραφή — 'Η φρίκη κι ο τρόμος θα πέσουν πάνω τους».

Κι αυτό ήταν το θραύς και μακρύ «κατέδασμα της σκάλας», όπως το διατυπώνει ο Gouzagne de Reynold⁽²⁾, ένας συγγραφέας μας, με τον οποίο συχνά διαφωνώ, γιατί αυτός όνειρεύεται ν' ανανεώσει τις αξίες του παρελθόντος, ενώ εγώ στρέφω προς τις αξίες του μέλλοντος.

Αυτές οι αξίες, χωρίς αμφιβολία, είναι οι ίδιες και γι αυτόν και γι μένα, στην αρχή και στο τέλος. Αυτό το ξέρω καλά.

'Αλλά υπάρχει ο τρόπος. Και η υπόληψη που συναντά, — ή δε θα συναντήσει — στις νέες γενιές.

Σήμερα — ύστερα από λίγο θα δρισκώμαστε στο μέσο του XX αιώνα — δρισκώμαστε στο κατώφλι της σκάλας που θα ξανανέβει απ' την άλλη πλευρά του κύκλου;

1) Σ. Μ. Ζκράφος και γλύπτης της Φλωρεντίας (1308 - 1369).

2) Σ. Μ. 'Ενωσε την κλίμακα των ηθικών αξιών. «Οτι έχει δικαίωμα να στέλνει έναν βουρ-ιοληζ ροιηρ ποηηωωωωωω ροι ρηωωωωωω»

'Υπόφερε αρκετά η ανθρωπότητα απ' το χάος, για να βρει στον έαυτό της το ξεπήδημα της αναγκαίας ενέργειας για ν' ανρθω-θεί, να ξαναρχίσει;

Μέσα στη ζάλη, θ' ακούσει τη φωνή της 'Ενότητας που την καλεί; Πρόκειται εδώ για την ίδια «'Ενότητα» αλλά κάτω απ' τη μορφή της τελικής 'Ενότητας: 'Ενότητα που είναι ο τελικός σκοπός στις προσπάθειές μας για μία εύτυχία πέρα απ' τις απολαύσεις, για τη χαρά πέρα απ' την εύτυχία, για την έκταση της πλησμονής, πέρα από κάθε χαρά.

'Η, η ανθρωπότητα θα ξαναπάρει μια φορά άκόμα, — κι ίσως άμέτρητες φορές —, στο χάος, στο λάθος, στον πόνο, στα δεινά, που προέρχονται απ' τους συγκρουόμενους ατομικούς και ομαδικούς εγωισμούς;

Είναι το μυστικό του μέλλοντος.

'Αλλά τόσα συμπτώματα ένωσης, που πραγματοποιείται με θυσία του ατομικού συμφέροντος και με τη θυσία αυτή, μάλιστα η αυτοθυσία των νέων, παρουσιάζονται, λίγο παντού, και παρέχουν δυνατότητες να ελπίσουμε.

'Αλλά θα πούν μερικοί. "Ω! "Όλοι μας το ξέρουμε: 'Η θυσία τους όμως καναλιάζεται συχνά σε δρόμους λοξούς και μισητούς: Οι ψευτοπροφήτες πλάνεψαν τη νεολαία και νέες θρησκείες, υποκαθιστώντας τις παλιές, που κρίνονται ξεπερασμένες, έχουν κατακτήσει την αγάπη της και την αφοσίωσή της.

Λαβαίνει όμως ύπ' όψη της η νεολαία πως οι «γερασμένες» θρησκείες περικλείουν κάτω απ' τα σύμβολα τους αλήθειες αιώνιες;

'Η νεολαία δε βλέπει παρά μόνο το περίβλημα που το κρίνει παιδαριώδες, γελοίο, καλό για να ευχαριστεί τους πρωτόγονους λαούς με την παιδική διανοητικότητα!

'Η νεολαία ξαναποκαλύπτει αυτές τις αλήθειες. Θα πρέπει να τις ξαναποκαλύψει, δηλαδή να σηκώσει το πέπλο που τις σκεπάζει. 'Αλλά τότε θα ξαναποκαλυφτούν αυτές οι πνευματικές αλήθειες, πρωταρχικές και τελικές;

Και ποια δεινά άκόμα θα υποφέρει αυτή η νεολαία και κείνες που θα την ακολουθήσουν, θα τη μιμηθούν, θα τη διαδεχτούν; Φρίττει κανένας, όταν σκέφτεται το παραστράτημα τόσων νέων και νεανιδών!

Θα ήταν όμως άδικο να γενικεύσουμε το ζήτημα, να μη βλέπουμε παρά μόνονα κακό, εκεί όπου τόσα χρησιμοποιούμενα μέσα, κι αν άκόμα αποβλέπουν σε κακούς σκοπούς, είναι συχνά καλά και προετοιμάζουν το έδαφος γι' «ἀρετές» πραγματικές, για τις ἀρε-τές του θάρρους με την παληά σημασία.

Τις ἀρετές αυτές η χθεσινή νεολαία, — η δική μας γενιά, — τις είχε χάσει σε πολύ γενική κλίμακα. 'Η σημερινή νεολαία ελπίζει να τις ανανεώσει και τις ξαναβάλει σε υπόληψη.

'Ας έχουμε πίστη στη νεολαία μας! Στα παιδιά μας!

'Ας πιστέψουμε στη δύναμή μας να τ' ανατρέφουμε καλύτερα, για να γίνουν εκείνο που μπορούν και πρέπει να γίνουν, σύμφωνα με την πορεία του προσωπικού προορισμού. Ποιόν; 'Ο Θεός θα τους τον άποκαλύψει, αν είναι δυνατό αυτοί να ξαναποκαλύψουν το Θεό!

'Αγωγή! Αυτό είναι το πρώτο καθήκον σε μας τους γονείς, αυτό είναι το έργο των Δασκάλων. Το Κράτος παίρνει τα παιδιά μας στα έφτα χρόνια. Σε κάποιο μέτρο μας χωρίζει απ' αυτά. Βλέπει στο χωρισμό αυτό μια ανάγκη. Το Κράτος διατείνεται πως μας προσφέρει υπηρεσία, πως προσφέρει υπηρεσία στην παιδική ηλικία και μορφώνει πολλούς για το έθνος και, πούνα πιό ουσιαστικό, «άνθρώπους», άξιους αυτού του όνόματος. 'Αλλ' έτσι μας στερεί τη δυνατότητα ν' άσκησουμε μια συνεχή άγωγή πάνω σ' αυτά: υποτίθεται πως είμαστε άξιοι γι αυτό, ίκανοί, και πως η κοινωνική ζωή, που μας απορροφά, μας άφήνει καιρό.

Αυτοί οι όροι που πρέπει να συντρέχουν, σπάνια είναι ολοκληρωμένοι.

Γι' αυτό οι Δασκάλοι είναι ο ίσοηοί μας. 'Αφού έτσι έχει το ζήτημα, γιατί τότε ν' αποτελούν εμπόδιο οι Δασκάλοι, στην όρθη και ίσορροπημένη διαπαιδαγώγηση των παιδιών μας; Τοιτο μπορεί να συμβεί σε δυο περιπτώσεις: ή οι Δασκάλοι είναι λίγο ίκανοί, πράγμα σπάνιο, ή, και τοιτο συμβαίνει συχνά, γιατί είναι δεσμευμένοι από μια άνα-χρονιστική σχολική νομοθεσία.

'Αναγνωρίζουμε πως ο κίνυνος είναι μεγάλος. Τόσο μεγαλύτερος, όσο υπέρμετρος είναι ο αριθμός των ώρων που ζητεί το Κράτος. Τόσο μεγαλύτερος, όσο υπέρογκη είναι η «ύλη» (αυτή είναι η καθιερωμένη λέξη) που ζητεί το Κράτος ν' απορροφήσουν τα νεαρά μυαλά... Θα μπορούσε το σχολείο να καταστεί δημόσιος κίνυνος, παρά τις τιμητικές εξαιρέσεις, τόσων και τόσων άφοσιωμένων Δασκάλων;

Χρησιμοποίησαμε παραπάνω το επίθετο «άναχρονιστική», ακριβώς γιατί έηωμε ύπ' όψη μας την όργάνωση του δημόσιου σχολείου, τους σκοπούς και τα μέσα του, που καθορίζονται απ' τον κανονισμό κι επιβάλλονται απ' το Κράτος. Τί πάει να πεί αυτό;

Στο κεφάλαιο I (Τα παιδιά μας και το μέλλον της χώρας μας), έκανα υπαινιγμό για την άπάκλιση του σχολείου απ' τη βάση του. Διπλή άπόκλιση: προσκόλληση απ' τη μια μεριά σ' ένα παρελθόν, ξεπερασμένο άναγκαστικά με την πρόοδο της ψυχολογικής έπιστήμης: ξαναγύρισμα, απ' την άλλη, στις

μέθοδες ήθικής καταπίεσης στις περιπτώσεις που η χειραφέτηση των νέων μυαλών, που δεν κατανοούνται καλά, παρουσιάζεται να παίρνει μια καταστρεφτική πορεία...

'Εχουμε έτσι την άκόλουθη διακύμανση: καθιερωμένη έξουσία, άναρχικός φιλελευθερισμός, άυταρχισμός με στροφή στον όλοκληρωτισμό.

Να μια περίπτωση διακυμάνσεων άνάμεσα από γενιές. Μια απ' τις περιπτώσεις έναλλαγής, για την όποια η ιστορία μας δίνει τόσα παραδείγματα. 'Εναλλαγές σχολικές, πούνα η άντανάκλαση των κοινωνικών και πολιτικών έναλλαγών πούνα, άπειρα, πιό μεγάλες.

2. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΣΥΓΧΙΣΗΣ

Τότε ποιο είναι το καθήκον για μας τους παιδαγωγούς;

Δεν είναι εύκολο μέσα στο χάος των ιδεών και των κομμάτων να το δοιμε, να το καταλάβουμε, να το άνακαλύψουμε. Γιατί από το στρατόπεδο, σε στρατόπεδο έκσφειδονίζονται βρισίες, όπως τον καιρό του 'Ομήρου. Τα μικρά παιδιά, άλλωστε, δεν κάνουν κι αυτά έτσι; Πάντα έτσι έκαναν. Ποιός Δάσκαλος δεν άκουσε τους μικρούς ταραξίες να φωνάζουν δείχνοντας με το δάχτυλο τον αντίπαλο: «Κύριε αυτός άρχισε».

Πριν γνωρίσει το δίκαιο της νόμιμης άμυνας, το επικαλείται για να δικαιολογηθεί. 'Αλλωστε η μακρόχρονη Κοινωνία των 'Εθνών, δεν είχε κατορθώσει να φτάσει σε συμφωνία στον όρισμό του «επιτιθεμένου».

Νόμος της άναπόδοσης. Νόμος της πρωτόγους ζωής.

Θάταν όμως καλό να δοιμε απ' το χάος των αντίθεσεων και να βοηθήσουμε και τα παιδιά μας να δοιυν.

Τί πρέπει να γίνει; 'Από ποιά άκρη ν' αναλάβουμε την προσπάθεια που επιβάλλεται; 'Η άπουσία δεν είναι κι αυτή μια ενέργεια; 'Ενέργεια που συνίσταται στο ν' άφήνεις το έδαφος ελεύθερο στις αντίπαλες δυνάμεις, έκείνες τις όποιες έχτιμάς σαν κακές; 'Η δράση των «καλών» και λογικών άτόμων, στην πορεία της ιστορίας, μπορεί να φαίνεται σαν μια μεγάλη σειρά από ήττες. Οι θυσίες, ευχάριστα δοσμένες απ' τα γενναίόψυχα πνεύματα για το όμαδικό καλό, μπορεί να φαίνονται σαν ένα λάθος που πάντα ανανεώνεται. Δεν παραμένει όμως λιγότερο πώς, αν αυτοί οι άνθρωποι πηγαιναν κάτω απ' τη σκηνή της άπουσίας, ή, — για να πάρουμε μια εικόνα πιό σύγχρονη — είχαν παραιτηθεί από κάθε άμυνα ένώτια στις αντίπαλες δυνάμεις για να ταφούν στα ύπόγεια καταφύγια, ή κυριαρχία του χάους, πιθανό να είχε εγκαθιδρυθεί πιό νωρίς και το χάος θάταν πιό όξυ, απ' ότι είναι.

'Η όδύνη μορσά στο χάος μπορεί πολύ

καλά να γεννήση — κατ' εξαίρεση — στα νέα άτομα, στα δυνατά και γερά, την ανυπόταχτη ανάγκη να εγκαθιδρύσουν την τάξη. (Τ' αποδείχνουν τα πειράματα στους όπλιτες 12 — 16 χρονών που αναφέρουν ο Cratski 1912 και ο Μακατενκο 1920).

Αλλά θα ήταν επικίνδυνο να δείξει έμπιστοσύνη, όταν έχει να κάνει κανένας με ώριμους, με άτομα που έχουν πάθει, άρρωστα κι' ευρέθιστα, παραμορφωμένα ίσως απ' το έργοστάσιο που αποχτηνώνει, άρρωστα απ' την ολοκληρωτική έλλειψη υγιεινής, ευρέθιστα απ' ένα σύμπλεγμα κατωτερότητας: σ' αυτούς η εξέγερση ενάντια στην τύχη τους μεταβάλλεται αυθόρμητα σε πνεύμα εκδίκησης — το χάος και η αναρχία τότε είναι αθεράπευτα. Μακάρι να μπορέσει η φτωχή μας Ευρώπη να μη γίνει το πιο όδυνηρό πείραμα! Πρέπει να γίνει κάτι: Και οι νέοι άπαντούν: «Πρέπει αυτό ν' αλλάξει». «Αυτό»; Ποιό; Δεν τ' ξέρουν καλά.

Το «αυτό», κι' απ' το οποίο κανένας υποφέρει, είναι η σημερινή αταξία — σύγχυση. Κι' όταν κανένας δηλώνει πως κάτι πρέπει να γίνει, το δηλώνει γιατί νομίζει πως μπορεί να κάνει κάτι: έχει την πεποίθηση πως είναι δυνατό να καλυτερέψει την κατάσταση των πραγμάτων. Και όμως οι νέοι μας έχουν δίκιο σ' ένα σημείο: η αταξία — σύγχυση είναι αίτια των δεινών. Το αντίθετο της αταξίας είναι η τάξη. Η τάξη είναι ο σκοπός: Χρειάζεται μια ανθρώπινη οργάνωση που νάναι σύμφωνη με την τάξη... Πώς θα την ονομάσουν; Θεϊκή τάξη; κοσμική; λογική ή επιστημονική; ή «άρχες» δικαιοσύνης;

Ορολογίες άσαφείς, αλλά που όλες θέλουν να πουν: τάξη που εξουσιάζει τις ατομικές μας αντιλήψεις, τάξη που, άμα εγκαθιδρυθεί, έπαληθεύεται και δικαιώνεται σαν καλή και άποδεχίμενη με τα πράγματα και τα γεγονότα πως ενσωματώνει μια ανώτερη αξία. Κι' αυτό άρκει.

Μία ιδέα παγκόσμιας φήμης δεν είναι πραγματικά, καλή, παρά αν, ενσωματωμένες στα συγκεκριμένα γεγονότα δίνει ικανοποίηση κι' αποδείχεται σύμφωνα μ' αυτή τη φυσική άρμονία, ανθρώπινη, κοινωνική, στην οποία έλπίζει κάθε ζωντανό «είναι» — κι' όταν ακόμα ο δρόμος για να φτάσει εκεί τούταζε το καθήκο, υπό μεταβατική κατάσταση, να περάσει από επαναστάσεις και πολέμους.

✱

Ερχόμαστε τώρα στο ζήτημα των παιδιών μας:

Τα βλέπεις εύτυχισμένα, γεμάτα φρεσκάδα, να λαμποκοπούν, συμπεραίνεις πως το σχολικό και οικογενειακό καθεστώς, στο οποίο είναι υποταγμένα τα παιδιά, είναι καλό, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της ηλικίας τους, εύνοϊκό για τη σωματική και πνευματική του ανάπτυξη.

Τα βλέπεις αντίθετα κλονισμένα, ευρέθι-

στα, δίχως ειλικρίνεια, καλωσύνη, συγκέντρωση στη δουλειά, πρέπει να δεχτείς πως κάτι θκουσάινει στην άγωγή τους στο καθεστώς της ζωής του.

Αφήνοντας κατά μέρος τις από κληρονομικότητα σωματικές, πνευματικές, ήθικες παραμορφώσεις, ή μεγάλη πλεινότητα των παιδιών αναπτύσσεται με ευχάριστο τρόπο, καθένα κατά τις δυνατότητες τους μεγάλες ή μικρές δοσμένες απ' τη φύση του, άρκει τα παιδιά νάναι τοποθετημένα σε περίγυρο με σωστές αντιλήψεις και μ' απαιτήσεις που μήτε βλάβες, προξενούν, μήτε τα υποβάλουν σε μεγάλο κόπο.

Μπορέσα να διαπιστώσω στα νέα καλά σχολεία της υπαίθρου και σε διάρκεια πολλών ετών, πως, νέοι ήθικα παραμορφωμένοι, μάλιστα έκλυτοι, στους οποίους κανένας τρόπος δεν άπόδινε, ξαναπόχτησαν την ισορροπία τους μέσα σε λίγους μήνες, κάτω από την επίδραση της ήρεμίας και της καλωσύνης της μικράς Κοινότητας.

Και διαπίστωσα — π.χ. στο Homme chez nous, στην Clo Chatte στη Λωζάννη που νυνε ρωμένο στην άγωγή των παιδιών που λέγονται εγκαταλειμμένα — πως και μια βαρυνμένη κληρονομικότητα μπορούσε σχετικά να εξουδετερωθεί ή άπομακρυνθεί.

Το Homme μπορέσε να κάνει «θαύματα». Όταν ρωτιούνται οι γονείς των παιδιών, που έχουν τη φήμη για δύσκολα κι' άτίθασσα και ζητούν να τα τοποθετήσουν στα Νέα σχολεία, για την κατάσταση των παιδιών τους και τις αιτίες, δηλώνουν: Είναι τα σφάλμα των Δασκάλων, του σχολιού, των σχολικών απαιτήσεων που έχουν επιβάλλει στ' άγόρια και κορίτσια μας.

Ρωτούμε τους Δασκάλους: μιλούν για την άσχημη επίδραση της οικογένειας.

Κι' αυτό τον καιρό οι ήθικολόγοι κατηγορούν με τις έφημερίδες σαν ένοχο τον κινηματογράφο, το ράδιο, τη διάχυτη ανησυχία, την υποχρέωση που αντιμετώπιζουν οι άνθρωποι — προπαντός οι κάτοικοι των πόλεων — ν' ακολουθούν το ρεύμα, όλα τα ρεύματα της καθημερινής κομματισμένης ζωής που τρέχει, ν' ακολουθούν ιδεολογικά ρεύματα, τα πιο αντίθετα μεταξύ τους.

Δεν ξέρει κανένας καλά, σε ποια σημαία να πάρει σταθερά μέρος και να κλείσει τ' αυτιά του στις αντίπαλες φωνές, σε ποιόν άγιο ν' άφοσιωθεί.

Εννοείται, οι άγιοι της σειράς και οι ψευτοπροφήτες για να καρπωθούν απ' αυτή την πνευματική κατάσταση, ύπόσχονται λαγούς με πετραχήλια σε κείνον που θα θελήσει να πιστέψει τα λόγια τους!

Ποτέ δε θα μπορούσε να δει κανένας τόσους διορατικούς, μέντιουμ κι' αστρολόγους, άξιους για τα πανηγύγια. Ποτέ δεν είχαν διαδοθεί τόσες συνταγές άλάνθαστης ευτυχίας, όσες αυτό τον καιρό που κάθε συνταγή (και

δε λείπουν τέτοιες) γεννά τη δυστυχία σ' όλους και στον καθένα: Έχουμε μια μεταφορά στον ήθικό κόσμο κατάστασις που δημιουργήθηκε απ' όρισμένα φαρμακευτικά προϊόντα που... δεν τηρούν τις υποσχέσεις και σ' αφήνουν να υποφέρεις περισσότερο από πριν. Αλλά σιωπή! Ίσως βρεθούν άξιότιμοι φαρμακοποιοί για να εκφέρουν γνώμη στο δειχνικό ύπαινιγμό!

Πού όφείλεται η έπισφαλής κατάσταση των παιδιών μας; Στο σχολείο; στην οικογένεια; στις συνθήκες; Παραμένει μπερδεμένο το πρόβλημα. Και ποια απ' αυτές τις αιτίες είναι πρωταρχική; Η έπενεργούν έξ' ίσου και σε βαθμό διαφορετικό κατά τις περιπτώσεις; Τείνω να το νομίζω.

3) ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ Ν' ΑΡΧΙΣΕΙ Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΑ;

Τα «ριζοσπαστικά» μυαλά — με την ετυμολογική σημασία της λέξης — νομίζουν έπίσης πως το σημερινό κακό προέρχεται από πολλές αιτίες κι' άκριβώς αυτό είναι που τ' άποβαρύνει.

Θα χρειζόταν δηλώνουν να αλλάξει κάθε πράγμα κι' όλος ο κόσμος, άρχίζοντας από τους γονείς στην έποχή που νάναι ακόμα οι μέλונτες γονείς, παιδιά οι ίδιοι: — τους Δασκάλους, διδάσκοντάς τους να διδάξουν και να διαπαιδαγωγήσουν, και τούτο πρέπει να γίνει απ' την πιο τρυφερή ηλικία... γιατί αν χρειζόταν να περιμένουμε να πάρει ο καθένας την πρωτοβουλία ν' αναμορφώσει τον έαυτό του ή να τον μετασχηματίσει — από μόνος του σύμφωνα μ' ένα καινούργιο σχήμα ζωής, θα περιμένουμε πολύ καιρό.

Επιχείρημα σωστό που, παράδοξα, ώδηγησε άλλα μυαλά όχι λιγώτερο ριζοσπαστικά ν' αλλάξουν το κάθε τι από σήμερα με τη δια. Ταμπουρλό βροντάει (στην κύρια και μεταφορική έννοια) και χέρι στρατιωτικό.

Καλά... κι' αν ακόμα ήταν κανένας βέβαιος πως θα πετύχει, πως θα φτάσει στο σκοπό και να μη καταλήξει, δεν ξέρω από ποια τυχαία κακή συνάντηση, άκριβώς στ' αντίθετο απ' το σκοπό που άτένιζε, αλλά που τα θύματα — συγγνώμη: οι «ευεργετούμενοι», δε το θέλησαν;

Πόσες φορές δε βλέπουμε «άρχες» θαυμάσιες να προκαλούν, στα παιδιά, αντιδράσεις άπρόβλεπτες και που μάς φέρνουν σ' άμηχανία!

Απ' την άλλη, δεχόμαστε πως τα «ριζοσπαστικά» μυαλά με τη βραδεία μέθοδο θέτουν πολλές απαιτήσεις.

Κατ' άρχην για να διαπαιδαγωγήσεις τους μελλοντικούς γονείς απ' την πρώτη τους ηλικία, θα χρειζόταν να είσαι σε σχολεία διδασκαλία υγιεινής της κυοφορίας, της γέννησης και περιποίησης του παιδιού, ψυχολογία του παιδιού, κι' όχι μόνο συζυγική άγω-

γή, αν κι' αυτή απ' το γεγονός της βασικής ώφελιμότητάς της και της νομιμότητάς, προπορεύεται απ' όλες, πράγμα φυσικό.

Απ' την άλλη θα ήταν χαμένη δουλειά να διδάξεις σχετικά με τη διαιώνιση του είδους και μάλιστα παιδοκομία και ψυχολογία που θ' άποκαλυπτόταν αντιψυχολογική σ' ένα που δεν έχει τη διάθεση και την άπαιτουμένη διανοητική ανάπτυξη.

Ακόμα και για τους ώριμους, δεν είμαστε ακόμα σε θέση νάχουμε «σχολεία γονέων», μολονότι προς τα κεί πορεύομαστε — πράγμα άξίεπαινο — με μαθήματα, συσκέψεις και πρακτικές εφαρμογές όλων των ειδών και για τα όποια θα ξαναμιλήσουμε.

Τα μαθήματα όμως αυτά (όπου οι πατεράδες λάμπουν συχνά με την άπουσία τους) λίγο παρακολουθούνται, σε σχέση με τον άριθμό των γονέων, που υπάρχουν στη χώρα: το ποσοστό μόλις είναι 1... στις 10 χιλ.

Θα πρέπει τότε να κρίνουμε πως οι σημερινοί ώριμοι είναι όριστικά παραμορφωμένοι κι' άκόλουθα άθεράπευτοι; Θάταν άραυ αυτό.

Δεν εγκαταλείπουμε τους γονείς που έχουν καλές προθέσεις, που επιθυμούν να διαφωτιστούν για το καθήκον τους σαν γονείς, απ' την αίτια πως υπάρχουν κουφοί που δε θέλουν τίποτε ν' άκούσουν και που άποτελούν την πλειοψηφία.

Και για τους Δασκάλους;

Εκλογή, εκείνων που έχουν μητρική και πατρική ψυχή, απ' το κατώτερο σχολείο; (1) Τούτο είναι άριστο. Τόπο πιο άριστο, αν αυτοί έχουν τάση στην οικογενειακή ζωή και ουχι στην επαγγελματική ειδίκευση. Τούτο θάταν μεγάλο κέρδος για τον πατρικό και μητρικό τους σχηματισμό και την προπαρασκευή των μελλοντικών γενεών. Άλλ' ύστερα; «Επαγγελματική προετοιμασία» θα πεί: Διδασκαλία ή παιδαγωγικά σεμινάρια. Και κεί, θα πήτε ίσως, για την ώρα κυριαρχούν παιδαγωγοί «όλοκληρωμένοι», που εκλέχτηκαν και κατάλαβαν τις θέσεις των υπεύθυνων καθηγητών με τους δρόμους της παληάς παιδείας... και με μέθοδες... έπίσης παληές.

Κατ' άρχην, υπάρχουν απ' αυτούς εξαιρετικοί, θαυμάσιοι. Το ξέρω.

Ύστερα; το πρώτο τους καθήκον είναι να συμμορφωθούν προς το νόμο. Δεν είναι έτσι;

Μάλιστα, το σχολικό νόμο, τους σχολικούς κανονισμούς, τις μεθόδους και τα προγράμματα, στον τρόπο που γίνονται οι εξετάσεις, όπως έχουν θεσπιστεί απ' τη νομοθετική έξουσία. Σ' όλα αυτά θα πρέπει να διπλωθούν

1 Σ. Μ. Ο συγγραφέας δε μπορεί να θέλει να πεί πως απ' το κατώτερο σχολείο δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για έχτιση του επαγγελματικού προσανατολισμού γιατί στο κατώτερο σχολείο μάς παρέχονται δυνατότητες για γενικές εικασίες διατηρώντας και γι' αυτές κάθε έπιφύλαξη.

οι μαθητές - Δάσκαλοι, όταν θάνα οι ίδιοι Δάσκαλοι έχοντας την ευθύνη ψυχών (1).

Νά τὸ ἀποφασιστικὸ σημεῖο. Ἀνεβαίνοντας κανένας στὴν πηγή, βρίσκει τὸ γραφτὸ νόμο. Ἀλλαγὴ τοῦ νόμου, θὰ ἦταν ἀνοίγμα τῆς θύρας σ' ὅλες τὶς μεταρρυθμίσεις. Ὁμολογοῦμε πὼς αὐτὸ παρυσιάζεται σὰν τάση.

Λησμονεῖτε ὅμως ἓνα πράγμα θὰ μοῦ ἀντεῖπτε κανένας.

— «Ἀν γράφετε βιβλία γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν μας, ἀρμάζει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ μιλήσετε γι' αὐτά. Αὐτὸ εἶναι τὸ παιδαγωγικὸ ἔργο ποὺ περιμένουμε ἀπὸ σὰς.

Ἐπιτρέψτε μου νὰ σὰς διαψεύσω αὐτὴ σας τὴν ἐλπίδα. Γράφτηκαν ἄπειρα παιδαγωγικὰ βιβλία. Κάπου 395 γράφτηκαν στὴν Ἑλβετία τὸ 1936—40.

Ἀλλάξαν σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν οἰκογενειακὴ καὶ κρατικὴ ἀγωγή; Ὁχι. Καθένας σ' ἓνα βιβλίο «βρίσκει ὅ,τι αὐτὸς φέρεi» (2) κατὰ τὴν κομῆ ἐκφράσει τοῦ Felix Bonet πουκάμε τὴν πιὸ ταιριαστὴ παρατήρηση στοὺς χοροὺς καί... στὰ κηρύγματα.

Λοιπὸν δὲ θὰ μιλήσω, ἢ λίγο, γιὰ τὴν κύρια ἀγωγή — τόκανα ἄλλωστε ἄλλοι σ' ὅλο τὸ μᾶκρος τόσο γιὰ τὸ σχολεῖο, ὅσο καὶ γιὰ τὴν οἰκογένεια. Ἀλλὰ θὰ μιλήσω γιὰ κείνο ποῦ, ὅπως βρήκα στὴν ἔρευνά μου, κάνουν ἢ σκέφτονται οἱ Δασκάλοι, οἱ γονεῖς, καθηγητὲς Διδασκαλείων καὶ νομοθέτες.

Θὰ ὑπάρξουν ἴσως διδάγματα σ' αὐτὸ γιὰ νὰ φωτίσουμε τὴν προσπάθειά μας γιὰ τὰ παιδιὰ μας καὶ τὸ μέλλο τῆς χώρας μας.

Μ' ὅλα αὐτά, τὸ ν' ἀναφερθοῦμε σ' ὠριμένες ἐνδεῖς ἱχτικές «ἀρχές» θάνα ἴσως ὠφέλιμο καὶ θὰ δώσει σ' ὠριμένους κατὰ τι. Κι' ἂν ὑπάρχει κανένας ποὺ λέγει «τὸ ξέρω αὐτό!» καὶ γυρίζει τὴ θελίδια! Δὲν ἀπευθύνεται σ' αὐτόν.

Ἡ φιλοδοξία μου εἶναι ν' ἀνοίξω τὰ μάτια σὲ κείνον ποὺ δὲν ξέρεi. Μάλιστα. Ὑπάρχουν ἐδῶ καὶ κεῖ πρόσωπα μὲ καλὲς προθέσεις ποὺ δὲν ξέρουν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο... Ἀλλωστε ποῖός θὰ τολμοῦσε νὰ ὑποστηρίξει πὼς τὰ ξέρεi ὅλα. Πολλοὶ ἀναγνώστες θάνα, χωρὶς ἀμφιβολία, τῆς γνώμης πὼς δὲν εἶναι χωρὶς κέρ-

1. *Οἱ κληνὶμοὶ αἱμοῖς ἰσχυροῦσιν ἰσχυρὰ ἰοῦντο ἰοῦντο ἰοῦντο* πὼς τὸ σχηματίζουμε ἐμεῖς μὲ τὶς λογικὲς ἀφαίσεις τῶν στοιχείων ποὺ καθορίζουν ἀκριβῶς τὴν ἀτομικότητα τοῦ ὀρισμένου παιδιοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἀφαιρεμένο ἀλλὰ συγκεκριμένο παιδί. Ἐκκινώντας ἀπὸ σφαλὲρὴ βάση, οἱ νόμοι ἀντὶ νὰ δύνουν καλύπτει μέσα στὰ ὅποια πρέπει νὰ μορμαίρει τὴ δουλειά σου καὶ τὸ κάθε παιδί. Τὸ ἴδιο καπέλο γιὰ ὅλα τὰ κεφάλια. Ἔτσι οἱ νόμοι γίνονται τροχοπέδη κι' ὄχι κινητήρες κατευθυντήριοι. Σ, αὐτὴ τὴν τροχοπέδη ποὺ στραγγαλίζει καὶ τοὺς πιὸ ζωντανούς δασκάλους τὰ πειραματικὰ σχολεῖα, ποὺ σὰν πνοὴ ἐκφράζουν τὶς νέες ἀντιλήψεις, μὰ σὰ φόρμα τὶς παλιὲς ἀπὸ ἐργαστήρια τοῦ Νέου Σχολεῖο, μὰς δύνουν παιδαγωγικὰ νεοπλάσματα.

δος τὸ νὰ ξαναβλέπουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἐκεῖνο ποὺ νομίζουν πὼς γνωρίζουν καλύτε-ρα (3).

4) ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΟΥΜΕ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Νὰ ἓνας Δάσκαλος ποὺ προπορεύεται.

Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σὰς πῶ κάτι κύριε;

— Ὁμιλεῖστε.

— Οἱ «ἀρχές» μ' ἐρεθίζουν.

— Ἀκόμα καὶ οἱ ἀθλητικὲς «ἀρχές» ἐ

— Προπαντὸς οἱ ἀθλητικὲς «ἀρχές».

— Ἐξηγηθεῖτε.

— Οἱ «ἀρχές» ἀπέχουν πολὺ ἀπ' τὴν πραγματικότητα. Ὅσο περισσότερο θάθελε κανένας νὰ τὶς ἀκολουθῇ, νὰ τὶς οἰκειοποιηθεῖ τόσο περισσότερο ἡ θλιβερὴ πραγματικότητα θὰ παρουσιάζεται καταθλιπτικὴ, χωρὶς γενναιοφροσύνη, κατώτερη, φορτωμένη ἀπὸ μικρὰ πράγματα καὶ χωρὶς ἀξία.

Καὶ μ' αὐτὰ τὰ πράγματα, περνοῦν οἱ μέρες, ὕστερα οἱ βδομάδες, οἱ μῆνες.

Καὶ γιὰ λίγο φέρει κανένας στὴ μνήμη του τὶς «ἀρχές» καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ ξεκινήματος — ἦταν περισσότερο ἀπὸ ἐνθουσιασμός, ἦταν φλογερὸς πόθος! — τόσο περισσότερο νοιώθει τὸν ἑαυτὸ του ἡττημένο, ἀποθαρρυνμένο, κουρασμένο μπροστὰ στὴν ἀνάγκη.

«Ποιότητα» ἀπ' τὸνα μέρος, ἀλλὰ ἀπλησίαστη, σὰ μιὰ κορυφὴ ἔξω ἀπὸ δυνατότητες νὰ τὴν ἀνεβῇ: Ποσότητα ἀπ' τ' ἄλλο μέρος, βάρη καθημερινὰ καὶ ἀπειρα...

— «Ἡ ἀνάγκη, ἀλλοίμονο, πιστεύει ἀπ' τὸ ἔξοχο» συνήθιζε νὰ λέγει ὁ καθηγητὴς μου τῆς φιλοσοφίας.

Καὶ διερωτόμουν: ἂν ἄλλαζαν οἱ σχολικοὶ νόμοι;

2 Σ. Μ. α) Ἐνα βιβλίο μπορεῖ νὰ διαβαστεῖ μὲ προκατάληψη ἢ ἀκόμα χειρότερα πὼς ὅ,τι ξέρεi κανένας αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ σωστό. Αὐτὸς ὁ ἀναγνώστης δὲν πρόκειται ν' ἀντλήσει τίποτε ἀπ' τὸ βιβλίο καὶ ὁ ἴδιος ἀπολιθώνεται. Ἔτσι ὅμως κλείνει ὁ δρόμος πρὸς τὴν πρόοδο.

β) Ἄλλος ἀναγνώστης φέρεται ἀπ' τὸ βιβλίο γιὰ τὶ αὐτὸς δὲ φέρει τίποτε, δηλαδὴ δὲν ἔχει κατευθυντήριες προϋποθέσεις — ὄχι βέβαια ἀπολιθωμένες — κι' ἔτσι εἶναι ὁπαδὸς τοῦ βιβλίου ποὺ συνέπεσε νὰ διαβάσει τελευταία. Μήτε ἀνησυχία ὑπάρχει ἐδῶ, μήτε δημιουργικὴ δράση μὲ συνέπεια, μήτε συνεισφορά στὴν παραπέρα πρόοδο.

γ) Ὑπάρχει καὶ τὸ κριτικὸ διάβασμα, ποὺ γίνεται ἀπ' τὸν ἀναγνώστη μ' ὀρισμένα κατασταλάγματα, ἀλλ' ὄχι ἀπολιθώματα, ἐδῶ ἔχουμε διάβασμα δημιουργικὸ.

3 Σ. Μ. Δὲν ὑπάρχει κλειστὴ γνώση. Ἡ ζωὴ ἐξελλίσσεται ἀκατάπαυστα καὶ παρουσιάζει καινούργια στοιχεῖα, γιὰ μελέτη ἀπ' τὶς ἐπιστῆμες. Ἀκόμα ὁ καθένας ὀριμάζει ἀκατάπαυστα καὶ συνεπῶς βλέπει καινούργια πράγματα σὲ κείνο ποὺ διάβασε ἄλλη φορὰ μ' ἄλλη στάθμη ὀρίμανσης κι' ἴσως ἀπ' ἄλλη γωνία.

Ἄν ἀποδιωχνόταν ὅ,τι εἶναι ἀντιψυχολογικὸ, ἀνῶριμο, ἐπομένως ἀπόβλητο γιὰ τοὺς μικρούς; Ἄν κανένας προσάρμοζε τὸ νόμο, μὲ τὴ νομικὴ σημασία, στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ φυσικοῦ τόμου, ποὺ καθορίζει τὴ φυσικὴ ἀνάπτυξη τῆς παιδικῆς ἡλικίας;...

Σωστά, ἀλλὰ περιμένοντας, ἐλπίζοντας; Πρέπει νὰ ἐγκαταλείψει κανένας τὸ σημερινὸ Δάσκαλο στὴν ἀποθάρρυνσή του γιὰ ν' ἀκολουθῇ μιὰ μακρινὴ χίμαιρα; Λέγω μακρινὴ — ὄχι ἀναγκαστικὰ ἀπλησίαστη. Γιατί ν' ἀρνηθοῦμε τὴν πρόοδο;

Καὶ νὰ ἀκριβῶς ὁ τίτλος ἐνὸς ἄρθρου τοῦ γέρου φίλου μου Α. ex στὸ περιοδικὸ «Ὁ παιδαγωγός» Νο 37) 25-10-41. «Σὲ κείνους ποὺ ἀρνοῦνται τὴν πρόοδο».

Ἀπευθύνεται στοὺς παιδαγωγούς τοῦ κανονικοῦ τῆς Varet. Καὶ ἀπ' τὶς 4 Ὀκτώβρη 4 Μαρσελ Σχαντρένς στὸ ἴδιο περιοδικὸ παρατηροῦσε μὲ μιὰ καιριοποιημένη ἱκανοποίηση πὼς οἱ τρεῖς προτάσεις, δὲ λὰ Σοσιέτῃς Ρέδαγγιγκουε δομαν δε, ἀφοῦ ἐμείναν εὐσεβεῖς πόθοι εἰκοσι χρόνια, ἐδῶ καὶ λίγο ἔγιναν πραγματικότητα.

Πρόκειται γιὰ τὸ καθημερινὸ μάθημα τῆς γυμναστικῆς, γιὰ τὸ ὑπαίθριο ἀπόγευμα καὶ τὸ ἐλάχιστο πρόγραμμα.

Κι' ὁ Albert C. ἀναφέρει ἓνα ἄλλο παράδειγμα: Τὴν εἰσαγωγή στὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ 1941 τῶν τριῶν φάσεων: τοπικὴ γεωγραφία, ἐπαρχιακὴ, τοῦ καντονίου.

Ἐν τούτοις, δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζεi κανένας καὶ πολὺ στὸ μετασχηματισμὸ τῶν νόμων σὲ ὀρθὴ βάση — δηλ. σύμφωνα μὲ τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ.

Ἄν εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ὑπογραμμίσω στὴν ἀρχὴ ἀπόκλιση ἀπ' τὸν ἄξονα ἀνάμεσα ἀπ' τὴν πρόοδο τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν πρόοδο τοῦ σχολεῖο, θὰ μπορούσα νὰ εἶχα ὑπογραμμίσει ἐπίσης τὴν πιὸ μεγαλύτερη ἀκόμα ἀπόκλιση ἀνάμεσα στὴν ψυχολογία, καὶ τοὺς νόμους καὶ γραφοὺς κανονισμοὺς ποὺ ρυθμίζουν τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν.

Αὐτοὶ οἱ νόμοι καὶ κανονισμοὶ βαστοῦν γερὰ. Καὶ οἱ μόνοι ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ τοὺς ἀλλάξουν εἶναι οἱ νομοθέτες. Οἱ νομοθέτες ὅμως ἔχουν σὲ μεγάλῳ βαθμὸ τὴ φροντίδα — πόσο μεγάλη — τῆς παράδοσης: ἔχουν τὴ σύνεση τῶν συγκλητικῶν τῆς Ρώμης. Ἀλλ' ἔχουν ἐπίσης καὶ τὴ σοφία;

Εἶναι τρομερὸ νὰ διαπιστώνει κανένας, ἀφήνοντας κατὰ μέρος μερικὲς λαμπρὲς ἐξαιρέσεις, τὴν ἀγνοία κι' ἀκόλουθα ἀναρμοδιότητα τῶν νομοθετικῶν μας σωμάτων σὲ σχέση μὲ τὴν ψυχολογία τῆς παιδικῆς ἡλικίας. (1)

1 Σ. Μ. Τὸ νὰ γίνουν ὅλοι οἱ νομοθέτες εἰδικοί ψυχολόγοι αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀπαίτηση κι' ἀπραγματοποίητη μὰ κι' ὄχι ἀπαραίτητη. Θὰ ὑπάρχουν οἱ εἰδικοί. Ὅμως ὅλοι οἱ νομοθέτες οφείλουν νάχουν γενικὴ ἀντίληψη γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παίξουν δημιουργικὸ ρόλο ἐπὶ κείνο ποὺ θὰ προσφέρουν οἱ εἰδικοί. Οἱ εἰδικοί δ-

Τὸ σχολεῖο, στριμωγμένο στὴν παράδοση, τοὺς κανονισμούς, τὰ συντηρητικὰ πνεύματα ποὺ ἔχει στοὺς κόλπους του — καὶ τὶς τάσεις πολλῶν Δασκάλων φωτισμένων — διορατικῶν, νέων στὴν ἡλικία, ἀλλ' ὠριμῶν στὴ σκέψη, ἢ Δασκάλων ποῦ μείναν νέοι στὴν ψυχὴ, ἂν κι' ὠριμασμένοι ἀπ' τὴν ἡλικία καὶ τὴν πείρα — σύρεται σὲ δυὸ ἀντίθετες κατευθύνσεις.

Καὶ γιὰτὶ νὰ μὴ τ' ὁμολογήσουμε: εἶναι φυσικὸ νάνα ἔτσι, εἶναι ἀνθρώπινο.

Οἱ νεωτεριστὲς θάχαν ἄδικο ν' ἀναγκάσουν τοὺς Δασκάλους τῆς παράδοσης νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν. Δὲ θὰ μπορούσαν οἱ συντηρητικοὶ νὰ φτάσουν ἐκεῖ ποὺ θέλουν οἱ νεωτεριστὲς. Ἀλλ' ἀπ' τὴν ἄλλη ὀψη, παρακαλοῦμε μὲ σεβασμὸ τοὺς Δασκάλους τῆς παράδοσης νὰ μὴ παρέχουν πολλὰ ἐμπόδια σὲ νεωτεριστὲς ἀληθινὰ σοβαροὺς (2).

5) ΝΑ ΚΛΙΜΑΚΩΝΟΥΜΕ ΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΑΙ ΝΑ ΜΗ ΑΤΕΝΙΖΟΥΜΕ ΣΤΟ ΑΔΥΝΑΤΟ

Θάταν σωστό, νομίζω νὰ θεμελιώσουμε ἓνα δεσμὸ ἀνάμεσα στοὺς μεταρρυθμιστὲς ποὺ ἀπορρίπτουν τὰ περιοριστικὰ σχέδια — ἀποκλείοντας τοὺς παράδοτικούς καὶ τοὺς ὁπαδούς τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας — καὶ τοὺς Δασκάλους ποὺ προτιμοῦν νὰ πειραματίζονται στὸ πλαίσιο τῶν σημερινῶν δυνατοτήτων. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἡ καλύτερη λύση.

Δὲν εἶναι ἄλλωστε αὐτὴ ποὺ διάλεξε ἡ Γαλλόφωνη Ἐνωσὴ τῶν Παιδαγωγικῶν Σπουδῶν (Ζ.Ρ.Ε.Π.) ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1941 ἀπὸ ἓνα δάσκαλο; τὸν Γουίλιαμ Περὲ, τῆς Νευσατέλ. Πά νω σ' αὐτὸ θὰ μιλήσω κι' ἄλλοι.

Ἐχω μπροστὰ μου τὸ γράμμα ἐνὸς βετεράνου τοῦ δημόσιου σχολεῖο ἡμερομηνίας 22-10-41 ποὺ δίνει γνώμες συνετὲς στὸ Νιλ-λαίμ Ρεττέ:

«Ἐξετάζοντας μὲ προσοχὴ τὶς παρατηρήσεις μου σὰν διευθυντῆς πειραματικοῦ σχολεῖο, δηλώνει ὁ Rober Doret της Γενεύης καὶ τὴ λίγη ἀπόδοση τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐνώσεων τῶν Δασκάλων στὸν τομέα τῆς σχολικῆς μεταρρύθμισης, παρὰ τὴ μαζικότητα τῶν ψήφων στὰ συνέδριά τους καὶ παρὰ τὴν ὀφάνερη καλὴ θέλησή τους» αἰσθάνομαι πὼς ἔφτασα ἐνὰ ψυχρῶν ἐλλεικρινεῖς ἐνθουσιασμοῦ...» Εἶναι, ἐν τούτοις, πάντα καλὸ σ'

μας, ὅταν κλειδώνονται στὸν κύκλο τῆς εἰδικότητάς τους καὶ δὲν ἔχουν συλλάβει τὴν ὀργανικὴ ἐνότητα ὅλων τῶν μερικῶν ἐκδηλώσεων κάνουν πολλὲς φορές περισσότερη ζημιὰ ἀπ' τοὺς ἀναρμόδιους. Ἐχουν ἀνάγκη καὶ οἱ εἰδικοί γενικῆς θεωρήσεως τῆς ζωῆς.

2 Σ. Μ. Ὁ συγγραφέας ἔχει πάντα τὴν τάση στὴ συμβιβαστικότητά του, ἐξουδετερώνοντας ἔτσι τὴν πρόοδο τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστῆμης, στὴν ὁποία ὁ ἴδιος πρόσφερε πολλὰ, ἀφήνοντας πολλὰς ἀπέψεις του ἐκκρεμαστές κι' ἐκβέτες, καὶ παρουσιάζοντας μιὰ συνέπεια ὡς ἓνα σημεῖο καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἀσυνέπεια.

έπικαμ με την πραγματικότητα απ' την οποία δε θα μπορούσε κανένας να διαφύγει... να καθορίσει με ακρίβεια το νόημα της προσπάθειας που αναλαμβάνει, με σκοπό ν' αποφυγεί ωρισμένα σφάλματα που δεν τάδελε και που όφειλονται συχνά σ' ένα άκαιρο ζήλο και μιά ανεπάρκεια «μελέτης και σκέψης», σφάλματα που έχουν κάνει τόσο κακό στις νέες θε-θοδες».

Πραγματικά, τίποτε δεν είναι πιο επικίνδυνο παρά οι ένθουσιασμοί, όταν δεν είναι θε-μελιωμένοι στα παρακάτω:

«α) Πάνω σε μιά σαφήνεια του σκοπού που επιδιώκεται:

β) Σε μιά προωθημένη τεχνική μόρφωση:

γ) Σε άκαταπαυστη έπαφή με την πραγματικότητα και τις συμπτώσεις:

δ) Στην έχτιμήση εκείνων που είναι δυνατό να γίνει:

Το να συζητείς ιδέες και να διατυπώνεις εύχες είναι εύκολο πράγμα. Το να ενεργείς σ' ένα ώρισμένο πλαίσιο που σου επιβλήθηκε, με τη μεγαλύτερη απόδοση, είναι άπειρα πιο δύσκολο.

Στην υπόθεση της σχολικής μεταρρύθμισης, αν δε θέλει κανένας να χαθεί στα σύννεφα, αν θέλει αντίθετα να μείνει στο έδαφος της πραγματικότητας —άλλοιως είπωμένο— πριν από το «θέλω» και «πρέπει» χρειάζεται να εξετάσεις προσεκτικά το «δυνατό» της δράσης.

Στο πειραματικό σχολείο δε Ζενέβε, δεν ανάλαβαν και δε μελέτησαν παρά τρόπους, τεχνική και μέθοδο που, μιά κι' έδωκαν καλά αποτελέσματα, μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν απ' όλους τους Δασκάλους καλής θέλησης, λαβαίνοντας υπ' όψη τις δοσμένες συνθήκες δουλειάς, τα μέσα που ήταν στη διάθεση τους και την κανονική προσπάθεια που δικαιούται κανένας να τους ζητήσει.

Τούτο υποχρεώνει να παραιτηθείς από πολλά πράγματα. Είναι άπειρα λιγότερο θεαματικό - έντυπωσιακό, αλλά είναι ο μόνος τρόπος δουλειάς ωφέλιμης, με βραδύτητα βέβαια, αλλά και με σιγουριά στην υπηρεσία δόκιμου του σχολείου. (1)

Απ' την άλλη.

1 Σ. Μ. Κανένας δε μπορεί νάχει αντίρρηση πως κάθε προσπάθεια πρέπει να στηρίζεται στην πραγματικότητα και να παρακολουθεί τις εξελίξεις της. Άνεδαρισμός είναι κι' όταν βρίσκεται καθυστερημένος κι' όταν «προχωρημένος».

Πραγματική πραγματικότητα όμως δε μπορεί να θεωρηθεί η ύφισταμένη σχολική νομοθεσία της χώρας του συγγραφέα με την απόκλιση της πολύ προς τα πίσω. Παρά πάνω ο συγγραφέας μάς τόνισε πως ο νομικός νόμος πρέπει να εκφράζει το φυσικό νόμο της ανάπτυξης του παιδιού. Ούτε πραγματικότητα είναι το μηχανικό μίγμα παλιού και νέου, αλλά η οργανική ενότητα παλιού, παρόντος και δυνάμενου σε εξέλιξη προς το μέλλον.

«Καμμία αλλαγή, καμμία μεταρρύθμιση δε μπορούν να παραγματοποιηθούν χωρίς την υποστήριξη ή τουλάχιστο την κατανόηση των γονέων» (2) δηλώνει ο Dauterive.

Θα χρειαστεί να επανέλθουμε σ' αυτό το σημείο.

«Καμμία αλλαγή, καμμία μεταρρύθμιση δε μπορούν να παραγματοποιηθούν χωρίς την υποστήριξη και συνεργασία των σχολικών αρχών: σχολικών επιτροπών, επιθεωρητών, διευθυντών.

Εδώ νομίζω θα χρειαστεί να γίνη μιά αποσαφήνιση.

Κατ' αρχήν ζητούμε τα μέλη των σχολικών επιτροπών να έχουν κάποιο μίνιμουμ σχετικών γνώσεων (άρμοδιότητα): ή καλή θέληση έχοντας και το βάθος της πατρικής ψυχής δεν αρκεί: και η υπέρμετρη φροντίδα για τα έσοδα του Κράτους μπορεί θετικά να βλάψει τα παιδιά, το Δάσκαλο, τις μικρότερες απαιτήσεις μιάς καλής ζωής: αυτό συμβαίνει! (Σ.Μ. 'Η υπογράμμιση δική μου).

Ας δώσουμε δικαίωμα στους επιθεωρητές-ψυχολόγους με την ανώτερη ψυχολογική μόρφωση και που διαφέρουν απ' τους επιθεωρητές - διοικητικούς.

Και σε περίπτωση διαφωνίας με τους διευθυντές, να μπορεί να υπάρχει σώμα ειδικών (άρμοδιων) για να λύσει τη διαφωνία.

Π.χ. το σώμα των επιθεωρητών - ψυχολόγων εξουσιοδοτημένο απ' το 'Υπουργείο Παιδείας. (3)

2 Σ. Μ. Στον τόπο μας ιδιαίτερα, αν και θεωρητικά υποστηρίζουμε πως η αγωγή είναι έργο πολλών παραγόντων και ιδιαίτερα της οικογένειας, καμμία προσπάθεια δεν γίνεται για την εκλαΐκευση των κατακτήσεων της παιδαγωγικής επιστήμης, ψυχολογίας κλπ. στους συνδρομους παράγοντες της αγωγής. Κι' όταν πιστεύεται πως γίνεται τέτοια εκλαΐκευση, γίνεται ακριβώς στα στοιχεία εκείνα της επιστήμης που δεν είναι για εκλαΐκευση κι' ακόμα σε σημεία που δεν είναι αποδεκτά απ' όλους, δεν έχουν ακόμα το κύρος των επιστημονικών αληθειών, όπως συμβαίνει π. χ. με πολλά ψυχολογικά προβλήματα, για τα οποία υπάρχουν ακόμα πολλές αντιρρήσεις και ασάφειες, γιατί μ' τη την πρόοδο πούκανε η ψυχολογία στα τελευταία 60 χρόνια, ακόμα δεν απόκτησε την ενάτητα επιστήμης και βρίσκεται ακόμα ως ένα σημείο στο προεπιστημονικό της στάδιο.

3 Σ. Μ. Τα ζητήματα αυτά μόνο θεωρητική σημασία έχουν για τον τόπο μας: Πρώτα δεν υπάρχει θεσμός πραγματικός επιθεωρητών. Οι επιθεωρητές από οδηγούς έγιναν προϊστάμενοι διοικητικοί. Οι μόνοι ίσως που δεν έχουν ούτε το χρόνο να ασχοληθούν με προβλήματα αγωγής, της οποίας προΐστανται. Δεύτερο, οι Διευτρες των σχολείων κάθε άλλο παρά οδηγητές του σχολείου τους είναι. Το να γίνει έτσι και μιά τυπική συνεδρίαση του διοικητικού προσωπικού του σχολείου κι' αυτό ήταν κάτι το καινούργιο.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΡΟΥΣΚΑ

(Συνέχεια από το τεύχος 87ον)

ΑΙΤΙΕΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

α) 'Η επίδραση των διαζυγίων και αντιθέσεων.

1. 'Υφίσταται μιά σημαντική αναλογία ανωμάτων και δυσκόλων παιδιών, σαν συνέπεια του χωρισμού και των διαζυγίων, γι' αυτό και θα εξετάσουμε χωριστά τις αιτίες αυτές. Πόσα και πόσα παιδιά δεν γυρίζουν με κατεβασμένο το κεφαλάκι τους στους δρόμους, χωρίς κανένα σκοπό και χωρίς κανένα προσανατολισμό!

Στο σημείο αυτό ο R. Dauterive προσδιορίζει μ' ακρίβεια μιά θέση — αυτόνομη, άλλ' αξίζει να υπογραμμιστεί, γιατί συμβαίνει να τη λησμονούν (π.χ. Δασκάλιοι θεωρητικοί της απόλυτης ελευθερίας και με τάσεις προς την αναρχία). Τούτη: "Όταν ζητεί κανένας να νεωτερίσει, ο πρώτος όρος, ή ουσιαστική αξίωση είναι «καμμία βλάβη όποιοδήποτε να μη γίνει στα παιδιά». Πρώτα απ' όλα να μη βλάψεις: Γνωμικό του 'Ιπποκράτους που το ιατρικό σώμα τόκανε πίστη του.

Το συμπέρασμα που προκύπτει μού φαίνεται ολοφάνερο:

Είχα θέσει το έρώτημα: «Πρέπει να μεταρρυθμίσουμε ή να μεταμορφώσουμε το σχολείο;» Απαντώ. "Αν πρέπει να μεταρρυθμίσουμε ώρισμένες μεθόδους, επιβάλλεται προ παντός να μεταμορφώσουμε το πνεύμα: χρειάζεται να τ' αλλάξουμε παντού όπου μένει προσκολλημένο σε παλιές αντιλήψεις κι' είναι διαποτισμένο απ' ολοφάνερα λάθη της ψυχολογίας. Δεσποτισμός, δογματισμός, νοσησαρχία, να οι έχθροι που πρέπει να χτυπηθούν. Άλλα από ποιά άκρη πρέπει ν' αναρρίσουμε αυτή τη μεταμόρφωση; Από ποιά δρόμο και μν ποιά μέσα; Και πρώτα απ' όλα ποίος πρέπει ν' αρχίσει το έργο;

Έχω αντιπαραβάλει γνώμες, έχω σημειώσει τις κριτικές. Ποιοί είναι οι ένοχοι της διπλής απόκλισης — μετατόπισης του σχολείου: Οι γονείς; Συχνά αυτοί είχαν παραμορφωθεί όταν ήταν παιδιά ακόμα!

Οι Δασκάλιοι; Οι περισσότεροι κάνουν, με θαυμάσια άφοσίωση, ό,τι πρέπει κι' ό,τι μπορούν. Οι Δασκάλιοι όμως είναι στριμωγμένοι ανάμεσα απ' ώρισμένες παράλογες απαιτήσεις καθυστερημένων γονέων, τις απαιτήσεις, πολύ καταπιεστικές άλλωστε, μιάς αναχρονιστικής - ξεπερασμένης σχολικής νομοθεσίας των εξετάσεων και επιθεωρήσεων, που γίνονται συχνά από πρόσωπα που δεν έχουν καμ-

σμό! Πόσα δεν έχουν δη τα όνειρά τους να καταστρέφονται και τα ίδια να γίνονται θύματα μιάς ασυνενοησίας των γονέων των! Βρί-ζει ο πατέρας, φωνάζει ή μητέρα, έπακολουθεί το ξυλοκόπημα, το κλάμα, ή ψυχρότητα και μιά μέρα ο ένας φεύγει από το σπίτι... Το παιδί, προσωπικός μάρτυρας της καταστάσεως, μένει απολιθωμένο και υποφέρει όσο δεν μπορούν να φανταστούν οι αλληλούθριζοι!

— Που πās τώρα, μητέρα; ρώτησε ένα τέτοιο απογοητευμένο παιδί με θερμά δάκρυα την άγριεμένη μητέρα του, που ύστερα από ένα ξυλοδαρμό έφευγε από το σπίτι...

μιά έπαφή με τη σύγχρονη ψυχολογία: Μ' αυτή την κατάσταση τί μπορούν να κάνουν οι Δασκάλιοι παρ' όλη την καλή τους θέληση;

Και τα Διδασκαλεία; Κι' αυτά είναι δεμένα απ' την ίδια νομοθεσία.

Ξαναγυρίζω λοιπόν στο κλειδί: χρειάζεται να μεταμορφώσουμε τη σχολική νομοθεσία.

Το έμπόδιο εδώ είναι οι ίδιοι οι νομοθέτες, που γενικά δε βρίσκονται σ' έπαφή με τις νέες παιδαγωγικές αντιλήψεις, και όχι οι επιθεωρητές που είναι διαποτισμένοι απ' τις θεωρίες του XX αιώνα.

Οι νομοθέτες αισθάνονται τον εαυτό τους εξαρτημένο απ' την παράδοση, απ' την κοινή γνώμη.

Στην κοινή γνώμη λοιπόν απευθύνω την έκκλησή μου. 'Ιδιαίτερα στους φωτισμένους - διοικητικούς γονείς που, σαν εκλεχτό κομμάτι της κοινής γνώμης παίζουν ή μπορούν να παίξουν ένα ρόλο πρώτης γραμμής: (Σ.Μ. υπογράμμιση δική μου).

Κι' αυτό μπορούν να το κάνουν επηρεάζοντας τους άνιδεους στην παιδαγωγική συμπεριφορά τους, με το λόγο, με τον τύπο, ενεργώντας στους νομοθέτες σ' όλες τις περιστάσεις που συζητείται ή πρέπει να συζητηθεί ζήτημα σχολείου, υποστηρίζοντας τους Δασκάλους τους συνετούς νεωτεριστές. (1)

Το κλειδί παραμένει ή σχολική νομοθεσία. Αύτη μαζί με τις εξετάσεις αποτελούν το μεγαλύτερο έμπόδιο. Απ' αυτή μπορεί να ληθεί ή απελευθέρωση.

1 Σ. Μ. 'Εφ' σο δεν κινήσουμε το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης για το σχολείο και τα προβλήματα του, δεν κάνουμε τίποτε άλλο παρά να προσπαθούμε ν' αδειάσουμε τη θάλασσα πίνοντας της πλύνει τη σποφή προς την κοινή γνώμη. Να μάς καταλάβει, να μάς βοηθήσει, να μη μείνει είναι έμπροσθέν μας.

— Σὺ νὰ καθήσης μὲ τὸν πατέρα σου... ἀπάντησε ἄγρια ἡ μητέρα (!) καὶ συνώδευσε τὴς κραυγές της μὲ ἓνα δυνατό ράπισμα, εἰς τρόπον ὥστε τὸ παιδί νὰ μείνῃ ἀκίνητο σὲ μιὰ γωνία ὁλόκληρο τὸ ἀπόγευμα! Ἀργότερα ἔγινε ἕνας ἀλήτης καὶ πολὺ γρήγορα ὠδηγήθηκε στὴ φυλακὴ ἀπὸ ἐκδίκησι. Ἐμαθε νὰ κλέβῃ καὶ νὰ φεύδεται...

Ἡ οἰκογενειακὴ ἰσορροπία εἶναι πάντα εὐνοϊκὴ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ, τὸ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν πλήξη, τὴν ἀπελπισία, τὴν αὐθάδεια, τὴ λύπη, ποὺ τοῦ γηράζουν τὴν καρδιά καὶ τὸ πνεῦμα. Συχνάζοντες στὴς νευροψυχιατρικὲς συμβουλές τοῦ κ. Χέγιερ, διαπιστώσαμε ὡς τὴν πιὸ μεγάλη αἰτία τῶν καθυστερημένων καὶ δυσκόλων παιδιῶν: αὐτὴν τὴν διαζύγιον. Πάντα τὰ παιδιὰ προέρχονται ἀπὸ διαλελυμένες οἰκογένειες, χωρισμένες ἢ διαζευγμένες.

Τὸ διαζύγιον καταδικάζει τὸ παιδί σὲ θάνατο, γιὰτὶ συντελεῖ στὸν χωρισμὸ ἀπὸ τὴν μητέρα του, τὸ μεταφέρει σὲ κατάστασι δυστυχίας γιὰ ὅλην τὴν ζωὴν. Τὸ γάλα καὶ ἡ καρδιά τῆς μητέρας δὲν ἀντικαθίστανται ποτέ. Ἡ προσωπικὴ πείρα ἄλλωστε βεβαιώνουν, ὅτι τὰ παιδιὰ μιᾶς διαζευγμένης οἰκογενείας δύσκολα προοδεύουν. Τὸ τραῦμα τοῦ εἶναι ἀγιάτρευτο. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀποτυγχάνει ἐντελῶς. Ἡ μητέρα δὲν κατορθώνει ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ παιδιοῦ, ὅταν φεύγῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι, μὰ οὔτε κι' ὁ πατέρας. Αὐτὸ τὸ «κάτι» ποὺ κρατᾷ τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ δεσμευμένη κι' ἀνεξάρτητη, τὸ σύρει μιὰ μέρα πρὸς τὴν ὁλοκληρωτικὴν καταστροφὴν. Ἡ ἀποστέρηση τοῦ ἐνὸς τῶν γονέων, ὁδηγεῖ ἄλλα παιδιὰ πρὸς τὸ ὄνειροπόλημα. Ἐνα παράδειγμα τέτοιο μᾶς δίνει ἡ κ. Ραμπέρτ. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀγόρι δέκα χρονῶν, χωρισμένο ἀπὸ τὴν μητέρα του ἀπὸ διαζύγιον. Ἡ ἀδελφοῦλα του βρίσκεται κοντὰ στὴν μητέρα του κι' αὐτὸ νὰ πῶς ὄνειροπολεῖ: «Ἦταν μιὰ κυρία — λέγει — ποὺ ἀνεχώρησε γιὰ τὴν ἀγορά. Ὅταν γυρίζῃ δὲν βρίσκει πλέον, παρὰ τὴν μία ἀπὸ τὴς κόρες της. Ρωτᾷ τὴν ἄλλη: — Ποῦ εἶναι ἡ ἀδελφή σου; — Ἐνας κατάμαυρος ἄνθρωπος τὴν πήρε δὲν κοιμώμουν, ἀπαντᾷ... Ἡ κυρία καταλυμένη ἀναζητᾷ τὴν κόρη της πρὸς ὅλες τὴς κατευθύνσεις. Φτάνει στὸ μέτωπο, ἕνας στρατιώτης τὴν σταματᾷ, ἀλλὰ λέγει: Ὅα πάω ὡς τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου γιὰ νὰ ἐπανεύρω τὸ παιδί μου. Τότε ὁ στρατιώτης πηγαίνει μαζί της. Ἔρει μόνο πῶς ἡ κόρη της ἔφυγε πρὸς βορρᾶν. Ψάχνουν στὰ βουνά, στὴς πεδιάδες καὶ σὲ κάποιον δρόμον βλέπουν μιὰ κοπέλλα. Τὴν ἐρωτοῦν μήπως εἶδε ἓνα μικρὸ κορίτσι, ποὺ φέρει τὴν ἴδια ρόμπα μὲ τὴ δική της. Εἶχε τόσο μεγαλώσει καὶ διερωτῶνταν μήπως εἶναι αὐτή. Τότε ἀναγνώρισε ἀμέσως τὴ μαμὰ της καὶ λέγει: — Εἶσαι ἡ μαμὰ μου! Ἀγκαλιάζονται

καὶ γυρίζουν στὸ σπῆτι». Μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε τὴς βαθύτερες ψυχολογικὲς συνέπειες τῶν ὄνειροπολημάτων αὐτῶν!...

2. Μὰ κι' ἂν δὲν καταλήγουν στὸ διαζύγιον, οἱ γονεῖς, ἀλλὰ γκρινιάζουν, μαλώνουν κι' ἐρχονται σ' ἀντιθέσεις, μάλιστα μπροστὰ στὸ παιδί, πάλι πληγώνεται σκληρά. Αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις καὶ μάλιστα στὸ ζήτημα τῆς ἀγωγῆς, δημιουργοῦν τὸ παιδί ἀμελῆς κι' ἀνίκανον ἢ ἀλήτη. Διακρίνουμε δύο εἴδη οἰκογενειακῆς ἀσυμφωνίας:

α') Τὴ διακοπὴ τῶν καρδιακῶν σχέσεων. Ἡ ἔνωση εἶναι φαινομενικὴ καὶ ἐπαγρυπνεῖται. Τὸ διαζύγιον εἶναι στὰ πρόθυρα, ἀλλὰ δὲν φτάνουν ὡς ἐκεῖ. Ἡ ἀσυμφωνία εἶναι γενικὴ. Οἱ σύζυγοι δὲν ἀλληλοκατανοοῦνται ἢ τὸ κάνουν φαινομενικῶς. Στὴν ἴδια στέγη καθένας παίζει τὴν κωμῶδιάν του σ' ἕναν τόνο καὶ ρυθμὸ διαφορετικόν! Οἱ καρδιὲς εἶναι κρυφές... Ἡ ἀσυμφωνία εἶναι ὁλοκληρωτικὴ καὶ ἡ ἀνηθικότης σιγὰ σιγὰ εἰσχωρεῖ...

β') Γονεῖς ποὺ ἀγαπιοῦνται πολὺ, μποροῦν νὰ μὴ δίνουν τὴς ἴδιες λύσεις σὲ μερικὰ ἢ σὲ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ των. Ἡ ἀρμονία βασιλεύει ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα σημεῖον: Στὴν ἀγωγὴν ὑποστηρίζουν μὲ φανατισμὸ ἀντίθετες ἀρχές. Οἱ κρίσεις μόνο διαφέρουν, ἡ ἀσυμφωνία εἶναι μερικὴ, ἀλλὰ καταστρεπτικὴ γιὰ τὸ παιδί, ὅπως καὶ ἡ πρώτη.

Μπροστὰ σ' ὅλα αὐτά, τὸ παιδί πρῶτα-πρῶτα εκπληρῶσεται — λέγει ὁ Μπαρόν (1:— ἀνοίγει πολὺ τὰ μάτια του καὶ προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ. Μεταξὺ τῶν γονέων ἀνταλλάσσονται μὲ θυμὸ τὸ «ναὶ» καὶ τὸ «οὐκ» καὶ τὸ μικρὸν παιδί δὲν καταλαβαίνει καλὰ, τὰ συγχέει στὸ μυαλό του. Ὑστερα διστάζει νὰ ὑπακούσῃ. Ζητᾷ νὰ δῇ ἂν ἄκουσε καλὰ. Δὲν ξέρει ἀπὸ ποῖα πλευρὰ νὰ πάῃ: στὸν πατέρα ἢ στὴν μητέρα; Κι' ἀρχίζει ὁ κατήφορος!... Μαθαίνει ἔτσι νὰ κρύβεται. Ὅ,τι καὶ νὰ κάνῃ, ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς γονεῖς θὰ τὸ ἀποδοκιμάσῃ, ὁ ἄλλος θὰ τὸ ἐλέγξῃ. Ὅλη ἡ διπλωματία του συνεπῶς ἐξοδεύεται γιὰ νὰ ἀποφύγῃ καὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ στὸ τί θὰ μπορούσαν νὰ τὸ μαλώσουν καὶ νὰ τὸ τιμώρουν.

Συγκεκριμένο τὸ παιδί δὲν μαθαίνει νὰ διακρίνῃ καλὰ τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακόν. Οἱ ἰδέες του δὲν ἔχουν ἀπόλυτον χαρακτήρα. Καθὼς τὸ «ναὶ» καὶ τὸ «οὐκ» εἶναι ἀναφορικὲς πρὸς τὸν χρόνον, στὰ πρόσωπα καὶ στὴς περιστάσεις. Συνήθως ἐκμεταλλεύεται τὴν σημειωμένην ἀντίθεσιν μεταθῶ τῶν γονέων του γιὰ νὰ κάνῃ τὰ κατρίσια του καὶ νὰ καλύψῃ τὰ σφάλματά του.

Ἀπὸ τὴς παρατηρήσεις μας εἶδαμε ὅτι αὐτὸ τὸ παιδί ἐγκαταλείπεται στὸν ἑαυτὸ του, ὑποφέρει καὶ κλαίει, μερικὲς φορὲς στ' ἀληθινά. Μέσῳ στὴν κρυὰδα τοῦ σπιτιοῦ του δημιουργεῖται

ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ἀβεβαιότητα. Δὲν θεωρεῖ τοὺς γονεῖς του ὡς προστατές, οὔτε ἔχει ἐμπιστοσύνη. Κανεὶς δὲν βρίσκειτὶς νὰ τὸ προστατέψῃ, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει συνεννόησις. Τότε τὸ παιδί ζητεῖ ἄλλου τὴν ἀνακούφισιν, στοὺς φίλους, στὴν προστυχία καὶ πολλὰς φορὲς πέφτει στὰ χέρια τῶν ἐπιτηδεῶν! Ἰδίως τὰ κορίτσια, ὅταν θὰ μεγαλώσουν λίγο, συναντοῦν ἕναν νέο, ποὺ τὴς πλησιάζει κάνονας τοὺς τὸν ὠραῖον, πιστεύουν στὴν ὑποκρισία του, πιστεύουν ὅτι, τέλος, θὰ βροῦν ἐκεῖ τὴν παρηγορίαν καὶ ὑποκύπτουν... Ἀπ' ἐκεῖ καὶ ὑστερα ὁδηγοῦνται στὴν προστυχίαν! Δημιουργοῦνται ἀκόμη πιὸ δύσπιστα ἀπὸ τὰ συνεχῆ τραύματα, δὲν βλέπουν πούθεν αὐτὴν ἀσφαλίαν καὶ ἀκολουθοῦν δύο δρόμους: τοῦ ἐγκλήματος ἢ τῆς αὐτοκτονίας...

Ἄν ἐξετάσουμε τὴς νευρώσεις ἢ τὴς νοητικῆς συνέπειες, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρόοδο κλπ., 90% τῶν παιδιῶν αὐτῶν εἶναι καθυστερημένα συνεπῶς ἀπαράιτητα τὰ πρόσωπα ποὺ περιβάλλουν τὸ παιδί νὰ προφυλάσσονται, ὥστε νὰ μὴ τραβῶν τὴν προσοχὴν τοῦ στίς κακὲς τῶν συνήθειες καὶ στὰ ὑβρεολόγια. Νὰ μὴ γεννοῦν στὸ ἀγνὸν παιδικὸν τοῦ πνεύματος κακὲς ἰδέες μὲ τὴν μυστηριώδη στάσιν τοὺς καὶ τὴς ἀδέξις ὁμιλίας τοὺς.

3. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Παρ. 1. Ἡ Π. Χ. Η. 8 χρόνων
Π. Η. 5 χρόν. καὶ 2 μ.
Π. Π. 73

Διαιτῆς στὴν Α' τάξιν καὶ ἀρκετὰ καθυστερημένη σχολικῶς. Δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσῃ. Ἀνήσυχη, φιλονικεῖ μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ καὶ δὲν συμπαθεῖ τὴν μητέρα της. Ψυχικῶς ἄρρωστη κι' ἀξιολύπητη. Μόνον μιὰ συστηματικὴ ἐιδικὴ ἐπέμβασις θὰ μπορούσε ἴσως νὰ θεραπεύσῃ τὰ τραύματά της. Γιατί; Ἡ Π. ἔχει τρία ἀκόμη ἀδελφία. Ὁ μεγαλύτερος, 18 χρόνων, εἶναι ἀνίκανος γιὰ ἐργασίαν, μόλις δὲ κατόρθωσε νὰ τελειώσῃ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μάθῃ μιὰ τέχνη. Ἄλλος ἀδελφός της 8 χρόνων παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες στὸν χαρακτήρα, ὁ δὲ τρίτος εἶναι 3 χρόνων.

Ἀπὸ 22 μηνῶν, ἡ Π., δόθηκε στὸ ὀρφανοτροφεῖον. Ἡ μητέρα της σπανίως πῆγαινε νὰ τὴν βλέπῃ. Δὲν ἐνοίωσε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν μητρικὴν ἀνατροφήν. Ἀγάπησε περισσότερο τὴν τροφὴν κι' ἔγινε ἀρκετὰ εὐθικτῆ. Ἡ μητέρα της τὴν πήρε ἀπὸ τὸ ὀρφανοτροφεῖον σὲ ἡλικίαν 5½ χρόνων, ὅποτε ἦταν δύσκολη. Τὸ πείσμα ἔχει φωλιάσει στὴν ψυχὴν της, ὅσο κι' ἂν οἱ ἱατροπαιδαγωγικὲς συμβουλὲς προσπαθοῦν νὰ τὴν ἐπαναφέρουν.

Οἰκογένεια: Ἡ μητέρα, ἀδύνατη καὶ ἀσθενική, ἔχει ἐγκαταλείψει τὰ παιδιὰ της. Σὺν τῷ οἰκογενειακῷ δράμα!... Ὁ πατέρας, σωφὴρ, ἐγκατέλειψε τὴν γυναῖκα του πρὸ 3 χρόνων, μὲ τὸ βάρος τῶν 4 παιδιῶν... Ἡ Π. δὲν πρέπει νὰ πάῃ σὲ ἐσωτερικὸν σχολεῖον, οὔτε σὲ

νοσοκομειακὰ παραρτήματα. Ἐχει μισήσει τὰ περιβάλλοντα αὐτά, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχει μισήσει καὶ τὴν μητέρα της! Τί θ' ἀπογίνῃ, λοιπόν; Τὴν περιμένει ἢ ὄχι ἡ καταστροφή;

Παρ. 2. Ἡ Β. Χ. Η. 6 χρ. καὶ 3 μ.
Π. Η. 5 χρ. καὶ 4 μ.
Π. Π. 85

Χαρακτηρίζεται γιὰ τὴ γλωσσικὴν τῆς βραδύτητα. Δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ ἀκόμη φράσεις, οὔτε καταλαβαίνει ὅλα ὅσα λέγονται. Στὸ νηπιαγωγεῖον δὲν κατάφερε νὰ κάνῃ προόδους. Ἐχει ἕναν ἀδελφὸ ποὺ ἔχει διαπράξει πολλὰ πλημμελήματα, σωστὸς ἐπαναστάτης...

Οἰκογένεια: Ὁ πατέρας 42 χρόνων εἶναι ἐργάτης καὶ ἀλκοολικός! Μιὰ ἀδελφὴ τῆς γυναίκας του εἶναι ἀδελφὴ ἐλευθερίων ἡθῶν, ἔχει προσβληθῇ ἀπὸ ἀφροδίσια νοσήματα καὶ τελευταίως βρίσκεται ἐτοιμοθάνατη ἀπὸ σύφιλην... Ἡ μητέρα τῆς Β. εἶναι ἐπίσης ἀνήθικη. Ὅταν ἦταν ἔγκυος στὴν Β., συνελήφθη ἔπαινε λημμένως μοιχευομένη: Ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ ὁ ἄνδρας της καὶ νὰ γίνῃ ἀλκοολικός. Ἡ μητέρα μὲ τὴ Β., πληρώνουν τὴς ἁμαρτίες ἐνὸς διαζυγίου, ἀλλὰ τί φταίει ἡ Β.;

Παρ. 3 Ὁ Α. Χ. Η. 15 χρόνων
Π. Η. 13 χρόνων
Π. Π. 86

Ἐχει ἀκόμη δύο ἀδελφία, μιὰ ἀδελφὴ 9 χρόνων καθυστερημένη καὶ πολὺ συγκινητικὴ κι' ἕναν ἀδελφὸ 8 χρόνων ἀνώμαλον πολὺ στὸν χαρακτήρα. Ὁ Α., παρουσιάζεται ἀρκετὰ ἀπειθαρχος κι' ἄλλαξε πολλὰ σχολεῖα. Ἀπὸ 8 χρόνων ἄρχισε νὰ κλέβῃ καὶ ν' αὐτανίζεται. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν 10 χρόνων δὲν μπόρεσε ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σχολεῖον, τὸ δὲ σχολικὸν ἐπίπεδον γνώσεών του εἶναι 9 περίπου χρόνων. Φιλοδοξεῖ ὅμως νὰ γίνῃ μηχανικός καὶ ἀεροπόρος. Τύπος σχιζοειδούς.

Οἰκογένεια: Ὁ πατέρας 39 χρόνων εἶναι ζωγράφος, ἀλκοολικός καὶ διεφθαρμένος ἠθικῶς. Ἡ μητέρα του ἀσχολεῖται μὲ τὰ παιδιὰ, κερδίζει τὴν ζωὴν της ἐργαζομένη καὶ ζῇ ἀνθηρῶς. Στὰ παιδιὰ της παρουσιάζει ὡς φίλον κάποιον ἐργάτη, μὲ τὸν ὁποῖον συζῇ πρὸς τὸ παρόν... Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν 8 χρόνων τοῦ Α., ἡλικία ποὺ ἄρχισε τὰ πλημμελήματά, τὸ σπῆτι ἀναταρασσόταν ἀπὸ τὴς γκρίνιες τῶν γονέων του. Κατέληξαν στὸ διαζύγιον πρὸ δύο χρόνων...

Παρ. 4. Ἰδοὺ καὶ ἓνα παράδειγμα ἀναξίας μητέρας νὰ ἔχῃ παιδιὰ, ἀλλὰ καὶ νὰ ζῇ. Ἡ Μ., πρὸ διαιτίας, ζῇ ἀνθηρῶς, κακομεταχειρίζεται καὶ παραμελεῖ τὴς πέντε κόρες της: 3 — 11 χρόνων. Κατακεῖ σ' ἓνα φτωχὸ δωμάτιον μὲ μιὰ μικρὴ κουζίνα καὶ δὲν ἔχει παρὰ τρεῖς κουβέρτες. Ἐγκαταλείπει τὰ παιδιὰ τῆς ἀπεριποίητα καὶ πολλὰς φορὲς νηστικά. Ἡ μικρὴ Δ., (3 χρόνων), ἀρρωσταίει μὰ ἡ μητέρα της ἀρνείται νὰ τὴν στείλῃ στὸ Νοσοκομεῖον κι' οὔτε ἀγοράζει τὰ φάρμακα ποὺ τῆς ὑποδείχτηκαν. Ἡ Κοινωνικὴ Πρόνοια ποθετεῖ τὴν Δ. σ' ἓνα Νοσοκομεῖον, ἀλλὰ πεθαίνει μετὰ δύο ἡμέρας... Ἡ

αδελφή της Β., εισάγεται επίσης στο Νοσοκομείο. Τά άλλα τα αναλαμβάνει υπό την προστασία του ένα φιλανθρωπικό ίδρυμα. 'Η μητέρα ευχαριστείται με την κρυφή χαρά του θηρίου, που καταξιοποιεί σάρκες! Τέλος προθέτει:

—Είμαι ελεύθερη πλέον, δεν θ' ακούω τα κλάματά τους! Ένας αστυνομικός περίλυπος ρώτησε:

—Είσαι ευχαριστημένη χωρίς τα παιδιά σου;

—'Ασφαλώς... 'Εκείνος που τα παράτησε να έλθω να τα ζήσω, μούγκρισε... 'Εγώ θα τον εκδικηθώ όπως μπορώ!

Πρέπει να σημειωθεί ότι η Μ., 33 χρόνων, είναι σχιζοειδής και φιλάρεσκη. Κατέφαγε τις οικονομίες της με τους φίλους της. 'Ο άνδρας της την εγκατέλειψε, γιατί αφήνοντας την οικογένεια, άρεσκονταν να ευχαριστή τους φίλους! Για τόνπατέρα δεν έμαθε κανείς πλέον αν ζή ή πέθανε. Τί φταίει όμως τ' άθωα πλάσμάκια;

Παρ. 5. Μια οικογένεια κατέστρεψε το μοναχογιό της με τις παράξενες αντιθέσεις της. Οί γονείς δεν συμφωνούσαν ποτέ κι' ο ένας έκανε το αντίθετο απ' ό,τι έλεγε ο άλλος, ιδιαιτέρως στην άγωγή του παιδιού τους. 'Ο Δ., 6 χρόνων, κάνει λοιπόν ό,τι θέλει στο σπίτι... Πάντοτε ένας από τους γονείς του θα τον διακαίολογηση. Τόν μαλλώνει ο πατέρας, ή μητέρα τον καλοπαίρνει και του χαρίζει τα καλύτερα γλυκά, προφέροντας τις τρυφερότερες εκφράσεις. Τόν μαλλώνει ή μητέρα, όταν την νευριάζει, ο πατέρας βρίσκει ευκαιρία με τη σειρά του, κάνει την γκαμήλα και ο Δ. ανεβαίνει στη ράχη του! "Όταν ο Δ. δεν θέλει να φάει, "Ω! τότε συμβαίνουν παράξενα πράγματα. 'Ο Δ., για να υπερισχύσουν τα καπρίτσια του, κάνει με τη σειρά του τους γονείς του, όπως θέλει, σκεπτόμενος διάφορες μηχανορραφίες! Κατορθώνει μάλιστα τότε να φέρνει σε συμφωνία τους γονείς του και να τόν παρακαλούν υπάρχει ένα μικρό παραθυράκι έστραμμένο προς τόν κήπο! Μια μέρα λοιπόν που οί γονείς του τόν παρακαλούσαν να φάει, με χίλιες αντιθέσεις μεταξύ των, ρίχνοντας ο ένας στόν άλλον τó βάρος για τή φοβερή αυτή κατάσταση, Δ., συνέλαβε μια περιεργή και παράξενη ιδέα!

—Θα φάω τότε μονάχα, είπε, όταν ή μητέρα θα με τσίτση από τó παραθυράκι εκείνο... Οί γονείς δεν άργησαν να τó πραγματοποιήσουν... 'Ο πατέρας από τó έσωτερικό μέρος, έκανε τή γκαμήλα, ή μητέρα έβαλε μια σκάλα από τó έξωτερικό μέρος, ανέβηκε και τσίτξε με τó κουταλάκι τó Δ., που χοροπηδούσε στίς πλάτες τού πατέρα και γελούσε δυνατά για

τήν επιτυχία τών σχεδίων του... Πέρασαν μερικά χρόνια... 'Ηταν ο ίδιος στήν οικογένεια και τó σχολείο, με πρόοδο μηδέν. 'Αργότερα θα κάνει τά ίδια και στήν κοινωνία! Μά καθώς θα αντίληφθί ότι εκεί δεν υπάρχουν τά τού σπιτιού, που θα καταλήξί ο Δ.;

Είναι εύκολο να τó συμπεράνουμε.

Παρ. 6. 'Ο Χ., ηλικίας 15 χρόνων και όμαλής Π. Η. σε μια σειρά ίχνογραφημάτων έξωτερικεύει τόν καταπιεσμένο κόσμο του... Ταξίδια αεροπορικά, ψεύτικα, στήν 'Αφρική, στήν 'Αμερική, όνειροπολήματα... Να πώς όμιλεί στή συζήτηση: «'Ο πατέρας μου δεν μ' αγαπά καθόλου. 'Η μητέρα μου με φωνάζει. Δεν μπορώ να ζήσω εκεί μέσα, όπου βλέπω και τούς ίδιους τούς γονείς μου να άλληλοθυβρίζονται, γι' αυτό φεύγω στο δρόμο. 'Ο δάσκαλος με τιμωρεί, γιατί δεν έχω να γραπτά μου, φεύγω τότε και από τó σχολείο. Δεν ξέρω που πηγαίνω, τó κάνω όμως για να παρηγορηθώ... "Έχω ένα φίλο που με παρηγορεί... Δεν αγαπώ τούς γονείς μου. Δεν θγαίνουν έξω σχεδόν ποτέ μαζί μου. Δεν θέλω να πάω στο σπίτι. Θέλω να φύγω μακριά, αλλά φοβούμαι πάλι τόν πατέρα μου... "Α! αν μπορούσα να φύγω από τó σπίτι!...».

Παρ. 7. 'Η Π., Χ. Η. 11 χρόνων

Π. Η. 7 χρόν. και 9 μην.
Π. Π. 88

'Αηδής, ύπουλη, κλίση προς τήν κλοπή! "Υποπτές συνήθειες. Διετής στήν Δ' τάξη. 'Υποβάλλεται εύκολα. "Έχει ανάγκη από θεραπεία τού νευρικού συστήματος.

Οικογένεια: Οί γονείς της είναι χωρισμένοι και ζούν ανηθίκως. "Έχει δύο αδελφία 18 και 17 χρόνων. 'Ο πρώτος είναι παντρεμένος, ο δεύτερος συζή με τή φίλη του. 'Η μητέρα είναι υπηρέτρια και χωρίς εργασία. 'Η κατοικία της αποτελείται από ένα μόνο δωμάτιο.

Παρ. 8. 'Η Φ. Χ. Η. 15 χρόνων

Π. Η. 8
Π. Π. 53

Διακρίνεται για τίσ ανωμαλίες της και ταρχές στο χαρακτήρα. Βαθεία καθυστερημένη. Πρόοδος μηδέν στα 3 χρόνια, που φοίτησε σε μια ειδική τάξη. Τó οικογενειακό περιβάλλον εύνοει τήν εκδήλωση τών άγρίων ένστίκτων της. 'Η στάση της προκλητική απέναντι τών άγορίων. 'Ανίκανη για ένα επάγγελμα.

Οίκογένεια: Χωρισμένοι από πέντε χρόνια. 'Η μητέρα εργάτρια και αλκοολική. 'Ανατράφηκε από τή γιαγιά της σ' ένα φτωχότατο περιβάλλον. Τοποθετήθηκε τρία χρόνια σ' ένα σχολείο για φτωχά τών καλογραιών, κι' απ' εκεί στήν ειδική τάξη. 'Ο πατέρας εργάτης ζή ανηθίκως.

(συνεχίζεται)

Η ΥΠΟΒΟΛΗ ΣΑΝ ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗΣ

Θ. ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗ,

'Η παιδική ψυχή μοιάζει με κάτι τó όμορφο, τó άπέραντο κι' άπλαστο, που προσφέρεται στή διάκριση τού πνεύματός μας και ζητάει τή μορφοποίησή του. Είναι, από πρώτη έντύπωση, άπαλή κι' εύκολόπλαστη. "Όταν όμως, με επίγνωση τής ευθύνης μας σαν παιδαγωγοί, θελήσουμε να τήν άτενίσουμε σ' όλο της τó βάθος, βλέπουμε πώς δεν έχουμε να κάνουμε κάτι εύκολο κι' άπλό, αλλά πώς έπωμιζόμαστε ένα σύνολο από ποικιλόμορφες ενέργειες, που πρέπει να τίσ κατευθύνουμε σωστά.

Αυτά, βέβαια, για τούς συνεπείς στήν αποστολή τούς δασκάλους και τούς πραγματικούς κι' άξιους παιδαγωγούς.

Παλιότερα, που δε βλέπαμε τó παιδί σαν μια ξεχωριστή κι' αυθύπαρκτη οντότητα, τó έργο τού δασκάλου ήταν πολύ πιο εύκολο. Τό να γεμίζουμε τó κεφάλι τού νεαρού βλαστó με γνώσεις, που τίσ περισσότερες φορές δε μπορούσε ν' άφομοιώσει και να τόν μεταχειριζόμαστε σαν πιόνι τού σκακιού, ήταν 'ιδανικό κι' ο τέτοιος δάσκαλος τέλειος εκπαιδευτής. 'Η έπιβολή που έφτανε ως τήν πιο άρβραρη μεταχείριση, τόσο που να φέρνει λιποθυμία, δεν είχε τίποτα τó πνευματικό κι' ήταν ή μόνη «ένδεδειγμένη» μέθοδος διδασκαλίας. 'Ο δάσκαλος, που δεν κρατούσε τόν θούρδουλα πάνω από τó κεφάλι τού παιδιού, δεν ήταν άξιος να λέγεται δάσκαλος, είχε προδώσει τόν προορισμό του. Αυτές τίσ αντίληψεις δημιούργησε κι' υποστήριξε ή ψυχολογία παλιότερα κατά τρόπο κυριολεκτικά άσύμφορο κι' άντιεπιστημονικό.

Σήμερα, όμως, που ή έπιστημονική ψυχολογία έβαλε σε κανονικό δρόμο τίσ παλιές διαστρεβλωμένες άποψεις για τήν προσωπικότητα τού παιδιού, οί ιδέες που επικρατούν είναι διαμετρικά αντίθετες από τίσ παλιές. Τó παιδί δεν είναι πια μια χρυσή κιβωτός, που πρέπει σαν άφρονες πλούσιοι, να τήν παραγемίσουμε μ' άνώφελες γνώσεις. Τό βλέπουμε τώρα σαν μια ξεχωριστή, έξελισσόμενη προσωπικότητα κι' ο ρόλος μας κοντά του είναι ρόλος φίλου, πλάστη, οδηγητή.

Είναι γνωστό πώς τó παιδί, από τή φύση του και τήν ψυχοσύνθεσή του έχει τήν τάση να κάνει, πάντα σχεδόν, τó αντίθετο από κείνο που τού υποδείχνουμε. 'Η γνώμη όμως αυτή δε μός φέρνει στο συμπέρασμα, πώς πρέπει να προτρέπουμε τά παιδιά στο αντίθετο από κείνο που επιδιώκουμε, για να πετύχουμε έτσι, με τήν αντίδραση τού παιδιού, τόν σκοπό μας. 'Η ταχτική αυτή κλείνει πολλούς κινδύνους γιατί, κι' αν ακόμα φέρουμε τó παιδί στón δρόμο που θέλουμε (πράγμα που δε συμβαίνει πάντοτε), τού δημιουργούμε έναν άδικαιολόγητα πεισματάρικο χαρακτήρα και γεννιέται άνάμεσα στο παιδί και σε μός μια ύπολυνθάνουσα

έχθρότητα. Προκειμένου, λοιπόν, να ύποτάξουμε τόν κόσμο τής παιδικής ψυχής και να τόν αναπτύξουμε σύμφωνα με μια προοπτική μας, μός μένουν δυό δρόμοι: "Η να δημιουργήσουμε τήν καταθλιπτική ατμόσφαιρα τής έπιβολής και τού φόβου, που αναγκάζει τά παιδιά να έλγαστούν σύμφωνα με τίσ ύποδείξεις μας, όποτε και πάλι τ' άποτελέσματα θάναί άποκαρδιωτικά, ή να δημιουργήσουμε ατμόσφαιρα τέτοια, που να φέρνει στο δρόμο που έμείς ζητάμε χωρίς να αντίλαμβάνονται ότι ή ύποκίνηση είναι δικιά μας. Δηλαδή, να φτάνουμε στο σκοπό μας ύποβάλλοντας στα παιδιά τή γνώμη μας.

Τό φαινόμενο τής ύποβολής είναι καθολικό στón άνθρωπο και δε διστάζουμε να ύποστηρίξουμε πώς στήν ιστορία τής ανθρωπότητας παίζει ρόλο παντοδύναμο μοχλό. Αυτό τó βλέπουμε καθαρά στήν κίνηση τών ιδεών και έκδηλώσεις τού κοινωνικού βίου. 'Η ύποβολή χρησιμοποιείται συνειδητά κι' έντεχνα από τούς μέεστρους ήτορες δπουανγούς, κι' άπλυνεται ως τίσ τελετουργικές πράξεις τών θρησκειών άκόμα, τόσο, που, αν δε διαθέτουμε τή γνώση και τήν ικανότητα τής εξέγησης τών όμαδικών φαινομένων: τής εξέγερσης πολλές φορές, ύπο τής βλακώδους θυσίας, τής άπροσμέτρησης εulάβειας και προσήλωσης σε ιδέες, γεγονότα, πρόσωπα και πράγματα, να κινδυνεύουμε να πέσουμε στήν ίδια παγίδα, έτσι που σε μια όποιαδήποτε περίπτωση λογίκευσης να μη μπορεί να χαρακτηριστεί τó γεγονός αυτό παρά σαν μια τύφλωση τού νού, σαν μια άνυπέρβλητη τρέλλα.

Αυτή ή γνώση που ή καινούργια ψυχολογία μός χάρισε και μακριά από κάθε κακή ψυχαναλυτική, μονομερή αντίληψη, άνοιξε σωστό δρόμο στή δουλειά μας και μός όπλισε με μια έξαιρετική μέθοδο. Τή μέθοδο τής ύποβολής. Γιατί όφείλουμε να ένοήσουμε πώς ή ύποβολή δρ άπολυνθάνοντας και πώς τά έπιβλητικά όνόματα, τά ιδανικά, τά γεγονότα δεν ανταποκρίνονται στήν άξία που τούς άποδίνουμε, αλλά ή δυναστική τους έπίδραση άπάνω μας έξαρτάται και μεγαλώνει τόσο πιο πολύ, όσο πιο πολύ στο ίδιο όνομα, ιδανικό, γεγονός προσήλυνεται τó ανθρώπινο πλήθος.

Έκινώντας από τούτο τó συμπέρασμα, είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε τήν τεράστια παιδαγωγική σημασία τής ύποβολής και μάλιστα στα παιδιά, που ή πνευματική τους ηλικία, θα λέγαμε, δεν μπορεί να έπιτρέψει μια έλεγκτική έρευνα στήν τεχνική τής εργασίας τού δασκάλου. Γι' αυτό, σύμφωνα με τά παιδικά ένδιαφέροντα, θα φτιάσουμε τήν άνάλογη ατμόσφαιρα, μέσα στήν όποια θα αναπτυχθεί ή παιδική πρωτοβουλία κι' ή συναίσθηση τής προσωπικής ευθύνης κάθε παιδιού για τίσ πράξεις του,

Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΛΑΪΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Του κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ, δ/λου Δασκίου Βεροίας

‘Η εποχή μας, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, χρειάζεται ανθρώπους με ζωогόνες δυνάμεις, σφριγηλούς και ακμαίους, άξιοι να ζήσουν και να προσφέρουν πολλά μέσα στο κοινωνικό σύνολο που ζούν. ‘Η έπίτευξη μίας τέτοιας ανάγκης προϋποθέτει μιά προετοιμασία. ‘Η προετοιμασία αυτή θα άποδώσει, ό,τι πρέ-

ένω παράλληλα οί ένέργειές του θα ύποκινούν και θα έλέγχονται από μάς. Πώς όμως θα δημιουργήσουμε στο παιδί έντύπωση ελεύθερης άτομικής πρωτοβουλίας και πώς θα τó οδηγούμε σωστά;

Οί τρόποι κι’ οί δρόμοι που μπορούμε ν’ άκολουθήσουμε είναι πολλοί. Τυποποιημένες συνταγές και καλούπια δέν εφαρμόζονται με την ίδια άποδοτικότητα σε κάθε περίπτωση. Μόνο μιά έντελής έπικοινωνική βοήθεια μάς προσφέρουν. ‘Ο δάσκαλος, άνάλογα με την προσωπικότητά του, την ιδιοσυστασία του, τις ικανότητες και δυνατότητές του, θα βρεί τόν δρόμο του. Τό παιγνίδι, τό τραγούδι, ή ζωντανή ιστοριούλα, ή ελεύθερη κουβέντα και άπασχόληση του παιδιού θάναί πάντα οί καλύτεροι βοηθοί στο έργο μας. Θ’ αγαπήσουμε τά παιδιά μας. Θά μάς αγαπήσουν και κείνα. ‘Ετσι ύποβάλλοντας και δυναμώνοντας στα παιδιά την τάση για μάθηση, την αγάπη του ώραίου, τó αίσθημα της άρμονίας, της άλληλεγγύης, του σεβασμού κλπ. σε κάποιο σημείο πνευματικής προόδου έπικροτούμε την άποκτημένη καλή συνήθεια (μελέτης, παιγνιδιού κλπ.) και προβαίνουμε σε άνοιχτό έπαινο των έπιδόσεων των μαθητών μας, σε φανερή ύποκίνηση και βοήθεια, κεντρίζοντας τó ενδιαφέρον τους και δημιουργώντας τó παντοδύναμο κίνητρο της άμειλλας.

Αυτά, βέβαια, μ’ όλο που επικυρώνονται άπό τή σχολική πράξη, δέ μπορούν ν’ άξιώσουν καθολικό κι’ άπόλυτο κύρος. ‘Ισως πολλές φορές ή ύποβολή, για όποιονδήποτε λόγο, μένει άκαρπη. ‘Ο δάσκαλος τó λέμε και πάλι, όπλισμένος με άνάλογη θεωρητική κατάρτιση και προσωπική πείρα, είναι ελεύθερος, μέσα στα πλαίσια του σεβασμού της παιδικής προσωπικότητας, να διαλέξει τόν δρόμο που κρίνει για πιό κατάλληλο, πιό άποδοτικό, πιό εφαρμόσιμο στη δική του σχολική πραγματικότητα.

‘Ετσι με τις βάσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής έπιστήμης και τις σταθερές και φωτεινές ύποδείξεις του Ν. Σχολείου, μακριά από τó βάλεϊ τó βασικό λιθάρι στο ύπεροχο οικοδόμημα των έπιστημών και θα σταθεί ό πρωτόπορος μαχητής στις έπάλξεις του νου για νέες πνευματικές αναζητήσεις.

Θ. ΒΛΑΧΟΔΗΜΗΤΡΗΣ

πει, όταν τεθή ύπό τó πνεύμα του Σχολείου της λαϊκής μορφώσεως.

Οί ζωогόνες δυνάμεις που δημιουργούνται εις την ψυχούσινθεσιν έκάστου άτομου, έχουν ώς άφετηρία την πράξη και μόνον την πράξη. ‘Ο μαθητής του Δημοτ. Σχολείου πρέπει να γαλουχήται μέσα στα πλαίσια μίας ένιαίας σχολικής εργασίας, που να άκολουθή άδέσμευτα όλες τις άρχές της νέας παιδαγωγικής. Δέν είναι δυνατόν να άμφισβητήσει κανείς την αλήθεια της φράσεως του ‘Οσθβαλντ, ότι «ό κόσμος είναι μιά άτέλειωτη άλυσσιδα εργασίας». Μέσα στον κόσμο αυτόν, που θα ζήση και θα άναπτυχθή ό καινούργιος άνθρωπος, είναι άνάγκη να προσαρμοσθή προς την έπιταγή αυτή του κόσμου που τόν περιβάλλει. Και θα πρέπει να κατανοήση ό τρόφιμος του λαϊκού σχολείου από μίας έξαρχής, ότι χωρίς εργασία ποτέ δέν θα γνωρίση την ευτυχία εις την κατοπινή του ζωή.

‘Από τώρα, λοιπόν, να άρχιση την εργασία για να του γίνη έξι. Να μη του παρουσιάση δυσκολίες, να μη τόν έμποδίση ποτέ να βρή εκείνο που του είναι άπαραίτητο να ζήση. ‘Η πνευματική εργασία άνάγκη να συμβαδίζει με την χειρωνακτική, γιατί ό ύλιστικός δογματισμός, ή άξιοποίηση δηλ. όλων των μορφών του ρεαλιστικού πνεύματος, είναι δυνατόν να μάς οδηγήσουν μέσα εις τούς κόσμους μίας άνο- και άκαρπης προσπάθειας, που όσο κι’ άν την έπεκτείνουμε, ποτέ δέν θα μάς άποδώσει καλά άποτελέσματα.

‘Η ύπαρξις της πνευματικής στασιμότητας και της άνικανότητας των παιδιών, της ελληνικής ειδικά έπαρχίας, δέν έννοήσουν την άξία της χειρωνακτικής εργασίας, είναι καταφανής. Παρ’ όλο που ή εργασία αυτή θα τούς είναι άναγκαία τόσο πολύ εις την ζωήν τους, έν τούτοις ή ένσυνείδητη ή άσυνείδητη — δέν ξέρω — κακή αντίληψη που έπικρατεί άπό τó έξω του σχολείου περιβάλλον, τούς έμφυσά κάποια δυσπιστία διά κάθε τι χειρωνακτικό. ‘Ακούει κανείς πολλές φορές ότι τις χειρωνακτικές εργασίες, που σήμερα διδάσκεται κανείς εις τó Νέο Σχολείο, θα μπορούσε εύκολα να τις συνηθίση εις την ζωήν του, με μεγαλύτερη έπιτυχία, χωρίς να τις διδαχθή, άδίκως λοιπόν ό κόπος και ό χρόνος.

Δέν γνωρίζουν βέβαια αυτοί την αλήθεια που λέγει ό Κάτς: «‘Εάν άναγκάζωμε τó παιδί που ήρchiσε να φοιτά πρώτην φοράν εις τó σχολείο, να διατηρή τά διψώντα κίνησιν χέρια του καθ’ όλον τόν μακρόν χρόνον της διδασκαλίας άκίνητα, έπάνω εις τó θρανίο, άντι να τού δώσωμε την ελευθερίαν της κινήσεως των χεριών του διά την άπόκτησιν νέων έμπειριών, τότε τού έπιβάλλομεν έναν έντελώς άφύσικον και έπιβλαβή έξαναγκασμόν». ‘Η μονομερής έξαρσις

ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΟΧΕΙΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Του κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΖΗΣΗ

Χάρις στις έπιστημονικές έρευνες, που γίνονται άπό τις ψυχολογικές σχολές και τά παιδαγωγικά κέντρα, πολλά προβλήματα βρήκαν πια την όρθή τους λύση. ‘Ετσι τó έπιστημονικό φώς έρχεται όλο και πιό κοντά και φωτίζει πολλές πτυχές της ανθρώπινης ύπαρξης, που μέχρι τώρα σκεπάζονταν άπό τó πυκνό σκοτάδι της άγνοιας ή της πλάνης. ‘Υπάρχουν όμως ακόμα αρκετά προβλήματα, που δέν τά έλυσε ακόμα ή ‘Επιστήμη. ‘Ενα από αυτά τά προβλήματα, είναι και τó πρόβλημα της άριστεροχειρίας. ‘Η αλήθεια είναι, πώς ή άριστεροχειρία σήμερα άνάμεσα στους πολιτισμένους λαούς 98% των ανθρώπων είναι δεξιόχειρες, ενώ οί άριστερόχειρες (που κοινώς λέγονται ζερβοχέρηδες) είναι 2 - 5%. Αυτό όμως δέν σημαίνει, πώς ή άριστεροχειρία δέν πρέπει να άπασχολεί και τόσο τούς ειδικούς και πώς όσοι άσχολούνται

της θεωρητικής μορφώσεως είναι ένα από τά άπομεινάρια που άφησε με τó πέρασμά του εις τόν έσωσχολικόν και έξωσχολικόν κόσμο, τó έρβαριανό σύστημα του παλαιού σχολείου.

‘Η έξάλειψις της αντίληψης αυτής είναι έπιτακτική και άναγκαία. ‘Ο δάσκαλος, λοιπόν, θα παλαίψη για να έκρίωση τέτοιου είδους αντίληψεις, που έπικρατούν πέρα από την έσωτερική εργασία της σχολικής ζωής, μα που δυσχεραίνουν όμως αισθητά τó έργο του, όταν μά- λιστα προσπαθή αυτός να τó προσαρμόση προς τις νέες άρχές του Σχολείου ‘Εργασίας.

Είναι αλήθεια, ότι καμμιά από τις καινούργιες άνακαλύψεις, που έκαμε ό νεώτερος πολιτισμός, δέν ύπάρχει, που να μη συνήντησε αντίδράσεις άπό τόν πολύ κόσμο, όταν έτέθη σε έφαρμογή.

‘Η ζωή της ελληνικής έπαρχίας δυστυχώς κυλά ακόμα σε πολλούς τομείς της μέσα στην ξεραμένη γή παλαιών άρχων και αντίληψεων. Τό παρελθόν δέν σκεπάζει με τó πέπλο της λήθης ό,τι θα σταματούσε την πρόοδο του λαού μας. ‘Ο συγχρονισμός του λαού μας προς τόν πολιτισμόν της Εύρώπης στη γενική έννοια, χρειάζεται να κατανοηθή άπό την πολιτεία. Πρέπει να τεθή σαν μιά σοβαρή και χωρίς άναβολή έπίδιωξις. ‘Ο έκπολιτιστικός άγών όμως και ό θάνατος της άγραμματοσύνης άρχίζει άπό τó σχολείο της Στοιχειώδους ‘Εκπαιδεύσεως. ‘Ομως τó σχολείο αυτό δέν άρκεί να λειτουργή. Χρειάζεται να προσαρμοσθή προς τούς παιδαγωγικούς νόμους εκείνους που καθορίζουν την έπιτυχή έκβασι κάθε άγωγής και ειδικά τή λαϊκή. ‘Η άναζήτησις αυτή για την εύρεσι του τρόπου της έπιλύσεως ενός τέτοιου προβλήματος βρέθηκε. Τό Σχολείο ‘Εργασίας μπορεί να

με την άγωγή των παιδιών, πρέπει να στέκουν- ται άδιάφοροι.

‘Από πολύ παλιά χρόνια τó φαινόμενο της άριστεροχειρίας παρατηρήθηκε άπό τόν άνθρωπο, προσέχθηκε και μελετήθηκε. Διατυπώθηκαν δέ πάνω σ’ αυτό τó ζήτημα πολλές θεωρίες, που κάθε μιά τους προσπαθεί να έξηγήσει κατά κάποιον τρόπο τó αίτιο, που προκαλεί την άριστεροχειρία. ‘Ετσι π. χ. ό Πλάτων πίστευε, ότι τó άν θα γίνει ένα παιδί δεξιόχειρο ή άριστερόχειρο έξαρτάται άπό τόν τρόπο, που θα κρατιέται στην άγκαλιά της μητέρας του, όταν άκόμα είναι νήπιο. ‘Αν ή μητέρα του τó κρατάει στο δεξιό μέρος της άγκαλιάς της τó παιδί θα γίνει δεξιόχειρο, άν, όταν ή μητέρα του τó κρατάει στο άριστερό της μέρος θα γίνει άριστερόχειρο. ‘Αλλοι κατέταξαν τó πρόβλημα της άριστεροχειρίας στη θεωρία του προ-

πετύχη πολλά. Μπορεί να άξιοποίησι την εργασία του χεριού και ν’ άνοίξη τόν σκοτεινό δρόμο με τó φώς του, λίγα μέτρα έστω, πιό μακριά άπ’ τó σκοτάδι της άθλιότητος, που δημιουργεί ή άγνοια μέσα στο άπομακρυσμένο άπ’ την κοινωνία και τόν πολιτισμό ελληνικό χωριό.

‘Η θεωρία και ή πράξις παραμένουν ασύνδετοι ακόμα μέσα εις την ελληνικήν ζωήν και στο Σχολείο φυσικά, διότι ή θεωρία δέν έκλαϊκεύθηκε, δέν άπομακρύνθηκε άκόμη άπό την μεταφυσικήν της σφαίρα. ‘Η θεωρία δέν έπαψε ακόμα έδώ να έξυπηρετεί μόνον τόν νου. Δέν ήρθε άκόμη καιρός εκείνο που ακριβώς μάς λείει ή θεωρία και είναι εφαρμόσιμο, να γίνη πράξις και μόνον πράξις.

‘Η θεωρία δέν άδέλφωσε την μορφή της σχολικής εργασίας, όπως θα έπρεπε και ή σχολική πράξις είναι μιά άτροφική έπίδιωξις άπό πολλούς δασκάλους εις τά σχολεία της υπάιθρου χώρας.

Τούτο ακριβώς συμβαίνει άπό την πεινχρότητα των μέσων και βοηθειών που προσφέρει τó περιβάλλον μέσα στο όποϊόν ζή και προσπαθεί τó άνήσυχο πνεύμα ενός πολιτισμένου και σχετικά προηγμένου ανθρώπου. Σιωπή άκόμη άπλώνεται. Τό Λαϊκό Σχολείο φώναζε όμως με διάτορη φωνή. ‘Ο αντίλαλος θα φτάση μιά μέρα άπ’ τούς τόπους, που βασιλεύει ή πρόοδος και ό πολιτισμός, έδώ στις άπόμακρες κοιλάδες και τ’ άκρογιάλια, στους κάμπους και τά βουνά, που στέκουν τά χωριά της ‘Ελλάδος. Και τότε μιά καινούργια ζωή θ’ άρχισή, μιά καινούργια κοινωνία με σύμβολο την ‘Εργασία, θ’ άναστηθή.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ

γονισμού (attavism) ισχυρίζεται ότι οι άνθρωποι είναι κατά κανόνα δεξιόχειροι γιατί στις μάχες των εναντίων των ζώων και των ανθρώπων μεταχειριζόταν κυρίως το δεξί του χέρι, ενώ με τ' αριστερό, κρατώντας την ασπίδα του, φρόντιζε να προστατεύσει την καρδιά του.

«Άλλοι πάλι λένουν, πως τὸ ἄν θὰ γίνεῖ ἕνα ἄτομο δεξιόχειρο ἢ αριστερόχειρο εξαρτάται ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον ἀνάμεσα στὸ ὁποῖο ζῇ κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ χρόνιου.

Ὁ Φίσερ πιστεύει, ὅτι ἡ αριστεροχειρία καὶ ἡ δεξιόχειρία εξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐμβρυακὴ ζωὴ. Ὁ Ιατρός Μπρόκα διατυπώνει ἄλλη θεωρία, πού ὑπάγεται στὴ γενικὴ θεωρία τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐνεδράσεων ἢ ἀλλιῶς τῶν ἐγκεφαλικῶν κέντρων.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς τὶς θεωρίες, διατυπώθηκαν καὶ ἄλλες. Καμμιά ὅμως ἀπὸ ὅλες τὶς μέχρι τώρα αὐτὲς θεωρίες δὲν ἔχει ἀπόλυτὴ ἀντικειμενικότητα. Περισσότερο κύρος φαίνεται νὰ ἔχει ἡ θέση, πού παίρνει ὁ Μπρόκα.

Γιὰ τὸν ρόλο πού παίζει ἡ κληρονομικότητα πάνω στὸ πρόβλημα τῆς αριστεροχειρίας δὲν ἔχουμε ξεκαθαρισμένα συμπεράσματα, παρ' ὅλο, πού μέχρι τώρα ἔγιναν ἀρκετὲς ἐρευνες ἀπὸ εἰδικούς ἐπιστήμονες. Φαίνεται πὼς τὰ ἀγόρια κληρονομοῦν περισσότερο τὸν αριστεροχειρισμὸ παρὰ τὰ κορίτσια. Αὐτὴ ἡ ἀποψη ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴν ποσοτικὴ (ἀριθμητικὴ) ὑπεροχὴ πού παρουσιάζουν οἱ ἄρρενες στὴν αριστεροχειρία ἀπὸ τὰ θήλεα. Ἀπὸ στατιστικὲς πού ἔγιναν στοὺς ἐκ γενετῆς ἐγκληματίες κατὰ τὴν ὁδὸ καὶ στοὺς ἐπὶ πλημμελίας, βρέθηκε ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀναμάλους ἀνθρώπους εἶναι αριστερόχειροι.

Ἀπὸ μετρήσεις πού ἔγιναν πρὸς ἐξακρίβωση τῆς μυϊκῆς ἰσχύος τῶν χειρῶν, βρέθηκε ὅτι οἱ δεξιόχειροι ἔχουν μεγαλύτερη δύναμη στὸ δεξί χέρι. Οἱ αριστερόχειροι γράφουν καὶ ἐκτελοῦν τὶς διαφορὲς ἄλλες ἐργασίες μὲ ἰδιαίτερη προτίμηση στὸ αριστερό τους χέρι. Τὸ δεξί χέρι προτιμοῦν οἱ δεξιόχειροι γιὰ γράψιμο καὶ γιὰ ὅλες τὶς ἄλλες ἐργασίες. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ δεξιόχειροι, πού μποροῦν καὶ γράφουν καὶ μὲ τὰ δύο τους χέρια· προτιμοῦν ὅμως συνήθως νὰ γράφουν μὲ τὸ δεξί τους χέρι. Ἐπίσης ὑπάρχουν καὶ αριστερόχειροι, πού γράφουν καὶ μὲ τὸ αριστερό χέρι καὶ μὲ τὸ δεξί. Αὐτοὶ οἱ τύποι δὲν εἶναι οὔτε γνήσιοι αριστερόχειροι οὔτε γνήσιοι δεξιόχειροι. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐξυπηρετοῦνται καλὰ καὶ μὲ τὰ δύο τους χέρια. Αὐτὸ κυρίως ὥθησε καὶ τοὺς Ἰάπωνες νὰ ἐξασκοῦν τὰ παιδιά τους ἀπὸ νωρὴ νὰ χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ δύο τους χέρια. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιά νὰ γράφουν καὶ μὲ τὰ δύο χέρια. Τὸ ἴδιον ὑπεστήριξε καὶ ὁ Πλάτων.

Ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, γιὰ λόγους δῆθεν κοινωνικῆς εὐπρεπείας, γονεῖς καὶ διδάσκαλοι φρόντιζαν ἐπιμόνως νὰ μάθουν ὅλα τὰ παιδιά νὰ γράφουν μὲ τὸ δεξί χέρι. Καὶ σήμερὰ ἀκόμη,

κάπου - κάπου ἐπικρατεῖ αὐτὴ ἡ ἀντίληψη, πού εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἐσφαλμένη. Ἄν ἕνα ἀριστερόχειρο παιδί ἔγραφε μὲ τὸ αριστερό χέρι, τότε ἔδεναν τὸ αριστερό του χέρι στὸ αριστερό του πόδι γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ κινηθεῖ καὶ φρόντιζαν νὰ συνηθίσουν τὸ παιδί νὰ γράφει μὲ τὸ δεξί του χέρι. Οἱ πιδ «δρῶδοξοι» μάλιστα τῆς ... δεξιομανίας αὐλάκωναν τὸ αριστερό χέρι μὲ τὴν βέργα. Δὲν εἶχε ἀκόμη ἐξετασθεῖ γιὰ τὰ καλὰ τὸ πρόβλημα τῆς αριστεροχειρίας, γι' αὐτὸ καὶ συνέβαιναν αὐτά. Ἡ μητέρα πάλι ὅταν ἔδινε μιὰ καραμέλλα στὸ παιδάκι τῆς καὶ αὐτὸ ἄπλωνε νὰ τὴν πάρει μὲ τὸ αριστερό του χεράκι, τοῦ ἔλεγε «μὲ τὸ ἄλλο, τὸ καλὸ χεράκι», λὲς καὶ ὁ Θεὸς ἔκαμε διάκριση ἀνάμεσα στὰ δύο χέρια. Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω γιὰ τὸ δεξί νὰ θεωρεῖται «καλὸ» καὶ τὸ αριστερό «κακό». Ἔτσι κουτσά - στραβά ὅλα τὰ παιδικὰ ἀναγκάζονταν νὰ γράφουν μὲ τὸ δεξί χέρι.

Ψυχολογικὲς ὅμως ἐρευνες, πού ἔγιναν, ἀπέδειξαν, ὅτι πολλὰ αριστερόχειρα παιδάκια, πού ἀναγκάστηκαν νὰ γίνουν δεξιόχειρα, παρουσί-ασαν διαφορὲς ψυχικὲς ἀνωμαλίες, πνευματικὲς διαταραχὲς καὶ ἀνωμαλίες στὸν χαρακτήρα. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιδιά, ἀρχίζουν νὰ λένε ψέμματα, νὰ μισοῦν τὸν κόσμο, νὰ λένε παραποιημένες διαφορὲς λέξεις, νὰ δείχνουν φόβο ἀδικαιολόγητο, νὰ κάνουν ὀρθογραφικὰ λάθη, νὰ συγχέουν διαφόρους ἤχους, νὰ δυσκολεύουνται στὴν ἐκμάθηση τῆς ἀναγνώσεως, νὰ εἶναι πνεύματα ἀντιλογίας. Οἱ διαταραχὲς αὐτὲς ἐξαφανίζονται ἢ μετριάζονται ὅταν ἀφήσουμε ἐλεύθερα τὰ αριστερόχειρα παιδιά νὰ χρησιμοποιήσουν ὁποῖο χέρι θέλουν. Ὁ κόσμος, λέγει ἡ Γαλλίδα ψυχολόγος Βέρα Κοβάρσκυ, εἶναι καμωμένος, τόσο γιὰ τοὺς αριστερόχειρους ὅσο καὶ γιὰ τοὺς δεξιόχειρους.

Ἐνα ἄλλο πού πρέπει νὰ προσέξουμε, εἶναι τὸ ἔξης: Ἄν μέχρι τὸ τέλος τοῦ 5ου ἔτους ἕνα αριστερόχειρο παιδί δὲν ἀλλάξει, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπιμένουμε νὰ τὸ ἀλλάξουμε. Μποροῦμε μόνο νὰ τὸ κάνουμε μιὰ φιλικὴ σύσταση κάπου - κάπου καὶ νὰ τοῦ λέμε νὰ μεταχειρίζεται καὶ τὸ ἄλλο χέρι. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ δεξιόχειρα παιδιά. Μακριὰ ὅμως ἀπὸ τὸν καταναγκασμὸ καὶ τὴ βία, γιὰ τὶς περισσότερες φορὲς — γιὰ νὰ μὴν ποῦμε πάντοτε — προξενεῖ διαταραχὲς.

Ἐνα γνήσιο αριστερόχειρο παιδί δὲν μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ σὲ δεξιόχειρο. Ἄν ἐπιμένουμε, θὰ βλάψουμε τὸ παιδί. Ἐπίσης ἕνα γνήσιο δεξιόχειρο παιδί μπορεῖ νὰ ζημιωθεί σημαντικὰ ὅταν ἐμεῖς ἐπιμένουμε νὰ γράφει, νὰ ἱχνογραφεῖ κλπ. καὶ μὲ τὸ αριστερό χέρι. Γιατί ἄλλωστε νὰ θέλουμε σώνει καὶ καλά νὰ θεωροῦμε σωστὸ τὸ νὰ γράφει κανεὶς ἢ νὰ ζωγραφίζει μὲ τὸ δεξί χέρι; Μήπως ὁ μεγάλος καλλιτέχνης Λεονάρντο ντὰ Βίντσι δὲν μᾶς ἔδωσε τὰ ἀθάνατα ἔργα του ἐργαζόμενος μὲ τὸ αριστερό χέρι; Μήπως ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος θὰ μᾶς ἄφινε τὰ περίφημα καλλιτεχνήματα, ἂν δὲν ἦταν αριστερόχειρος, ὅπως τὸν ὠρισε ἡ φύση, παρὰ γινόταν

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, δ/λου

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου ἔχουν καὶ μεταμεσημβρινὴν ἐργασίαν. Κακῶς. Διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων μειονεκτημάτων τὰ ὁποῖα ἔχει τοῦτο, περιορίζει καὶ τὸν χρόνον τῆς μελέτης τῶν παιδιῶν εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Τὸ χωριατόπουλο δὲν διαθέτει ἰδικόν του φῶς, ἀλλὰ μοιράζεται τὸ ὀλιγοστὸν τοῦ λύχνου, τὸν ὅποιον κρεμοῦν εἰς τὸ τζάκι. Διὰ τοῦτο δὲν ἔμπορεῖ νὰ μελετήσῃ τὴν νύκτα. Ἐπομένως, χρόνος μελέτης καὶ προετοιμασίας δι' αὔριον ἀπομένει ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἀπογευματινῆς ἐργασίας μέχρις ὅτου νυκτώσῃ. Δηλ. τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὰς 4—5,30 τὸ πολὺ καὶ τὴν ἀνοιξιν 6—8,30. Ἄρα, τὸν χειμῶνα ἔχει, θεωρητικῶς, 1,30 ὥραν νὰ μελετήσῃ καὶ τὴν ἀνοιξιν 2,30 περίπου. Ὁ χρόνος ὅμως αὐτὸς ἐλαττώνεται ἀπὸ τὸν χρόνον ἐπιστροφῆς, πού εἶναι ἀρκετός, ἀπὸ τὸν χρόνον πού θὰ φάγῃ τὸ ψωμί του καὶ ἀπὸ τὰς ἐργασίας ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἐπιφορτισθῇ νὰ κάμῃ. Νὰ μαζέψῃ π. χ. τὰ ζῶα, νὰ φέρῃ νερὸ ἀπὸ τὴν δρύϊνη κλπ. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, τί χρόνος ἀπομένει διὰ μελέτην; Ἐλάχιστος ἂν ὄχι καθόλου.

Νὰ τί γράφει ἕνας λογοτέχνης μας σὲ ἀπομνημονεύματά του σχετικῶς:

«... Μόλις γυρίζω στὸ σπῆτι, καθόμα-
σαν νὰ γράψωμε ἀμέσως τὸ παρακάτω καὶ
νὰ λύσωμε τὰ προβλήματα, νὰ τὰ προ-
φτάσωμε πρὶν νυχτώσει, γιὰ-
τὶ τὸ λυχνάρι τῆς νύχτας δὲν περισσεύει
νὰ φέξῃ καὶ γιὰ μᾶς, εἶχαν καὶ οἱ δικοὶ μας
τόσες δουλειὲς μὲς' στὸ στενόχωρο ἐκεῖνο
κουνάκι, ὅπου φέρναμε γύρω ὅλοι μας. Κα-
θόμουν καὶ ἐγὼ, θυμάμαι, μπροστὰ στὸ δε-
ξί μας παραθύρι γονατιστός, καὶ στυ-
λωνα τὸν ἄγκονά μου στὸ πέτρινο περβάζι
τὸ ἀσβεστωμένο καὶ κοιτάζα πέρα τὰ περή-
φανα Τζουμέρκα... νὰ ἰδῶ μὴν «ἐγειραν τὰ
ἴσκια», μὴν κόνταψε νὰ σουρουπώσῃ καὶ δὲν
πρόφτανα νὰ τελειώσω τὴν ἀντι-
γραφὴ...».

(Γ. ΚΟΥΤΖΟΥΛΑ. Ἀπὸ μικρὸς στὰ

μὲ τὴ βία δεξιόχειρος, ὅπως τὸ θέλουν οἱ ἄλλοι;

«Ὅλα τὰ παραπάνω ἀρκοῦν γιὰ νὰ σεβα-
στοῦμε τέλος πάντων τοὺς αριστερόχειρους καὶ
νὰ τοὺς ἀφήσουμε νὰ εἶναι αριστερόχειροι, ὅπως
λέγει καὶ ἡ Βέρα Κοβάρσκυ στὴ μεταφράση,
πού πρότεινε στὴν Ἀκαδημία Ἱατρικῆς τὴν
πατρίδας τῆς.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΖΗΣΗΣ

γράμματα. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, Μάιος 1953, σελ. 531).

Εἶναι τόσο ἀδρὲς καὶ τόσο ζωντανὲς οἱ γραμμὲς αὐτὲς καὶ φανερώουν τὸ πρόβλημα αὐτὸ τόσο χειροπιαστὰ, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ προσθέσῃ τίποτε ὁ ὑποφαινόμενος. Μόνον ὅσοι περάσατε τὴν ζωὴ αὐτὴ (ἐκτὸς ἂν τὴν ξεχάσα-
τε· μὰ ξεχνιέται ἡ ἀφιλότιμη), εἶναι δυνατόν νὰ κατανοήσετε τὴν ἔλλειψιν τοῦ χρόνου, τὴν ὁποίαν δοκιμάζουν τὰ παιδιά τῆς ὑπαί-
θρου ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως τῶν μέσων, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Αἱ μεσημβριναὶ ὥραι δὲν ὑπολογίζονται, διό-
τι τὸ παιδί, ἂν δὲν τὶς χρησιμοποίησῃ διὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἀπογευματινοῦ μαθήματος, ἢ θὰ κοιμηθῇ πράγμα σπάνιον, ἢ θὰ παύσῃ... ἢ θὰ πάγῃ τὸ φαγητὸν εἰς τὸ χωράφι. Εἶναι δὲ γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι τὸ παιδί οὐδέποτε προετοιμάζει τὸ μεσημέρι τὰ αὐριανά του μα-
θήματα, ἀλλὰ τὰ ἀφίνει γιὰ «ὑστερα».

Ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι ἕνα 10% τῶν μαθητῶν, πράγμα ἀδύνατον, διαθέτει κάποιο φῶς μιᾶς λάμπας. Μέσα εἰς τὸ μοναδικὸν δωμάτιον τοῦ σπιτιοῦ, πού εἶναι συγκεντρωμένοι ὅλοι, ἀπὸ τὸ μικρὸ παιδί μέχρι τὴν γιαιγιά, πού γκρινιάζει, εἶναι δυνατόν νὰ μελετήσῃ τὸ παιδί; Ἀσφαλῶς ὄχι. Τί γίνεται τότε;

Γράφει μιὰ ξηρὰ ἀντιγραφὴ τῆς κακῆς ὥρας εἰς τὸ γόνα καὶ τίποτε ἄλλο.

Διὰ τοῦτο ὁ περιορισμένος χρό-
νος, τὸν ὅποιον διαθέτει τὸ χωριατόπουλο διὰ μελέτην, ὁ ὁποῖος περιορίζεται περισσύτερον ἀπὸ τὰς ἐργασίας τοῦ σπιτιοῦ πού ἐκτελεῖ, — παιγνίδια του καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν μέσων, μὴ ὑποχρεῶναι νὰ τοῦ δίδωμεν ἀπλοποιημένα δι-
βλία, μικρὰ εἰς ἑκτασιν καὶ κατανόητά, διὰ νὰ προφταίνῃ τὸ ἀδύνατον εἰς τὴν ἀναγνώσιν καὶ τὸ ξενόφωνον νὰ τὰ διαβάσῃ.

Συνήθως, ἡ ἐλάχιστὴ του μελέτη, καταντὰ νὰ γίνεται εἰς τὸ σχολεῖον κατὰ τὶς ὥρας τῆς σιωπηρᾶς τοῦ ἐργασίας. Καὶ εἶναι ἡ μοναδικὴ εἰς τὰ περισσότερα χωριατόπουλα, τὰ ὁποῖα δὲν διαθέτουν φῶς καὶ καταλλήλους συνθήκας δι' ἐργασίαν.

Διὰ τοῦτο, τὰ διβλία πρέπει νὰ εἶναι σύν-
τομα, ἀλλὰ περιεκτικὰ, γιὰ νὰ προ-
φταίνῃ νὰ τὰ διαβάσῃ πολλὰς φορὲς, μέσα στὸ διάστημα τῶν 25 λεπτῶν, τῆς σιωπηρᾶς τοῦ ἐργασίας.

ΟΙ ΘΕΛΙΕΣ ΒΙΟΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Ὅποιος δὲν ἔζησε, ἔστω καὶ ὀλίγον, εἰς τὰ μακρινὰ χωριά τῆς Πατρίδος μας, ἰδίως μετὰ τὸ ξεκλήρισμα τοῦ συμμοριτοπολέμου, εἰς ἔ-

κείνα τα όποια εύρισκονται εις τα ύψηλά του, δεν δύνανται να φαντασθή τις συνθήκες κάτω από τις όποιες ζούν τα εκεί Έλληνόπουλα.

Και προπολεμικώς έβασίλευε εκεί πολλή φτώχεια και μιζέρια. Σήμερα όμως, έπειτα από τις έθνικές περιπέτειες, ή κατάσταση εκεί είναι τραγική...

Εις τα περισσότερα χωριά, τα όποια έκάηκαν από τους Γερμανούς ή τους συμμορίτες, το Έλληνόπουλο στεγάζεται μέσα εις μίαν καλύβαν ή εις μικρόν «δωμάτιον», το όποιον κατεσκεύασεν ή Στέγασις, χωρίς πάτωμα, χωρίς όροφόν, χωρίς σοφάδες... Έκει μέσα «κατοικούν» άνθρωποι και ζώα, και προσπαθούν να ζήσουν.

Καθισμένοι όλοι εις την «ψάθα», το μοναδικόν στρώμα και στρωσίδι του χωρικού, γύρω από την «γωνιά», όπου βράζει το «κακάδι» με την φασουλάδα ή συνήθως με τα άγρια χόρτα, προσπαθούν να ζεσταθούν και να ξεκουράσων τον σώμα τους από τήν έξαντλητική εργασία. Εις την άκρη μία «κασέλα» και επάνω της τα όλιγοστά ρούχα που έσώθηκαν ή που τους έχανσε ή φιλανθρωπία, ό «γίκος», αποτελούν την μόνην επίπλωσιν του «δωματίου».

Καθίσματα και τραπέζι είναι τελείως άγνωστα πράγματα εκεί, διότι όλοι κάθονται «σταυροπόδι» εις την «ψάθα» και επάνω εις το «σινι» βάζουν και τρώγουν το φαγητό τους, όλοι μαζί από μίαν γαβάθα, την «λίμπα».

Όλίγοι είναι εκείνοι, οι όποιοι διαθέτουν «ταύλα», χαμηλό στρογγυλό τραπέζακι εις το όποιον γίνονται όλες οι εργασίες του σπιτιού, από το φαγητό και το πλάσιμο της «λαχανόπιπτας», μέχρι το γράψιμο των παιδιών. Έκει το παιδί άπλώνει τα τετράδια και «γράφει», όχι όμως χωρίς ζημιές. Διότι λαδώνει τα τετράδια και καμπουριάζει το ίδιο από το πολύ σκύψιμο καθισμένο «σταυροπόδι».

Συνήθως, τα παιδιά που δεν έχουν φώς και τάβλα και δεν έχουν γράφει από την ημέρα των μαθημάτων τους, γιατί έπαιξαν ή άπασχολήθηκαν σε εργασίες του σπιτιού, ξαπλώνονται «της κοιλάς» εις την ψάθα κοντά στη «γωνιά», με το πρόσωπο γυρισμένο στην φωτιά, και άκουμπώντας το τετράδιο καταγής «γράφουν»... το μάθημα, ενώ οι φλόγες που χοροπηδούν εις το τζάκι, ρίχνουν λίγο φώς δια να «ιδή». Και όταν χαμηλώνουν, ρίπτουν άλλη κλάρα εις την φωτιά και τότε αυτή ανεβαίνοντας καίει το πρόσωπο του παιδιού και του «τσουρουφλίζει» τα μαλλιά, ως που να ξαναπέση πάλι, για να το σκεπάση με σκοτάδια.

ΕΤΣΙ ΖΟΥΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΟΥΝ ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

Δι' αυτόν που δεν έγνώρισε καλά την ύπαιθρον, τα άνωτέρω ίσως να φαίνονται φιλόλογια. Διά τον δάσκαλον όμως και την δασκάλα, που έζησαν και ζούν ακόμα την πραγματικότητα αυτή, είναι πηγή άγνοιας

και φόβου, δια το μέλλον της Φυλής και της Νεολαίας μας, ή όποια ταλαιπωρείται τόσο σκληρά, τρεφομένη μόνο με ώραία λόγια.

Κάτω λοιπόν από τις άνωτέρω συνθήκες, οι όποίες εκφράζουν μόνον ένα έλάχιστο μέρος της τραγικής πραγματικότητας, πρέπει το παιδί της ύπαιθρου ή το ξενόφωνο Έλληνόπουλο να χρησιμοποιήσουν τα πολυσέλιδα πολύλογα και στιφνά βιβλία τους, που έγιναν με πρότυπον τα παιδιά των πόλεων και από αυτά τα πιο πλουσιώτερα του Κολωνακιού και της άριστοκρατίας, που ξαπλώνουν το σώμα τους εις μαλακά καθίσματα, διαβάζουσιν εις τραπέζας και φωτίζονται λουσμένα από χείμαρρον ήλεκτρικού φωτός. Ένώ εις το πλάϊ τους κάποια δασκάλα, εις το ιδιαίτερον μάθημά της του έξηγει τις άγνωστες λέξεις και τα δύσκολα σημεία.

Η έγκληματική αυτή κατάσταση του έκουσίου στραβώματος των χωριατοπαίδων πρέπει να σταματήσει. Οι παιδαγωγοί μας, αν θέλουν να πειραματισθούν, ν' ανέβουν εκεί ψηλά, να κάμουν τα πειράματά τους, εις τα άγριοιούλουδα, που τα κτυπούν οι άνεμοι και οι βαρυχειμωνιές και όχι εις τις καμελιές, οι όποίες ζούν μέσα στα θερμοκήπια.

Έκει να γνωρίσουν την πραγματικότητα, ή όποια τείνει να καλύψη το μεγαλύτερον μέρος της νεολαίας μας και όχι τους προνομιούχους και τις εξαιρέσεις. Η έρευνά των πρέπει να στρέφεται προς το προσφορώτερον εις τις συνθήκες μας και όχι το καλύτερον ή τελειότερον. Γιατί το τέλειον μπορεί να μην είναι πρόσφορον στις συνθήκες μας.

Τα συμπεράσματα, τα όποια εξαγονται από τις εξαιρέσεις, δεν είναι δυνατόν να ισχύουν δια το σύνολον. Δια τουτό άποτυγχάνουν κατά μεγάλο μέρος εις την εφαρμογήν τα παιδαγωγικά τους συμπεράσματα και άχρηστεύονται κατά μέγιστον μέρος τα βιβλία του σχολείου. Και συμβαίνει τουτό, διότι τα βιβλία μας δεν είναι προσαρμοσμένα με τις βιοτικές συνθήκες του παιδιού, το όποιον θα τα χρησιμοποιήση.

Απλά, σύντομα, εύκολο χώνευτα, χωρίς δυσκολίες εις την κατανόησιν και άφομοίωσιν, από τα κουρασμένα και ταλαιπωρημένα χωριατόπαιδα. Εις τέτοιον οργανισμόν δεν δίδουν «σάλτσες» και βαρειά φαγητά, αλλά έλαφρά και εύπεπτα, δια να δυνηθή να τα χωνέψη το ασθενικό στομάχι τους (γράφει μυαλό τους).

Η ΤΡΟΦΗ

Τί τραγικήν ειρωνίαν άποτελεί δια το πτωχόν χωριατόπουλον, ή άνωτέρω παρομοίωσις: Αυτό που ή τροφή του δεν είναι ούτε έλαφρά, ούτε εύπεπτη, ούτε καν άρκετή δια να χορτάση...

Τις περισσότερες φορές είναι ένα κομμάτι «μπομπότα» ξηρή και σπανίως συνοδεύεται ά-

πό κανένα κομματάκι τυράκι, που κατασκευάζουν από την μοναδική ίσως γίδα τους, που τώρα οι φωστήρες του κέντρου φροντίζουν με κάποιον παλαιόν νόμον που έπαναφέρουν εις την ισχύν, να τους την εξαφανίσουν και αυτήν, τον μοναδικόν πόρον της ζωής των και μέσον αξιοποιήσεως εκείνων των έρημότοπων. Διότι, λένε, καταστρέφει τα παρθένα ρουμάνια της Πίνδου, ενώ εις την Αττικήν με την ψωραλέαν βλάστησιν γυρίζει κατά κοπάδια και απ' έξω από την Αθήνα άκόμη. Τόση, τέλος πάντων, στραβομάρα μάς δέρνει;

Τα χόρτα τα άγρια είναι ή μοναδική τροφή του με κανένα κουταλάκι λάδι μέσα, αν υπάρχει. Διαφορετικά τρώγονται αλάδωτα. Το αυγουλάκι που γεννούν οι όλίγες κοτούλες, δεν περισεύει, δυστυχώς, για το παιδί. Διότι το χρησιμοποιούν όλοι τους να αγοράζουν από τον μπακάλη διάφορα μικροπράγματα. Ράμμα-τα, βελόνια, τετράδια κλπ., όπως θα ιδωμεν κατωτέρω.

Τοιουτοτρόπως, κοντά εις τα άλλα προστίθεται και ή πείνα, δια να όλιγοστήση την ικανότητα του παιδιού δι' εργασίαν και άπόδοσιν. Τί άπόδοσιν να περιμένη κανείς από ένα νηστικό παιδί, το όποιον βάζει το κρέας εις το στόμα του κάθε Πάσχα και κάθε πανηγύρι; Και όμως τα παιδιά αυτά πρέπει να καταβάλουν την ίδια προσπάθεια με τα καλοχορτασμένα «βουτυρόπαιδα» του Κολωνακιού με τα ίδια βιβλία...

ΤΑ ΠΤΩΧΑ ΜΕΣΑ

Έντós περιβάλλοντος αθλίου και φτώχου, δεν είναι δυνατόν παρά και τα μέσα να είναι άθλια και φτωχά.

Από γραφικήν ύλην, εάν υπάρχει ένα μολύβι και ένα τετράδιον, είναι αρκετά. Διότι εκεί το χρήμα είναι σπάνιον και οι περισσότερες συναλλαγές γίνονται με τον πλέον πρωτόγονον τρόπον. Με το δόσ. Έκει, ο πλέον πλούσιος είναι ο φτωχός δάσκαλος, ο όποιος είναι ο μόνος που διαθέτει χρήμα. Οι άλλοι όλοι συναλλάσσονται με αύγά. Ναι, με αύγά. Το χειρότερον νόμισμα εκεί είναι το αυγό.

Το παιδί εκεί περιμένει να του γεννηση ή κότα του ένα αυγό, όχι δια να το φάγη, αλλά δια να το πάρη και το πάη εις τον μπακάλην, από τον όποιον θα πάρη ένα τετράδιον ή ένα μολύβι. Και αν ο μπακάλης είναι άπληστος και του εΐπη:

— Κάνει δύο αυγά, δεν κάνει ένα...

Τότε το παιδί θα περιμένη την άλλη μέρα, να του γεννηση ή κότα και άλλο αυγό, για να πληρώση και να πάρη και το τετράδιό του. Και αν ο μπακάλης είναι εις το γειτονικόν χωριό, τότε το παιδί θα κάμη δύο φορές τον ίδιο δρόμο.

Τις ημέρες αυτές το παιδί θα φάγη μόνον μπομπότα ξηρή, διότι το αυγουλάκι που θα έτρωγε βρασμένο για να προσφαγήση το ψωμί του, του το έπηρε ο μπακάλης.

Και αν χρειασθή εις την μάννα, πιπέρι, άλάτι, μπογιά, κλωστές, βελόνια και χίλια-δυό άλλα μικροπράγματα, τότε το παιδί θα περιμένη πολλές ημέρες δια να συμπληρωθούν οι έλλείψεις του σπιτιού και έπειτα θα κάμη την δική του αγορά, ή θα φάγη αυγουλάκι.

Έτσι το παιδί κόβει από το φαγητό του, για να αγοράση τα αναγκαία πράγματα του σχολείου.

Από ό,τι είπαμε, γίνεται φανερόν με τί κόπους και θυσίες προμηθεύεται το χωριατόπαιδο τα σχολικά του είδη, τα πιο φθηνά.

Λογαριάστε τώρα πόσα αυγά χρειάζονται για να αγοράση ένα βιβλίον, το όποιον κάμνει και πόσες ημέρες θα μείνη το παιδί νηστικό, 12 — 15 δραχμές...

Δια τουτό, τα βιβλία των παιδιών της ύπαιθρου και γιατί όχι και των φτωχόπαιδων των πόλεων, πρέπει να είναι πάμφθυνα. Και δια να κοστίζουν φθηνά, πρέπει να περιορισθή το μέγεθός τους και ή έκτασις, όχι εις βάρος του περιεχομένου, αλλά της μορφής. Όλίγα και ζουμερά. Έτσι θα μπορέση το χωριατόπουλο με λιγώτερες θυσίες και δυσκολίες να αγοράση τα σχολικά του είδη.

Το φθηνόν βιβλίον δεν έχει μόνον παιδαγωγικήν σημασίαν, αλλά και Κοινωνικήν. Διότι βοηθεί το παιδί να άποκτήση ένα μορφωτικόν μέσον, από το όποιον θα άποκτήση πολλές ωφέλειες και θα του ανεβάση το πνευματικόν του επίπεδον. Τουτό θα συμβή και εις τους μεγάλους, οι όποιοι από περιέργεια ή από περιέργεια ή από ενδιαφέρον θα διαβάσουν εις έπηκοον όλων τα βιβλία των παιδιών τους. Και τέτοια παραδείγματα μου έτυχαν πολλά.

Δια να έπιτευχθή όμως ή φθηνότης του βιβλίου, πρέπει ή έκδοσίς του να γίνεται υπό Κρατικού Όργανισμού, τύπου Ο.Ε.Σ.Β., ο όποιος έκαμε τα βιβλία του Γυμνασίου πάμφθυνα και κατέβασε την άστρονομικήν των τιμών, την όποιαν είχαν προπολεμικώς. Δια να φαντασθήτε την έκμετάλλευσιν που γίνεται, άρκει να αναφέρω πως ένα βιβλίον 7 τυπογραφικών κοστίζει μόλις 2,50 — 3 δραχ. και πωλείται τουλάχιστον 8—10 δραχ. Έξ αυτών δε είναι κέρδος του βιβλιοπώλου 30% τουλάχιστον. Έκείνοι δε οι όποιοι κερδίζουν έλάχιστα είναι οι συγγραφείς. Δια τουτό έλάχιστοι καλοί άσכולούνται με αυτό το είδος και δια τουτό ή ποιότης του είναι χαμηλή.

Η ΠΕΝΙΧΡΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ

Η έγκυκλοπαιδική μόρφωσις του παιδιού πλαταίνει με την έξωσχολικήν άπασχόλησιν και με την έπίδρασιν του περιβάλλοντός του.

Τις γνώσεις του τις άποσπά από την καθημερινήν παρατήρησιν γύρω, από τα βιβλία, τις εφημερίδες, τα περιοδικά, τον κινηματογράφον, το θέατρον και γενικώς από όλόκληρον το περιβάλλον του. Μολονότι το χωριατόπουλον γνωρίζει περισσότερα πράγματα για την φύσιν και

τὸ παιδί τῶν πόλεων, διότι τὰ ζῇ καὶ τὰ βλέπει καθημερινῶς, ὅμως ὑστερεῖ αὐτοῦ στὶς γνώσεις, διότι ἐκτὸς τοῦ ἀναγνωστικοῦ του, δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο νὰ μορφωθῇ καὶ νὰ πλατύνῃ τὶς γνώσεις του. Οὔτε βιβλία, οὔτε περιοδικὰ, οὔτε ἐφημερίδες, οὔτε κινηματογράφον, οὔτε θέατρον, οὔτε περιβάλλον μὲ τεχνικὰ στοιχεῖα.

Τὸ παιδί τῆς πόλεως, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρων, βλέπει καθημερινῶς αὐτοκίνητα, τράμ, σιδηροδρόμους, ἀεροπλάνα, πλοῖα, μηχανές, ηλεκτρικὲς συσκευές, ἐργαστᾶσια καὶ γενικῶς κάθε εἶδος ἀντικείμενον τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ὅλα αὐτὰ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τοῦ πλουτίζουν τὸν παραστατικόν του κόσμον, τὸ παρορμοῦν νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ μάθῃ πῶς εἶναι, πῶς λειτουργοῦν καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, ποὺ τὸ μορφῶνουν καὶ τοῦ πλουτίζουν τὶς γνώσεις. Ἐπὶ πλεον, τοῦ δίδουν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξῃ διαφόρους ἱκανότητες καὶ δεξιότητες. Νὰ ἀλλάξῃ μίαν ηλεκτρικὴν λάμπαν, ἢ μίαν ἀσφάλειαν ποὺ κἀκε, νὰ προλάβῃ μιά ζημιά, νὰ κατασκευάσῃ ἕνα ραδιοφωνάκι μὲ γαληνῆτην, ἐνῶ χιλιάδες χωριατόπουλα ἴσως νὰ μὴν ἔχουν ἀκούσει ἀκόμη ραδιοφῶνον. Γενικῶς, τὸ παιδί τῶν πόλεων μπορεῖ νὰ καταπιαστῇ μὲ πλείους ἐργασίας, διὰ τὰς ὁποίας τὸ χωριατόπουλον οὔτε ἔχει ἰδέαν.

Εἶναι λοιπὸν ἀναμφισβήτητη ἡ ὑπεροχὴ τῶν παιδιῶν τῶν πόλεων εἰς γνώσεις ἀπὸ τὰ χωριατόπουλα, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν ἔχουν ἀντικρῶσει ἀκόμη οὔτε τροχὸν κάρρου.

Ὅταν τῶρα τοὺς ὁμιλοῦμε εἰς τὰ βιβλία τοὺς διὰ «καρφίᾳ τοῦ δρόμου», δι' ἀστυφύλακας, διὰ βουνὰ ποὺ εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν τὰ, τότε τοὺς δημιουργοῦμε σύγχυσιν καὶ ταραχήν. Πάρνηθα καὶ διὰ τόσα ἄλλα ἄγνωστα πράγματα καὶ τὰ κάμνομεν νὰ σαστίζουν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἄγνωστα πράγματα.

Πρέπει ὅμως καὶ νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸ. Ὅχι ὅμως μὲ τὸν τρόπον αὐτόν. Ἀλλὰ μὲ ἕνα μάθημα πολιτισμοῦ γινώσκας, τὸ ὁποῖον νὰ διδάσκειται παραλλήλως τῶν ἄλλων μαθημάτων μὲ ἐκδρομὰς καὶ ἐπισκέψεις εἰς τόπους ὅπου εὐρίσκονται ἀντικείμενα πολιτισμοῦ. Ἀς μὴ κάμνωμεν σύγχυσιν τούτου μὲ τὸ μάθημα τῆς φυσικῆς. Ἐκεῖ θὰ μάθῃ τὴν σχέσιν τοῦ ἀντικειμένου μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἐδῶ θὰ μάθῃ τὴν θέσιν του καὶ τὸν ρόλον του μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἄν δὲν ἰδῇ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν θέσιν τοὺς καὶ ἐν «πλήρῃ λειτουργίᾳ», ὅπως ἔνα παγοποιεῖον, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τὰ ἐννοήσῃ ποτέ.

Ὅσο καὶ ἂν τοῦ ὁμιλήσῃ ὁ δάσκαλος γιὰ τοὺς «φανοὺς σημάτων» τῆς Τροχαίας ἢ τὰ καρφία «τοῦ δρόμου», δὲν θὰ καταλάβῃ ποτέ. Τὸ πλὺν νὰ τὰ συσχετίσῃ μὲ τὰ καρφία τῶν τσαρουχιῶν του καὶ τότε καταλαβαίνει τί ἰδέαν θὰ σχηματίσῃ διὰ τὸν ρόλον τοὺς. Καὶ εἶναι φυσικόν. Διότι εἶναι διαφορετικὸς ὁ ρόλος τῶν καρφίων τοῦ δρόμου ἀπὸ τῶν τσαρουχόπρεκας.

Διὰ τοῦτο πρέπει εἰς τὰ βιβλία μας νὰ ἀποφεύγωμε τέτοιους σκοπέλους, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς

ἀνακόπτουν τὸν δρόμον καὶ θὰ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ καταφεύγωμεν εἰς ἐξηγήσεις, οἱ ὁποῖες θὰ κόβουν τὴν συνεχὴν τῆς διδασκαλίας.

Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ πλέκωμε τὸ θέμα μας μὲ πράγματα γνωστὰ ἢ συγγενῇ μὲ γνωστὰ ἢ μὲ τέτοια ποὺ νὰ εἶναι δυνατόν νὰ συσχετισθοῦν μὲ ἄλλα γνωστὰ εἰς τὸ παιδί. Ποῦ νὰ βρῇ τὸ παιδί τὸν Λυκαβητὸν διὰ νὰ τὸν συγκρίνῃ μὲ τὰ βουνὰ τῆς Λακωνίας, ὅπως ᾔθελε ἕνα ἐπίσημον βιβλίον τοῦ σχολείου. Ἐκτὸς ἂν αὐτὸ γράφτηκε γιὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηνῶν, ὅποτε χρειάζομεθα ἄλλα διὰ τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου.

Αὐτὸ εἶναι μιὰ τρανὴ ἀπόδειξις τῆς διαθέσεως τῶν συγγραφέων νὰ ἀγνοοῦν τὴν ὑπαίθρον καὶ νὰ... κατασκευάζουν βιβλία μόνον διὰ τὰς Ἀθήνας.

ΜΙΚΡΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις ἐνὸς παιδιοῦ, εἶναι ἀνάλογος τῆς προσπάθειας τὴν ὁποίαν καταβάλλει αὐτὸ, διὰ νὰ κινήσῃ τὸ πνεῦμα του δημιουργικὰ.

Ὅσον περισσότερο χρησιμοποιοῖ τὸ πνεῦμα του διὰ νὰ ἐπιλύῃ προβλήματα τῆς ζωῆς του, τόσον περισσότερον τὸ ἀναπτύσσει. Τέτοιες εὐκαιρίες παρουσιάζονται περισσότερον εἰς τὸ παιδί τῶν πόλεων, παρά εἰς τὰ χωριατόπουλα. Διότι ἡ ζωὴ εἰς τὴν ὑπαίθρον κυλᾷ ἡσυχῇ καὶ μονότονῃ, ἐνῶ εἰς τὴν πόλιν ταραχώδης καὶ πολὺπλευρῃ.

Τὸ παιδί τῆς πόλεως τὸ ὁποῖον προέρχεται ἀπὸ ἀνεπτυγμένον περιβάλλον, τὸ ὁποῖον ἐπιδρά τόσον εὐεργετικὰ ἐπ' αὐτοῦ, ἀναπτύσσεται πρὸς μίαν θεωρητικὴν κατεύθυνσιν. Αὐτὸ γνωρίζει πολλὰ διὰ τέχνην, μουσικὴν καὶ γενικὰ διὰ κάθε εἶδους πνευματικὴν ἐκδήλωσιν.

Ἐνῶ τὸ παιδί τῆς «λαϊκῆς τάξεως», τὸ παιδί τῆς «πιάτσας» ὅπως λέγομεν, ἀναπτύσσεται μὲ «κομπίνες» καὶ γίνεται «ἀτσίδα».

Καὶ τὰ δύο εἶδη παιδιῶν ὑπερτεροῦν τοῦ χωριατόπουλου. Ὁ πόδεξις τούτου εἶναι οἱ διαφορὲς ἀπάτες ποὺ γίνονται εἰς βάρος χωρικῶν, ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς «πιάτσας», ὅταν κατεβαίνουν εἰς τὶς πόλεις γιὰ ἐργασίες τοὺς.

Ἐργασίες, πράξεις, ἐνέργειες, τὶς ὁποῖες τὸ χωριατόπουλον ἀδυνατεῖ νὰ κάμῃ, τὸ παιδί τῆς πόλεως «τίς παίζει» στὰ δάχτυλα. Τὸ παιδί τῆς πόλεως γνωρίζει γιὰ τέχνην, γιὰ μουσικὴν, γιὰ ζωγραφικὴν, μπορεῖ νὰ διορθώσῃ ἕνα ἠλεκτρικὸ κουδούνι, τὸ ρουμπινέτο τῆς βρύσης, νὰ διαλύσῃ καὶ νὰ ξανασυνθέσῃ ἕνα ἄλλο μηχανήμα, νὰ κατασκευάσῃ ἕνα παιχνίδι, πατίνι, κάρρο, νὰ ἀνακαλύψῃ μίαν βλάβην, νὰ ἐπισκευάσῃ ἕνα κίνδυνον, νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ ἕναν ἄλλον κλπ. Ὅλα αὐτὰ προβλέπουν γνώσεις, κρίσιν, ἀντίληψιν, ἐπιδεξιότητα, τὰ ὁποῖα πάλιν προϋποθέτουν ἀνωτέραν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν.

Τὸ παιδί τῆς πόλεως ἔμπορεῖ νὰ σοῦ περι-

γράψῃ ἕνα γεγονός, ἕνα «μᾶτς», μίαν παράστασιν μὲ εὐχέρειαν καὶ μὲ πολλὰ λόγια ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Ἐνῶ ἕνα χωριατόπουλο, δύσκολα θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ πόσο μακριὰ εἶναι ἀκόμα τὸ χωριό του. Μὴ τὸ ἐρωτήσετε δὲ γιὰ ὥραν. Δὲν ἔχει καθόλου συναίσθησιν τοῦ χρόνου. Διότι ὁ χρόνος μετράται ἀπὸ αὐτὸ μὲ τὴν ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἡλίου, καθὼς καὶ μὲ τὶς «βουκέντρες», ποὺ ἀπέχει αὐτὸς ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα.

— Παιδί μου, τὸ ρωτᾷς, εἶναι μακριὰ τὸ χωριό σου; Ἄν εἶναι κορίτσι ἴσως σοῦ γυρίσει τὴν πλάτη καὶ δὲν θὰ σοῦ δώσῃ καμμίαν ἀπάντησιν. Ἄν ὅμως εἶναι παιδί θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ.

— Ἀχαχούχα...

— Ποῦ εἶναι;

— Αὐτοῦ σιαπέρα.

Οἱ στρατιῶτες μας δὲν ξεχνοῦν τὶς πληροφορίες ποὺ τοὺς ἔδιναν οἱ χωρικοὶ μας γιὰ τὴν ὥραν.

Ἡ μία ὥρα γίνονται δύο καὶ τρεῖς καὶ καμμία φορὰ καὶ περισσότερες.

Ὅλα αὐτὰ δεικνύουν πόσον τρομερὰ καθυστερημένα εἶναι τὰ χωριατόπουλα.

Τώρα ἀνάμεσα εἰς αὐτὰ δυνατόν νὰ ὑπάρχουν καὶ μερικὰ ἐξυπνα. Αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις καὶ δὲν ἡμποροῦμε νὰ στηριχθῶμεν. Ἡ μεγάλη τους μᾶζα εἶναι πίσω καὶ πίσω μάλιστα πολὺ.

Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ, ἐμεῖς δίδομεν καὶ εἰς τὸ χωριατόπουλον, τὸ ἴδιον βιβλίον ποὺ δίδομεν καὶ εἰς τὸ παιδί τῆς πόλεως.

Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸ δὲν τὸ καταλαβαίνει, δὲν τὸ ἀγαπᾷ, δυσκολεύεται, τὸ μισεῖ, τὸ πετᾷ. Ἄρα ἄχρηστον.

— Μὰ πρέπει νὰ μάθῃ καὶ αὐτό.

— Σύμφωνοι. Νὰ μάθῃ. Μὰ ὅχι μὲ τὰ ἴδια μέσα ποὺ χρησιμοποιοῖ τὸ ἀνεπτυγμένον, ἀλλὰ ἄλλα, προσηρμοσμένα στὶς πνευματικὲς του δυνατότητες.

Βιβλία ἀπλᾶ, μὲ περιεχόμενον ἀπὸ τὴν ζωὴν του, γνωστὸν, καὶ κατανοητόν.

ΤΙ ΒΙΒΛΙΑ ΜΑΣ ΧΡΕΙΑΖΟΝΤΑΙ

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων προηγουμένως, γίνεται φανερόν ὅτι λόγοι ἀνάγκης ἐπιβάλλουν νὰ ὑπάρχουν γιὰ τὰ καθυστερημένα παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου καὶ τὰ ξενόφωνα κατάλληλα βιβλία.

Κατωτέρω θὰ χαράξω σύντομα τὰ σημεῖα, γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ περιορίζεται τὸ περιεχόμενον, ἢ ἑκτασίς καὶ ἡ μορφή αὐτῶν.

Κάθε βιβλίον τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν του, πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ ἑξῆς στοιχεῖα:

1) Γλώσσας. Τοῦ περιβάλλοντος τοῦ παιδιοῦ, ἀπλῇ, κατανοητῇ, καὶ ἐνιαία εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διὰ νὰ δυνηθῇ τὸ ξενόφωνον νὰ μάθῃ ἕνα τουλάχιστον

εἶδος καὶ νὰ μὴν περιπλεχθῇ εἰς τὶς διαφορὰς τῶν λέξεων καὶ τῆς Γραμματικῆς Δημοτικῆς καὶ Καθαρεύουσας.

Τοιουτοτρόπως θὰ κατορθώσῃ τὸ καθυστερημένο καὶ ξενόφωνον, μέσα στὰ ἑξ ἔχοντα ποὺ θὰ φοιτήσῃ εἰς τὸ Δημοτικόν, νὰ μάθῃ τὴν γλῶσσαν τῆς Πατρίδος, τοῦ καὶ νὰ ἐννοῇ τὰ βιβλία ποὺ διαβάσει. Ἐνα προηγμένον παιδί εἶναι δυνατόν νὰ μάθῃ καὶ τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν, ἀφοῦ κατέχει τὴν μητρικὴν του Ἑλληνικὴν. Ἐνα ὅμως ξενόφωνον πρέπει νὰ μάθῃ καλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν μίαν, διότι δὲν ἔχει οὔτε τὸν χρόνον οὔτε τὶς δυνατότητες γιὰ περισσότερες.

2) Πρέπει νὰ εἶναι προσηρμοσμένα πρὸς τὶς πνευματικὰς, ψυχολογικὰς, καὶ ἐγκυκλοπαιδικὰς ἱκανότητες τοῦ χωριατόπουλου, καὶ τὶς γλωσσικὰς καὶ ἱκανότητες τοῦ ξενόφωνου.

Ἀπλῆς ἰδέας, καὶ ὠρισμένα ἀντικείμενα πολιτισμοῦ, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ περιβάλλον του καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῶν.

Ἡ ὕλη θὰ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν πείραν τοῦ παιδιοῦ καὶ θὰ ἀπλώνεται μέχρι τῶν συνόρων τὰ ὁποῖα χαράζουν οἱ λογικὲς, πνευματικὲς καὶ κριτικὲς ἱκανότητες. Κάθε τί τὸ ὁποῖον περνᾷ τὰ σύνορα αὐτὰ εἶναι γιὰ τὸ παιδί αὐτὸ ἄχρηστον, ὡς ἀκατανόητον.

3) Τὰ βιβλία τῶν μικρῶν τάξεων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα, πρέπει νὰ ἔχουν μερικὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά.

α) Πρᾶξιν γοργὴν καὶ συνεχομένην. Τὰ γεγονότα νὰ διαδέχονται ἀλλήλα γοργὰ, χωρὶς νὰ παρεμβάλλονται κρίσεις, σκέψεις καὶ περιγραφὰς, οἱ ὁποῖες διακόπτουν τὴν συνοχὴν καὶ τὴν κίνησιν.

Τοῦ παιδιοῦ τοῦ ἀρέσει ἡ κίνησις καὶ ἡ δράσις, ἡ ὁποία τοῦ ἐρεθίζει τὸ θυμικόν. Ἀποστρέφεται τὶς κρίσεις. Τοῦ ἀρέσουν καὶ οἱ περιγραφὰς, ὅμως νὰ μὴν διακόπτουν πράξεις καὶ ἐνέργειες.

β) Τὰ πάντα νὰ κτίζονται μὲ πράγματα γνωστὰ, μὲ εἰκόνες ἀπλῆς, διὰ νὰ δοθῶμεν τὴν φαντασίαν νὰ δημιουργῇ τοὺς κόσμους τῆς.

4) Ἡ διατύπωσις τῆς ὕλης εἰς τὶς μεγαλύτερες τάξεις πρέπει νὰ συντονίζεται πρὸς τὶς βιοτικὰς ἀνάγκας τοῦ περιβάλλοντός του, καθὼς, καὶ μὲ τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὶς ἀσχολίες του.

Τὸ χωριατόπουλον πρέπει νὰ εἰδικευθῇ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων ποὺ παρουσιάζονται εἰς τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ζῇ. Ἐνῶ τὸ παιδί τῆς πόλεως, εἰς τὸ ἰδικόν του.

5) Τὰ βιβλία τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου καὶ ἰδίως τῶν ξενόφωνων, πρέπει νὰ εἶναι ἀπλὰ καὶ σύντομα, χωρὶς μείωσιν τῆς οὐσίας. Τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῇ, ἐὰν ἀποφύγωμεν τὶς πολλὰς λεπτομέρειες, τὰ ἀσήμαντα γεγονότα καὶ ὀνόματα καὶ τὶς πολλὰς χρονολογίας. Ἄν αὐτὰ εἶναι ἀναγκαῖα, τὰ συμπληρώνει ὁ δάσκαλος.

Τοιουτοτρόπως τὸ παιδί θὰ προφθάνῃ νὰ τὸ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ 3)ΕΙΟΥ ΠΡΟΤΥΠΟΥ

Του κ. Γ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Δ)του Προτύπου Σχολείου Ι. Π. Μεσολογγίου

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

17. ΑΙ ΣΙΩΠΗΡΑΙ ΜΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Τὸ σχολεῖον μας ἦτο ὑποχρεωμένον ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸ πρόβλημα τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν καθ' ὅς ὥρας εἰς τὸ κατώτερον μὲν τμήμα διδάσκονται κεχωρισμένως τὰ μαθήματα τῆς Ἀναγνώσεως καὶ τῆς Ἀριθμητικῆς, εἰς τὰ δύο δὲ ἄλλα τμήματα μόνον τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς.

Εἰς τὸ κατώτερον τμήμα ὡς σιωπηραὶ ἐρ-

γασιῶν διδόνται κυρίως ἐλεύθεραι ἢ ὠρισμέναι ἀτομικαὶ ἐργασίαι, ὡς π. χ. γραφὴ τῶν καθημερινῶν τῶν ἐντυπώσεων, ἰχνογράφησις σκηνῶν ἐκ τοῦ διδαχθέντος μαθήματος, κατασκευὴ διὰ πλαστελίνης ὠρισμένων ἀντικειμένων, λύσεις ἀριθμητικῶν προβλημάτων καὶ ἀσκήσεων, ἀντιγραφή κειμένου κλπ.

Εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματα διδόνται κυρίως ἐργασίαι προπαρασκευαστικαὶ τοῦ ἐπακολουθοῦντος μαθήματος ἢ ἐκπαιδευτικαὶ τοῦ προηγμένου τοιούτου, ἐργασίαι καθαρῶς δημιουργικαὶ καὶ παραγωγικαί. Ὁμαδικὰς ἐργασίας

γασίαι διδόνται κυρίως ἐλεύθεραι ἢ ὠρισμέναι ἀτομικαὶ ἐργασίαι, ὡς π. χ. γραφὴ τῶν καθημερινῶν τῶν ἐντυπώσεων, ἰχνογράφησις σκηνῶν ἐκ τοῦ διδαχθέντος μαθήματος, κατασκευὴ διὰ πλαστελίνης ὠρισμένων ἀντικειμένων, λύσεις ἀριθμητικῶν προβλημάτων καὶ ἀσκήσεων, ἀντιγραφή κειμένου κλπ.

Εἰς τὰ ἀνώτερα τμήματα διδόνται κυρίως ἐργασίαι προπαρασκευαστικαὶ τοῦ ἐπακολουθοῦντος μαθήματος ἢ ἐκπαιδευτικαὶ τοῦ προηγμένου τοιούτου, ἐργασίαι καθαρῶς δημιουργικαὶ καὶ παραγωγικαί. Ὁμαδικὰς ἐργασίας

λο θέμα.

Ἔτελε ὡς α. με.

Ἐνα ἐλάχιστον μέρος (τὰ βιβλία), δύο πλατύτατων θεμάτων (Σχολεῖα ὑπαίθρου καὶ Ξυφώνων) ἀνεπτύχθη εἰς 30 περίπου σελίδες, μετὰ τὴν δυνατὴν συντομίαν καὶ ἐνέργειαν.

Ἐφ' ὅσον τοῦτο, τὸ τὸσον περιορισμένον ἔλαβεν τόσων ἑκτασιν, γίνεται εἰς ὅλους φανερόν, ποῖαν ἑκτασιν θὰ ἐλάμβανον τὰ θέματα ταῦτα εἰς μίαν πλατεῖαν ἀνάλυσιν.

Ἡ μικρὰ μου πεῖρα, πηγάζουσα ἐκ προσωπικῶν βιομάτων, ὡς ἀποτελέσῃ τὴν ἀπαρχήν, διὰ μίαν περαιτέρω διερεύνησιν τούτων. Ἡ πολὺπλευρος μελέτη τῶν συνθηκῶν, ἡ ἀνακάλυψις καὶ περιγραφή τῶν ἀναγκῶν, ἡ ἑκτασίς τῆς ποιότητος, ποσότητος καὶ τοῦ εἴδους τῆς ἀπαιτούμενης ὕλης, αἱ ψυχολογικαὶ, πνευματικαὶ, κοινωνικαὶ, ἔθνικαί κλπ. πλευραὶ καὶ τέλος ἡ θεωρητικὴ ἀφ' ἐνὸς καὶ πρακτικὴ ἀφ' ἑτέρου ἀντιμετώπισις τούτων, ἀποτελοῦν μερικὰ τῶν γενικῶν κεφαλαίων τῆς ὅλης ἐρεύνης, ἢ ὅποια δύναται νὰ λάβῃ ἑκτασιν μεγίστην.

Ὁ ὑποφαινόμενος, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς του, ἔκαμε τὸ καθήκον του, περισώσας πολὺτιμον πείραν. Ἐναπόκειται τῶρα εἰς τοὺς ἀρμοδίους νὰ ἀξιοποιήσουν ταύτην καταλλήλως, πιστεύοντες ὅτι ἐκπληροῦν Ἐθνικότερον ἔργον, ἀποκαλύπτοντες δύο, ἂν ὄχι ἀγνώστους, ἀλλὰ ἀγνωσμένους καὶ περιφρονημένους πλευρὰς τῆς Παιδείας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἄμεσον ἀνάγκην ἐξετάσεως, μελέτης, ἐρεύνης καὶ θεραπείας. Εἶναι ἀρκετὴ ἡ μέχρι σήμερον ἀγνοία καὶ περιφρόνησις αὐτῶν. Ἀς ἀνατελοῦν καὶ δι' αὐτὰς καλύτεραι ἡμέραι καὶ ὡς ὁδηγηθοῦν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπιλύσεώς των.

Τότε, νὰ εἰσθε βέβαιοι, ὅτι θὰ λείψουν ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς δοκιμαζομένης Παιδείας μας δύο μεγάλα καρκινώματα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὰς πλατῆρας τῶν ἀναθυμιάσεων, προσενοῦν τὸς ἀλάβας μορφωτικὰς καὶ ἔθνικας.

ΚΩΝΣΤ. ΑΠ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

κατὰ τὰς ὥρας ταύτας δὲν ἀναθέτομεν, διότι πρακτικῶς ἀπεδείχθησαν αὐταὶ ἐλάχισται ἀποδοτικαί.

Διὰ τὴν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τῶν σιωπηρῶν μας ἐργασιῶν προσπαθοῦμεν ὥστε: α) Οἱ σιωπηρῶς ἐργαζόμενοι νὰ μὴ γίνονται ἐνοχλητικοὶ εἰς τὸν διδάσκοντα καὶ τοὺς διδασκόμενους του.

β) Νὰ μετέχουν ὅλοι οἱ μαθηταὶ τῆς ἐργαζομένης τάξεως εἰς τὴν σιωπηρὰν ἐργασίαν.

γ) Νὰ κινούνται ἀθροῦσως ἐν τῇ αἰθούσῃ μόνον ὅταν ὑπάρχῃ σοβαρὰ ἀνάγκη.

δ) Νὰ ὑπάρχουν ἐν τῇ αἰθούσῃ διαθέσιμα εἶδη γραφικῆς καὶ πλαστικῆς ὕλης, ἵνα προμηθεύονται αὐτοστιγμὴ οἱ ἰσχυριζόμενοι ὅτι δὲν ἐργάζονται ἐπειδὴ στεροῦνται τοιούτων.

ε) Νὰ ἐλέγχωνται πάντοτε αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι.

καὶ στ) Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις νὰ προετοιμάζονται.

Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐλαχίστων σιωπηρῶν ἐργασιῶν τὰς ὁποίας εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐφαρμόζῃ τὸ σχολεῖον μας, συνάγομεν ὅτι αὐταὶ ἀσχοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν αὐτομόρφωσιν, παραλλήλως δὲ διδάσκουν ὅτι ἡ ζωὴ ἀπαιτεῖ ἐξοικεῖσιν εἰς τὸν κόπον, τὴν προσπάθειαν, τὴν ἐρευναν, τὴν ταχεῖαν σκέψιν καὶ τὰς εὐγενεῖς ἀνησυχίας.

18. ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ

Μεγίστην σημασίαν ἔδωκε τὸ σχολεῖον εἰς τὴν συνεργασίαν μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν μαθητῶν του. Πρὸς τοῦτο καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ τούτου ἔτους, διωργάνωσεν ὅλην τὴν ὁλὴν συγκεντρώσει γονέων καὶ κηδεμόνων, κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεπτύχθησαν τὰ κάτωθι θέματα: α) Ἐννοία καὶ σκοπὸς τοῦ προτύπου Δημοτικοῦ σχολείου. β) Ἀνάμεσα στοὺς φοβισμένους μικροῦς μου. γ) Ἡ δύναμις τοῦ παραδείγματος. δ) Τὸ παιδί πού λείπει ψέματα. ε) Ἡ συμβολὴ τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων εἰς τὴν καλλισθητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδιοῦ, καὶ στ) Ἀπολογισμὸς τῆς ἐργασίας μίας χρονιάς.

Τὰ θέματα ταῦτα ἀπασχόλησαν μετὰ τὴν σειράν τοὺς διδασκάλους τοῦ σχολείου, μετ' ἑκάστου δὲ θέμα ἐπηκολοῦθη συζήτησις ἐκ μέρους τῶν γονέων μετὰ λίαν ἀποδοτικὰ ἀποτελέσματα.

Διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν συγκεντρώσεων τῶν γονέων ἐπετύχουμεν τὴν καλυτέραν σύμφυξιν τῶν σχέσεων οἰκογενεῖας καὶ σχολείου μετὰ ἀποτελεσματὴν αἰσθητὴν ἀνοδὸν τοῦ ἡθοπλαστικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν μαθητῶν μας.

19. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΑΣ ΖΩΗΣ

Συνεπὲς πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς τὸ σχολεῖον μας, ἠθέλησε νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὴν περὶ αὐτὸ κοινω-

νικὴν ζωὴν καὶ νὰ ἐπιδράσῃ μορφωτικῶς εἰς τὸ περιβάλλον του. Πρὸς τοῦτο ὀργάνωσε τὴν ἐσωσχολικὴν καὶ ζωὴν ὡς ἑξῆς: α) Ἐκαλλιέργησεν εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ τὴν εὐχάριστον διάθεσιν πρὸς πλήρη καὶ εὐσυνείδητον ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος τῆς ἡμερησίας ἐργασίας τῶν ἐντὸς ἀτμοσφαιράς φαιδρᾶς, τὴν ὁποίαν ἐδημιουργεῖ ὁ εὐχάριστος τρόπος διδασκαλίας, τὰ ἄσματα, τὰ παίγνια καὶ τὰ παρὰμύθια. β) Διωργάνωσε πολλὰς διδακτικὰς ἐκδρομὰς καὶ ἐπισκέψεις μετὰ γενικὴν συμμετοπὴν φύσεως καὶ ζωῆς. γ) Ἐώρτασεν ἑορτὰς συνδεδεμένας στενότερα πρὸς τὴν Ἑθνικὴν, Ὀρθοσκευτικὴν καὶ Κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ σχολείου, χωρὶς ἰδιαιτέρας ἀπασχολήσεως καὶ ἐπιβολὴν κοπώσεως εἰς τοὺς μαθητὰς του. Τοιαῦτα ἦσαν: Ἡ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων, ἡ Ἑθνικὴ ἑορτὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ἡ ἑορτὴ τοῦ Ο.Η.Ε., ἡ Ὀρθοσκευτικὴ ἑορτὴ τῆς Φάτης — αὕτη ἐδόθη ἐνώπιον τῶν γονέων καὶ τῶν κηδεμόνων τῶν μαθητῶν — ἡ Ἑθνικὴ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ καταλήξει τῶν Ἰωαννίνων, ἡ ἑορτὴ ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τοῦ Ν.Α.Τ.Ο., ἡ Ἑθνικὴ ἑορτὴ τῆς 25ης Μαρτίου 1921, ἡ ἑορτὴ τῆς Μητέρας καὶ ἡ χειροτεχνικὴ ἑκθεσις ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων.

Αἱ ἑορταὶ εἰς τὸ σχολεῖον μας ἀποτελοῦν πραγματικὰ διώματα τῶν μαθητῶν μας καὶ δι' αὐτοὺς περισσότερον δίδονται. Αἱ τοιαῦται ἑορταὶ οὔτε τὰς ἐργασίας τοῦ σχολείου ἀναταράσσουσιν, ἀλλ' οὔτε καὶ τοὺς μαθητὰς μας κουράζουν.

δ) Τὸ σχολεῖον διὰ τὴν καλυτέραν ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς του ζωῆς, ἱδρυσεν, ὡς σὰς ἀνέφερον καὶ προηγουμένως, σχολικὴν κοινότητα, τὰ μέλη τῆς ὁποίας ἀνέλαβον ἀθροῦσως διαφόρους ὑπευθύνους θέσεις, τὰς ὁποίας κατένειμον μετὰ τῶν μετὰμοιβαίαν κατανόησιν.

ε) Καθιέρωσε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους δύο ἕως τρία ἐλεύθερα ἀπογεύματα κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο χειροτεχνίαν, ὠδικὴν καὶ γυμναστικὴν, ἔδιδον μικρὰς θεατρικὰς παραστάσεις, ἡσκούντο εἰς ἀπαγγελίας ποιημάτων, ἐμελῶν ἐνδιαφέροντα βιβλία, ἡσκούντο εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν, τὴν Ἀνάγνωσιν καὶ τὴν Ὀρθογραφίαν, ἐπαιζοῦν ὁμαδικὰ παίγνια, διεξήγαγον τὴν σχολικὴν ἀλληλογραφίαν κλπ.

στ) Ἰδρυσεν στοιχειῶδες σχολικὸν μουσεῖον ἐκ ταριχευμένων πτηνῶν καὶ ζώων καὶ καθήρτισε συλλογὰς ἐντόμων καὶ ὀρυκτῶν.

ζ) Ἰδρυσεν σχολικὴν καὶ μαθητικὴν βιβλιοθήκην μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μαθητῶν καὶ τῶν γονέων των. Τὸ ἀξιολογότερον ἀπόκτημα τῆς σχολικῆς μας βιβλιοθήκης εἶναι τὸ ἐννεατομὸν: «Μέγα λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης» ἐκδόσεως Δ. Δημητράκου.

Διὰ τῆς τοιαύτης ὀργάνωσός τῆς σχολικῆς ὑποταγὴν τῶν ἀτόμων πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις μας ζωῆς ἐπετύχουμεν εἰς μεγάλον βαθμὸν τὴν τοῦ συνόλου καὶ τὴν ἐναρμόνισιν τῆς ἀτομικῆς πρὸς τὴν ὁμαδικὴν δράσιν. Οὕτω δυνάμεθα

να πιστεύωμεν ότι συντελούμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὑγιᾶν κοινωνικῶν μελῶν μετὰ πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς αὐτενεργείας, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συνεργατικῆς διαθέσεως.

20. ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Εἰς ἓν τοιοῦτον σχολεῖον διὰ ν' ἀνταποκριθῇ ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι προικισμένος μετὰ θαυμάσιον παιδαγωγικὴν, θρησκευτικὴν, ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν μόρφωσιν. Τὸ τοιοῦτον σχολεῖον εἶναι σχολεῖον ζωῆς καὶ ὁ εἰς αὐτὸ ἐργαζόμενος διδάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι γεμάτος ζωὴν, διότι μόνον ὅταν ἔχῃ ζωὴν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν μεταδώσῃ. Τὸν διδάσκαλον τοῦ προτύπου σχολείου πρέπει νὰ τὸν διακρίνῃ ἀρτία ἐπιστημονικὴ καὶ γραμματικὴ κατάρτισις, ζωηρὰ φαντασία, δημιουργικότης, ἰδιόζουσα αὐτενεργεία καὶ τοιαύτη ἰκανότης, ὥστε νὰ δίνη ψυχὴν εἰς τὸ διδασκόμενον ὕλικόν. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τὸν χαρακτηρίζῃ ἡ δύναμις τῆς ἀγάπης καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπιπλήτῃ καὶ ὅταν δυσανασχετῇ, διότι δὲν ἰκανοποιεῖται ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν τῶν μαθητῶν του, πρέπει νὰ ἀφήνῃ νὰ διαφαίνεται εἰς τοὺς τρόπους του, εἰς τὰς οἰσασθήποτε ἐκδηλώσεις του, ὅτι ἡ ἀπειλή καὶ δυσανασχετήσεις, ἀποτελοῦν ἑκφράσιν ἀγάπης πρὸς τοὺς μαθητάς του. Οὐδέποτε πρέπει νὰ εἰρωνεύεται καὶ νὰ ἀποβαρύνῃ τούτους. Ἀκόμη καὶ ὅταν ἀστοχοῦν εἰς τὰς ἀπαντήσεις των εἰς τὴν τὴν θίγῃ, διότι πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τραυματίζει τοὺς μαθητάς του. Πόσας φορές δὲν εἶδμεν νὰ τρέχουν δάκρυα εἰς τὰς παρεΐας τῶν μαθητῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιστεύαμεν ὅτι ἡ ψυχὴ των εἶναι σκληρὴ καὶ ἀδιάφορος! Πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι εἰς κάθε ψυχὴν ὑπάρχει κάποιον χάρισμα ποὺ εἶναι θαυμάσιον κρυμμένο καὶ θέλει τὸν εἰδικὸν τεχνίτην διδάσκαλον νὰ τὸ ἀνασύρῃ καὶ νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος πρέπει νὰ ἔχῃ ὀλίγα νεῦρα, νὰ εἶναι ἐπιεικὴς, νὰ διαπνέεται ἀπὸ πατρικὴν γλυκύτητα, νὰ εἶναι φαιδρός, εὐχάριστος, ἀλλὰ καὶ σοβαρός, νὰ ἔχῃ ἀρετὰς καὶ προπάντων ἀκραν ἐργατικότητα, εὐστροφίαν λόγου καὶ πνεύματος, ἐξελικτικὴν διάθεσιν, φιλαναγωγίαν καὶ μεγάλην ἀντίληψιν. Νὰ τὸν διακρίνουν εὐγενεῖς κλίσεις καὶ νὰ τὸν κοσμοῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο αἱ ὠραῖαι Τέχναι. Νὰ ἔχῃ ἀντικειμενικὴν αἴσθησιν, γλυκύτητα εἰς τὴν συμπεριφορὰν του καὶ αἰσθητικὴν λεπτότητα. Νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὸ τέλειον καὶ νὰ φιλοδοξῇ νὰ τὸ φθάσῃ. Νὰ διακονῇ περισσότερο, παρὰ νὰ διακονῇται, νὰ ὁμιλοῦν τὰ ἔργα του καὶ ὄχι τὰ λόγια του, νὰ εἶναι εὐθύς, εἰλικρινής, συνεργατικὸς καὶ ὄχι κρυφίνους καὶ φίλερις.

Πάντα ταῦτα, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν τῶν ἐργαζόμενων σήμερον εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο συγκεντρώνει. Καταβάλλομεν μόνον φιλότιμον προσπάθειαν ν' ἀποκτήσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερας ἀρετὰς καὶ ἐπετύχομεν κατὰ τὸ λή-

γον ἤδη σχολικὸν ἔτος τὴν ἀμοιβαίαν κατανόησιν, τὴν φιλότιμον ἐργατικότητα καὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐξυπηρετοῦμεν τὴν ἔννοιαν τῶν προτύπων σχολείων διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν ὁποίων τοσοῦτον ἠγωνίσθη ὁ κλάδος.

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου, ὡς δυνάστη τοῦ σχολείου τούτου, νὰ εὐχαριστήσω καὶ ἐν ταύτῃ νὰ συγχαρῶ τοὺς ἀξιότιμους συναδέλφους καὶ συνεργάτας μου κ. Σπ. Κασσαβέτην, τὴν διδακτ. Κ. Ἀνδριτσόπουλον καὶ τὴν κ. Μ. Κίτσου—Πιτυκάκη διὰ τὴν ἀκάματον ἐργατικότητά των καὶ τὴν ἀπόλυτον ἀφοσίωσίν των εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ σχολείου.

21. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Αἱ ἐργασίαι τοῦ σχολείου τελοῦν ὑπὸ τὴν συνεχή καὶ ἄκρυνον ἐποπτείαν τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ μας. Οὗτος τρέφει ἰδιαιτέραν ἀγάπην καὶ ἀδιάλειπτον ἐνδιαφέρον πρὸς τοῦτο. Αἱ πολλαπλᾶ ἐπιφυλάξεις του ὡς πρὸς τὸ διδακτικὸν προσωπικόν, τὴν καταλληλότητα τοῦ διδασκαστοῦ, τὴν ἐπάρκειαν τῶν ἐποπτικῶν ὁργάνων, ὡς καὶ ἡ ἀνυπακοή του διὰ τὴν πορείαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ σχολείου καταδεικνύουν τὴν τελειότητα τῶν ἐπιθεωρητῶν του. Συχνότατα, παρ' ὅλας τὰς ὑπερσυστάσεις, ἀτομικὰς καὶ οἰκογενειακὰς ἀπασχολήσεις του, εἰσέρχεται εἰς τὰ τμήματά μας ὡς φίλος καὶ εἰλικρινὴς συνεργάτης, ἐνθα ἐβλεπε, ἤκουε καὶ ὑπεδείκνυε, ἔχων ὡς κύριον γνώμονα τὴν ἐξυπηρέτησιν ὅχι προσώπων, ἀλλ' ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν καὶ διδακτικῶν κατευθύνσεων.

Ἄλλ' ὑπεράνω τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ ὑπερίπτατο τοῦ σχολείου ἡ ἀνωτέρα ἐποπτεία τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Ζ' Ἐκπαιδ. Περιφερείας Στοιχ. Ἐκπαιδευτικῶν, ἀξιότιμου κ. Ἀναστασ. Πετράλα. Ὁ ἀξίως κ. Γενικός, ἀγαπητὸν συνάδελφον, εὐθύς ὡς ἀνέλαβε τὴν Γενικὴν Ἐπιθεωρήσιν τῆς Ζ' Ἐκπαιδ. Περιφερείας, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς ἀνήκομεν, ἀπέβλεψε μετ' ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ πρότυπα σχολεῖα. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν μεγαλύτεραν ἐγγύησιν τῆς ἀξιοποιήσεως καὶ ἀποδόσεως τῶν προτύπων δημοτ. σχολείων τῆς περιφερείας του. Διότι οἰονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διδασκάλων ἐνὸς προτύπου σχολείου καθὼς καὶ τοῦ προϊσταμένου ἐπιθεωρητοῦ των, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐπίβλεψις καὶ ἡ παρακολούθησις τούτων καὶ ὑπὸ ἀνωτέρων κλιμακίων τῆς Ἐκπαιδευτικῆς, ὅπως εἶναι ὁ Γεν. Ἐπιθεωρητὴς καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον. Ἐὰν οὗτοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ πρότυπα καὶ τὰ παρακολουθοῦν, τότε καὶ μόνον ἀναπνεύονται τὸ φρόνημα τῶν ἐργαζομένων εἰς αὐτὰ καὶ ἡ προσπάθειά των φυσικῶς καὶ ἀδιάσπαστος ἐνισχύεται καὶ ἐνδυναμίζεται.

Πράγματι, ὅταν ἐνεφανίσθη ὁ κ. Γενικός εἰς τὸ ἰδικόν μας Πρότυπον, ἦτο δι' ἡμᾶς καὶ τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν μας κάτι τὸ σοβαρὸν καὶ ἀξιόλο-

γον. Ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς προσπάθειάς μας, ἦτο ἡ ἐνθάρρυνσις καὶ ἡ ἐνίσχυσις διὰ μίαν ἐντονωτέραν καὶ περισσότερον ἀποδοτικὴν συνέχειαν καὶ θὰ εἶναι τὸ πᾶν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Προτύπου μας.

Ἄλλ' ὑπὸ ποίαν μορφήν ἡμεῖς οἱ τοῦ Προτύπου δημοτ. σχολείου Μεσολογγίου ἐννοοῦμεν τὰ πρότυπα σχολεῖα; Τοῦτο ἐρχομαι δι' ὀλίγων τώρα νὰ σᾶς εἴπω.

ΠΡΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Νομίζομεν, ὅτι ὁ νομοθέτης ἔταξε τὰ Πρότυπα σχολεῖα ὡς τοὺς φωτεινοὺς φάρους τῶν σχολείων τῆς Περιφερείας. Διότι εἰς τὰ Πρότυπα πρέπει νὰ καλλιεργῶνται αἱ νέαι διδακτικαὶ ἀρχαὶ καὶ διὰ τῶν Προτύπων νὰ μεταδοθῶν αὐταὶ μέχρι καὶ τοῦ πλέον ἀπομακρυσμένου σχολείου ἐκάστης Ἐκπαιδ. Περιφερείας. Ὅρθον καὶ ἄγιον τοῦτο, ἀλλ' ἐρωτῶμεν: Ποίαις παιδαγωγικὰς καὶ διδακτικὰς ἀρχὰς θὰ καλλιεργῶνται τὰ Πρότυπα σχολεῖα διὰ νὰ τὰς μεταδώσῃ κατόπιν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει; Φέρομεν σήμερον ὡς νέαν διδακτικὴν ἀρχὴν τὴν Ε.Σ.Δ. ἢ τὴν Ἰδεοπαιδικὴν μέθοδον, εἰς ἓν δὲ Πρότυπον σχολεῖον, μίαν νήσου τῆς Αἰγαίου ἐὰν δὲν ἀπαρτῶμαι, καὶ τὰ γενικώτερα κέντρα ἐνδιαφέροντος τοῦ Ντεκρολύ. Πάντα ταῦτα, κατὰ τὴν γνώμην μας, αὐθαίρετως ἐφαρμόζονται, διότι κατὰ γενικὸν κανόνα στηρίζονται εἰς τὴν προσωπικὴν τῶν προοδευτικῶν συναδέλφων ἐξόρμησιν καὶ εἰς τὴν διὰ τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν βιβλίων διαφώτισιν. Δὲν εἰσῆλθον αἱ Ἀρχαὶ αὐτῆς, ὅφ' ἦν μορφήν τὰς θέλωμεν ἡμεῖς εἰς τὰ Πειραματικὰ πρῶτον σχολεῖα τῶν Πανεπιστημίων μας νὰ «κρυσταλλοθῶν», ὅπως λέγωμεν, καὶ κατόπιν νὰ διατυπωθῶν καὶ νὰ σταλοῦν εἰς τὰ Πρότυπα σχολεῖα τῆς χώρας διὰ τὴν περαιτέρω διάδοσιν καὶ ἐφαρμογὴν των. Δὲν εἶδμεν εἰς τὸ Πειραματικὸν σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν π. χ. ὑπαγωγὴν εἰς τὴν Ε.Σ.Δ. ὅλων τῶν μαθημάτων, οὔτε ἐφαρμογὴν ταύτης εἰς τὴν Γεν. τάξιν, οὔτε εἰσαγωγὴν Κέντρων διαφέροντος, ὡς ἐπεχείρησε τὸ ὡς ἄνω ἐπαρχιακὸν μας σχολεῖον.

Ἡμεῖς, ὡς καὶ ἐν τῇ εἰδικῇ πρὸς τοῦτο παιδαγωγικῇ μας συνεδριάσει ἔχομεν ἀποφασθῇ, ὡς ἐξῆς σκεπτόμεθα τὴν παιδαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν καταπότισιν τῶν Προτύπων.

Πᾶσα νέα διδακτικὴ πορεία ἢ μέθοδος πρέπει νὰ εἰσάγεται τὸ πρῶτον εἰς τὰ δύο Πειραματικὰ σχολεῖα τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Ἡλεγμένη κατόπιν νὰ διατυπώται καὶ νὰ ἀποστέλλεται εἰς τὰ Πρότυπα σχολεῖα μετὰ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐφαρμοσθῇ πρῶτον εἰς αὐτὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τῶν καθιερωμένων ἐπισκέψεων τῶν συναδέλφων, νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν. Τοιοῦτοτρόπως πιστεύομεν, ὅτι ἡ διδακτικὴ ἀναρχία θὰ ἐκλείψῃ καὶ σὺν τῷ χρόνῳ θ' ἀποβαίνωμεν

ὅλοι μας γνήσιοι καὶ ἀποδοτικοὶ ὑπέρ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

22. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Εἰδικώτερον ἐξεταζομένη ἡ ἐν τῷ Προτύπῳ ἐργασία, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθώμεν, ὅτι ἀπέδωκε τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα:

1. Διήγειρε καὶ ἐκαλλιέργησε τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ σχολεῖον. Τοὺς ἔκαμε νὰ ἀγαπήσιν τὰ φυτὰ, τὰ ἄνθη, τὴν φύσιν γενικῶς καὶ τὸ ὑπαίθριον. Τόσον ἀπαραίτητον διὰ τοὺς ἐν τῇ πόλει διαβιούντας κατεπίεσε τὸν ἀτομικισμόν καὶ τὰς κακὰς συνηθείας καὶ ἐν πολλοῖς ἐπέτυχε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικότητος καὶ ἐκαλλιέργησεν ἰκανοποιητικὰς αἰσθητικὰς ὑποδειγματικῆς τάξεως, ἀκριβείας, καθαριότητος, πειθαρχίας, ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ ἄλλων παιδονομικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἀρετῶν ἐβοήθησεν εἰς τὴν φυσιολογικὴν ἐξέλιξιν τῶν σωματικῶν ἰκανοτήτων ἐτόνωσε τὴν θηρηματικὴν ἐνεργειάν τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς ἡθικὰς σκευτικότητας καὶ ἐνίσχυσε τὸ ἔθνητικὸν αἶσθη-πράξεις καὶ τὴν ἐργασίαν ἐνεπνεύσεν εἰς αὐτοὺς τὴν διάθεσιν νὰ συγκινούνται ἀπὸ τὸ καλὸν καὶ τὸ ὠραῖον.

2. Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως φυσικῶν μεθόδων μαθήσεως καὶ διὰ τῆς κινητοποιήσεως τῶν δυνάμεων τῶν μαθητῶν ἐπέτυχε: Τὴν εἰς ἱκανὸν βαθμὸν ἐξέλιξιν τῶν εἰσολογικῶν καὶ λοιπῶν λειτουργιῶν αὐτῶν τὴν παροχὴν γνώσεων πολυμερῶν, σαφῶν, ἐνεργῶν καὶ μονίμων ἰδιαιτέρων κατάρθωσε νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτοὺς τὴν φιλαναγωγίαν καὶ νὰ τοὺς κάμῃ ἱκανοὺς νὰ ἀναγινώσκουν φυσικῶς, ἀπταιστώτως καὶ μετ' ἡθους νὰ σκέπτονται ὀρθῶς, νὰ διατυπώνουν ἐλευθέρως τὰ διανοητικὰ των, νὰ ἐρευνῶν τὰς πηγὰς τῶν γνώσεων, νὰ ἐργάζωνται περισσότερον συστηματικῶς καὶ ν' ἀποκτήσιν τὴν ἐφεσιν πρὸς περαιτέρω μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν των.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἐκ τῆς γενικῆς μορφῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἡ ἐν τῷ Προτύπῳ μας ἐργασία, φερόμεθα εἰς τὰ κάτωθι συμπεράσματα:

α. Πᾶν σχολεῖον ἐξασφαλίζον ἐπαρκὲς διδακτικὴν, σχολ. κήπων, γυμναστήριον καὶ καθαριότητα διδασκτικὸν προσωπικὸν δύναται νὰ λειτουργῇ ὡς Πρότυπον.

β. Ἡ διδακτικὴ ἀρχὴ τῆς Ε.Σ.Δ. πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὰς δύο κατωτέρας τάξεις ὅλων τῶν σχολείων τῆς περιφερείας μας, διότι διὰ τρίτην ἤδη φορὰν ἐφαρμόζομεν ταύτην ὡς τὸ καταλληλότερον, ἀλλὰ καὶ ἀποδοτικώτερον σύστημα ἐκλογῆς καὶ διατάξεως τῆς ὕλης.

γ. Ἡ ὀλικὴ μέθοδος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ὑπὸ οἰανδήποτε παραλλαγὴν καὶ ὑπὸ οἰουδήποτε συνδυασμοῦ καὶ ἂν ἐφαρμοσθῇ πρέπει νὰ θεωρῇται διὰ τὴν περιφέρειάν μας τὸ ὑψίστον, ἀποδοτικώτερον καὶ ἀπλουστερότερον μέθοδος διὰ τὴν πρῶ-

RENÈ OZOUF

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Μετάφραση ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

Κατά τις κοινές εξόδους, θα δίδονται εξηγήσεις, παραβολές και συγκρίσεις θα πραγματοποιούνται στο γήπεδο, μ' όλο που η εργασία ή πιό μεθοδική πρέπει να γίνεται κυρίως μέσα στην τάξη. Να μην περιφρονούμε ωστόσο πολύ αυτή τη διδασκαλία, αυτές τις πληροφορίες που προσφέρονται επί τόπου. Η ανάγκη γι' αυτές είναι κάποτε πολύ έπείγουσα για να επανορθώνουμε λάθη κρί-

την ανάγνωσιν και γραφήν. Όσοι εκ των συναδέλφων κατά την πρώτην δοκιμήν των απεθαρρύνθησαν, ως επανέλθουν με την ακράδαντον πεποίθησιν, ότι αυτή είναι σύμφωνος με την παιδικήν ψυχολογίαν και την παιδικήν φύσιν. Ως τοιαύτη δέ, πρέπει να θεωρηται όχι άθλος, άλλ' απλή, φυσική, παιγνιώδης και καρποφόρος απασχόλησις μαθητών και διδασκάλου.

δ. Η αυτενεργός και έποπτική έντυπωσις, καθώς και η ποικίλη εξέικόνισις της μορφωτικής ύλης είναι απαραίτητον στοιχείον της σχολικής πράξεως.

ε. Η σχολική ζωή λαμβάνει ιδιόζουσαν μορφήν με τας έορτάς, τας εκδρομάς, την μουσικήν, τας χειροτεχνικάς εργασίας, τας διάφορους συλλογας και την βιβλιοθήκην του σχολείου. Δίδουν δε ταύτα την μορφήν της έντόνου και εύρυθμου ζωής, της συνεχούς χαράς και της πηγαίας ηθικότητας.

στ. Αι σιωπηραί εργασίαι προάγουν την αυτομάθησιν και αυτοαγωγήν των μαθητών.

ζ. Αι μαθητικά βιβλιοθήκαι διά να είναι ένδιαφέρουσαι δέον να πλουτίζωνται συνεχώς με τας έκαστοτε εκδιδόμενα παιδικά βιβλία και κατάλληλα παιδικά περιοδικά.

η. Η μουσική των Προτύπων πρέπει να εξυπηρετηθή λίαν προσεχώς διά ραδιογραμμοφώνων. Πρὸς τοῦτο, δέον να ἀναζητήσωμεν και να ἐπιτύχωμεν την ἡχογράφησιν ὅλων των διδασκομένων σχολικῶν ἀσμάτων.

θ. Αι εργασίαι των Προτύπων της περιφέρειας να παρακολουθούνται δύο και τρεις ἡμέρας κατ' ἔτος ὑπ' ὅλων των ἐν αὐτῇ ὑπηρετούντων συναδέλφων, αἱ παρατηρήσεις των ὁποίων ν' ἀναγράφονται εἰς εἰδικὸν βιβλίον, τὸ ὁποῖον δέον να τηρῆται εἰς τὸ σχολεῖον.

Περαιῶν την ἔκθεσίν μου θεωρῶ ὑποχρεωσέν μου να εὐχαριστήσω πάντας ὑμᾶς διά την πρόθυμον προσέλευσίν σας εἰς την σημερινήν μας συγκέντρωσιν και να εὐχηθῶ ὅπως ἡ ὡραία αὐτή κατὰκτησις τοῦ κλάδου μας εὐδωθῇ και ὀριστικοποιηθῇ ἐπ' ἀγαθῷ της Ἑθνικῆς μας Παιδείας.

ΤΕΛΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

σεως και πράξεως, και γιὰ να κάνουμε να καταλάβουν και ν' ἀποκτήσουν στοιχειώδεις γνώσεις που ἔχομε συχνὰ την τάση να πιστεύουμε, εύκολα και σοδαρά, ότι τις κατέχουν. Να κάνουμε να γνωρίσουν αὐτὸ που εἶναι, και να τὸ ἐξηγήσουμε εἶναι τὸ πρῶτο μας καθήκον. Δὲν θα τὸ ἐκπληρώσουμε με μεγαλύτερη εύκολία και ἐπικαιρότητα παρὰ μόνον όταν τὰ φέρουμε σὲ ἐπαφή με τὰ ἴδια τὰ πράγματα.

Ποιές ὥρες θα λαμβάνουν χώραν αὐτὲς οἱ τάξεις τοῦ ὑπαίθρου; Όσο συχνότερα μπορούν (ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὸ ὥραριο, να κρατοῦν περιθώριο ἀπὸ τὰ ἄλλα ὑλικά διδασκαλίας): Τρεῖς ἢ τέσσερες ἐξόδους τὸν Ὀκτώβριο, μία ἢ δύο τὸ χειμῶνα, δύο ἢ περισσότερες φορές τὸ μῆνα τις καλὲς ἡμέρες, θα προσφέρουν ὑλικὸ ἄφθονο γεωγραφικῆς ἐργασίας γιὰ την τάξη, που θα λάβει χώραν τὸν ἄσχημο καιρὸ κυρίως. Θὰ εἶναι ἀρκετὸ να καθιερωθῇ ἓνα πρόγραμμα, ἓνα ἐρωτηματολόγιο που, μέσα στὰ πλαίσια της κοινότητος, θα χρησιμεύσει ὡς βάση ἐνεργείας της τάξεως ὁλοκλήρου και κάθε μαθητοῦ ἰδιαίτε-
ρως».

ΟΙ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

Τὸ τοπικὸ περιβάλλον, ὅπως κάθε γεωγραφικὸ περιβάλλον εἶναι κάτι τὸ ἀπείρως πολυπλοκο. Ἄν ὁ δάσκαλος θέλει να τὸ χρησιμοποιοῦν καρποφόρως, γιὰ τὴ διδασκαλία πρέπει ν' ἀποκτήσει ὁ ἴδιος μιὰ γνώση και να ἐμβαθύνει σ' αὐτή. Οἱ «τοπικές» του πληροφορίες πρέπει να εἶναι πλήρεις και μεθοδικές ἂν θέλει να μπορέσει να κατευθύνει ἀποτελεσματικὰ τις παρατηρήσεις, τις ἐρευνες, τοὺς πειραματισμοὺς και την ἐγγραφολογίαν των μαθητῶν του. «Ἄν εἶναι ἀλήθεια, γράφει ὁ Βιτὰλ ντὲ λὰ Μπλάς, ὅτι ἡ διδασκαλία της γεωγραφίας πρέπει να ξυπνάει τὸ πνεῦμα της παρατηρήσεως, να βασίζεται σὲ αἰσθητὲς ἀλήθειες, να ἐπικαλεῖται ἐντυπώσεις και πειραματισμοὺς, αὐτὸ τὸ πρόγραμμα δὲν χαράσσει ἰδιαίτερες ὑποχρεώσεις στοὺς δασκάλους; Γενικά, ὁ δ)λος δὲν θα διδάσκει στὰ παιδιά κάτι τὸ ἀφηρημένο, ἀλλὰ θα ξυπνὰ τις διάνοιες παιδιῶν που ἔχουν διαμορφωθῇ μέσα σὲ ἓνα ὁρισμένο περιβάλλον και ἔχουν ἀποκτήσει ὁρισμένες συνήθειες. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιβάλλον και πρὸς ὄφελος αὐτῶν των συνθητῶν θα βρεῖ παραδείγματα και τὰ ἀναγκαῖα σημεῖα συγκρίσεως. Θὰ τοῦ πῶ λοιπόν. Μελετήστε τὸν τόπο που θέλετε να διδάξετε. Θὰ τοῦ συστήσω να ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὴ φύση και τὸ παρελθὸν τοῦ τόπου. Ξέρω ὅτι

ἀπὸ της πλευρᾶς αὐτῆς ὑπάρχουν εὐχάριστες πρωτοβουλίες και καλὰ παραδείγματα. Ἄλλοι προσφέρουν ὑπηρεσίες στη μετεωρολογία με κανονικὲς παρατηρήσεις της θερμοκρασίας και τῶν βροχῶν. Ἄλλοι μελετοῦν τοὺς βράχους και τὰ γήπεδα, ἄλλοι τὴ χλωρίδα, ἄλλοι στρέφονται πρὸς τὸ παρελθόν, ἀνακαλύπτουν ἀρχαιολογικά ἱχνη. Ἄλλοι ψάχνουν στὰ ἀρχεῖα ἢ στὰ ἰδιωτικά ἔγγραφα μελετώντας τὸ ἱστορικὸ παρελθὸν της κοινότητός τους. Μοῦ συνέβη να ἰδῶ συλλογές, να διαβάσω ἐνδιαφέρουσες μονογραφίες, που ἦταν καρποὶ ὑπομονητικῶν προσπάθειῶν.

Αὐτὸ πρέπει να ἐξαπλωθῇ και να τὸ κάμουν ἔργον της διδασκαλίας, ἐπιστημονικὸ ἔργο. Γιατὶ και τὸ ἓνα και τὸ ἄλλο ζοῦν πραγματικότητες και παρατηρήσεις και μορφῶνουν στὸ σχολεῖο της φύσεως».

Ἡ γεωγραφικὴ μόρφωση που οἱ δάσκαλοι μας ἀποκοτοῦν στὸ Διδασκαλεῖο τοὺς ὀπλίζει γιὰ να μποροῦν να πραγματοποιήσουν ὑπὸ καλὲς συνθήκες τὴ σύνταξη μιᾶς Κοινοτικῆς Μονογραφίας. Ἡ γνώση της Γενικῆς γεωγραφίας, της φυσικῆς και ἀνθρωπίνης, εἶναι πραγματικὰ ἀπαραίτητη γιὰ να παρατηρήσουν με μάτια καλὰ πληροφορημένα, τις κοινοτικὲς ἀλήθειες. Ἀπὸ τώρα σὲ ἓνα ὁρισμένο ἀριθμὸ διδασκαλείων, οἱ δάσκαλοι - μαθητὲς συντάσσουν, χάριν ἐφαρμογῆς των γενικῶν γεωγραφικῶν σπουδῶν τους και ὡς ἐργασία των διακοπῶν, μονογραφίες της κοινότητος ἀπὸ ὅπου κατάγονται: Ἐχομε πάρει μερικὲς πολὺ ἐπιτυχημένες.

Όταν γίνουν δάσκαλοι, ἔπειτα ἀπὸ ὑπομονητικὴ και προσεκτικὴ μελέτη, πρέπει να ἔχουν στὸ νοῦ τους να κάνουν μιὰ μελέτη τοῦ τοπικοῦ περιβάλλοντος. Ἄν ὁ δάσκαλος φθάσει σὲ μιὰ κοινότητα με πνεῦμα περιεργείας και σκέψεως, «ἂν ἐμπνέεται ἀπὸ ἀνάγκη να καταλάβει κάτι στην περιοχή που τὸν στέλνουν οἱ προϊστάμενες ἀρχές, να ἐγκλιματίζει τὸ πνεῦμα του, να φροντίζει να ἀποκτήσει τις γνώσεις περὶ της φύσεως, γιὰ δική του προσωπικὴ εὐχαρίστηση, και χάριν των μαθητῶν του, θα κάνει δικὸ του τὸν τόπο αὐτό, «με τὴν ἐξερεύνηση στὰ πεδία, ὅπως στοὺς χάρτες, με τὴν ἀπ' εὐθείας παρατήρηση που θα εἶναι μεθοδική, καθώς και με τὴν ἀνάγνωσις ἐγγράφων και βιβλίων με μιὰ οἰκειότητα διεισδυτική, με τὸ παιγνίδι των φυσικῶν φαινομένων και τὴν ἀντανάκλασή τους πάνω στις μορφὲς της ζωῆς και της ἀνθρωπίνης δραστηριότητος. (Paul Duruy). Στοὺς δασκάλους που θέλουν ν' ἀναλάβουν μιὰ κοινοτικὴ μονογραφία, τοὺς συμβουλευόμε να χρησιμοποιοῦν ὡς βοηθήματα μεταξὺ των ἄλλων.

Ἰὸν Μιὰ σειρά ἀπὸ μελέτες που παρουσιάστηκαν με τὸν τίτλο «Γιὰ να προσανατολιστῶν τις ἐρευνες» στὸ Δελτίο της Ἑταιρίας των Ἱστορικῶν Μελετῶν, Γεωγραφικῶν και Ἐπιστημονικῶν της περιφέρειας των Παρισίων της ὁποίας πρόεδρος εἶναι ὁ κ. Δεμαν-

ζόν, καθηγητὴς στη Σορβὸννη.

— Συμβουλὲς τοῦ Γεωλόγου, ὑπὸ Ρ. Λεμοᾶν (Μάιος 1927).

— Συμβουλὲς τοῦ τοπικοῦ ἱστορικοῦ ὑπὸ Ἑϋράρντ (Μάιος και Ὀκτώβριος 1927).

— Συμβουλὲς τοῦ παλαιοντολόγου ὑπὸ Λ. Ζοχῶ (Ὀκτώβριος 1927).

— Συμβουλὲς τοῦ Γεωγράφου ὑπὸ Α. Δεμανζόν (Ἰούνιος 1929 και Ἰανουάριος 1931).

— Συμβουλὲς ἀπὸ τις λαϊκὲς παραδόσεις (Δεκέμβρ. 1927).

— Συμβουλὲς τοῦ ἱστορικοῦ της τέχνης ὑπὸ Ρ. Σνάιντερ (Μάρτ. 1928).

— Πὼς να μελετήσετε μιὰ ἀγροτικὴ ἐκκλησία Ρ. Κροζὲ (Μάιος 1928).

Συμβουλὲς τοῦ βοτανολόγου Ρ. Ζοδὲ πὰδ (Ὀκτώβρ. - Νοέμβρ. - Δεκέμβρ. 1933).

— Συμβουλὲς τοῦ ἐντομολόγου Λ. Σοπαρδ (Ὀκτώβρ. - Νοέμβρ. - Δεκέμβ. 1933).

— 2ον Τὸ γεωλογικὸ και ὑδρολογικὸ χάρτη μιᾶς κοινότητος καθώς και τὴ χρῆσις τοῦ Γεωλογικοῦ χάρτου των 80.000 στὸ σχολεῖο και στὸ ἀγροτικὸ σχολικὸ ταχυδρομεῖο, σειρά ἀπὸ ἄρθρα δημοσιευμένα στὸ Σιολε λιβρέ ἀπὸ ἄρθρα δημοσιευμένα στὸ Ecole Liberaire ἀπὸ τοὺς Ρ. Λεμουᾶν, Λ. Κουσόν, Ι. Φωκέ.

— 3ον Τὴν γεωγραφικὴ ἑρμηνεία τοῦ χάρτου τοῦ Ἐπιτελείου σὲ 1 : 80.000 ὑπὸ Ε. Μαρτονῶ και Α. Χόλλεϋ.

— Τὴ διδασκαλία της τοπικῆς γεωγραφίας ὑπὸ Ζ. Κρεσσότ. Βιβλιοπωλεῖον των Σχολείων, Μέτς.

— Θὰ βροῦν ἐπίσης λεπτομερὲς σχέδιον κοινοτικῆς μονογραφίας, στὸ τέλος της ἀνθρωπογεωγραφίας μας (Ἀσέτ, ἐκδότης).

ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΚΑΙ ΧΩΡΑ :

Τὸ πεδῖον της γεωγραφικῆς παρατηρήσεως στὸ σχολεῖο, δὲν περιορίζεται στὸ ἔδαφος της κοινότητος. Ἡ ἀνάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας: σιδηρόδρομοι και ἰδίως τὰ αὐτοκίνητα ἔκαναν μεγαλύτερο τὸν ὀρίζοντα των μαθητῶν μας. Ὑπάρχουν βέβαια πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς, που δὲν πραγματοποιήσαν οὐτὲ τὸ ἓνα οὐτὲ τὸ ἄλλο μεταφορικὸ μέσον, αὐτοὶ ὅμως γίνονται διαρκῶς σπανιότεροι. Ἀντίθετα διαρκῶς αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς των παιδιῶν που ἐταξίδεψαν στὸ διαμέρισμα, στὴ χώρα και ἀκόμη μακρύτερα. Πολλὲς κοινότητες σχολικὲς ὁργανῶνουν ἐκδρομὲς ἐτήσιες σὲ ἀρκετὰ μεγάλη ἀκτίνα. Πολλὲς περιοχές, κυρίως ἀστικές, ἔχουν δημιουργήσει κατασκηνώσεις διακοπῶν συχνὰ μακρυνές (θάλασσα, βουνό, ἐξοχή). Τὰ παιδιά που ἔχουν κυκλοφορήσει, ἔφεραν παρατηρήσεις και ἐντυπώσεις, που ὁ δάσκαλος θα χρησιμοποιοῦν με τόσο μεγαλύτερη ἀνέση με δση κτὰ παιδιά ζητοῦν να

προσφέρουν με ένθουσιασμό το ζωντανό υλικό ενός μαθήματος».

Κάποτε, οι παρατηρήσεις που έχουν συλλέξει οι μαθητές, από τις μακρινές χώρες, είναι ανεπαρκείς. Ο δάσκαλος πρέπει να συμπληρώσει αυτές τις παρατηρήσεις με τις δικές του, και με τις πληροφορίες και εξηγήσεις που θα αποκομίσει από τις γεωγραφικές μελέτες των χωρών. Αυτές οι μελέτες είναι μονογραφίες των διαμερισμάτων εκλαϊκευμένες, ή σοφές μονογραφίες της χώρας (ρεζιονάι). Αυτές, ανάλογα με την κατοικημένη χώρα πρέπει να βρίσκονται ή στη σχολική βιβλιοθήκη, ή στην προσωπική βιβλιοθήκη του δασκάλου.

Πρέπει να σημειώσουμε, ότι για τη γνώση της χώρας, οι δάσκαλοι πρέπει να χρησιμοποιήσουν εκτός από τις αναμνήσεις των παιδιών και τις δικές τους, εκτός από τα έργα τα καθαρώς γεωγραφικά, τους συγγραφείς, ποιητές και λογογράφους του τόπου.

Σε ώριμα σχολεία δίνουν στους μαθητές μικρές γεωγραφίες του διαμερίσματος, των οποίων η χρησιμοποίηση δεν είναι άχρηστη, αλλά πολλές φορές αυτές δεν περιέχουν παρά μια ξερή ονοματολογία.

Πόσο μάς φαίνεται προτιμότερος ο τύπος του τετραδίου γεωγραφίας και τοπικής ιστορίας, σαν αυτό που εδημοσίευσαν οι κ. κ. Λάχαργκ και Σμιθ στις εκδόσεις της Βιγουρδιανής Έταιρίας της Παιδαγωγικής Άλληλοσηθείας για τους μαθητές του διαμερίσματος των Άνω Πυρηνάων. Περιλαμβάνει με ωραίες φωτογραφικές παραστάσεις και απλά σχεδιαγράμματα και καθαρά, μια σύντομη γεωγραφική μελέτη συσχετισμένη με την Ιστορία της Γαλλίας. Το παιδί πρέπει να μελετήσει και να μάθει αυτές τις στοιχειώδεις γνώσεις, αλλά κυρίως, και εδώ έγκειται η πρωτοτυπία του μικρού συγγράμματος, οφείλει να τις συμπληρώσει χρωματίζοντας τους χάρτες, προσθέτοντας λεπτομέρειες, κάνοντας στις σελίδες που έχουν κρατηθεί για το σκοπό αυτό, ολοσέλιδους χάρτες του διαμερίσματος και του χωρίου, κολλώντας και ιχνογραφώντας εικονογραφήσεις.

2ον Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΔΙ' ΕΜΜΕΣΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΣ

Το απ' ευθείας αντίκρυσμα των γεγονότων, ακόμη μεγεθυμένων από τις πιθανότητες που δίνουν οι περιφερόμενες τάξεις, οι έκδρομες και τα ταξίδια, μένει περιορισμένο σε έναν τομέα πάρα πολύ μικρό του πλανήτη μας. Η περιοχή της γεωγραφίας είναι ολόκληρη η Γη. Για να βοηθηθούμε στην καρποφόρο εξερεύνηση της ίδιας της πραγματικότητας, μπορούμε, με, διαθέτουμε, ευτυχώς, διάφορα μέσα, που λέγονται «εικονογραφημένες αναπαραστάσεις» που είναι κατά κάποιον τρόπο «υποκατάσταψις της ίδιας της πραγματικότητας, μπορούν,

αν χρησιμοποιηθούν έξυπνα, να κατορθώσουν να εξασφαλίσουν σε κάθε γεωγραφική διδασκαλία τον συγκεκριμένο χαρακτήρα της.

Αυτά τα μέσα είναι: Οι φωτογραφίες και ιχνογραφίες, σφαίρες και χάρτες, τα σημειωματάρια διαγραμμάτων κλπ. Αυτά πρέπει να συνεχίζουν, όπως στην εξερεύνηση των τοπικών τοπίων, να προκαλούν την παρατήρηση και επομένως να προμηθεύουν υλικό στη φαντασία και να κάνουν ευκολότερη τη σύλληψη των σχέσεων μεταξύ των γεωγραφικών γεγονότων.

Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Κορμένιος είναι οπρώτος που στο έργο του «Ο κόσμος σε εικόνες» (Όρμπις πικτους) δημιούργησε τη συνήθεια να βάζουν στα σχολικά βιβλία εικόνες, που όταν λείπουν οι πραγματικές πληροφορίες, παριστάνουν στα παιδιά τα πράγματα, για τα οποία τους μιλούν. Από τότε η εικόνα δεν έπαψε να καταλαμβάνει συνεχώς μεγαλύτερη θέση στη διδασκαλία και πρό πάντων, μεταξύ των εικόνων, η πιο συγχρονισμένη μορφή τους: Η φωτογραφία.

«Τί πρέπει να είναι αυτή η εικόνα;», είπαν.

«Πρέπει ν' «αποδεικνύει» στα μάτια: προσδιορίζει τις μορφές, τα χρώματα, τις αναλογίες, τις γεωμετρικές σχέσεις, τη θέση. Πρέπει ν' «αποδεικνύει» στο πνεύμα: αποφεύγει τη λανθασμένη φανταστική αντίληψη, επιτρέπει την εκτίμηση, τη σύγκριση. Κάνει να κερδίζει κανείς καιρό, περιορίζει την περιττή προσπάθεια. Από τη λεπτομέρεια κάνει να προβάλλει ή γενική ιδέα. Φαίνεται, ότι είναι το ακριβέστερο μέσον, που ο άνθρωπος εδημιούργησε για ν' αντικαταστήσει το πρωτότυπο, όταν το πρωτότυπο αυτό δεν είναι δυνατόν να το έχει εμπρός του την ώρα που γίνεται η μελέτη».

Η ΕΙΚΟΝΑ, ΠΗΓΗ ΓΝΩΣΕΩΣ

Μετά την εξερεύνηση του τοπίου, γράφει ο κ. Λόρρε, διαθέτουμε στη γεωγραφία τη χρήση φωτογραφιών και ιχνογραφημάτων. Έδω παρουσιάζονται στο πνεύμα δύο σκέψεις. Μιλούν, κάποτε, περί εικονογραφήσεως ενός θέματος, και τα βιβλία του σχολείου είναι αρκετά εικονογραφημένα. Δεν πρόκειται, λοιπόν, καθόλου περί αυτού. Δεν ζητούμε να εικονογραφήσουμε ένα μάθημα ή ένα κεφάλαιο, έχουμε ν' α μπορούμε να εξαγάγουν από την εικόνα την ουσία του ενός και του άλλου. Αυτή η μέθοδος όμως προϋποθέτει μια εξαιρετική εκλογή φωτογραφιών και μεγάλη συνήθεια στο χειρισμό των εικονογραφημένων εγγράφων. Η εικόνα παύει να είναι μια απλή διακόσμηση, δεν παρουσιάζεται καν σαν ένα στοιχείο αποδείξεως ή επαληθεύσεως στην υποστήριξη ενός άφηρημένου θεωρήματος. Είναι ή ίδια ή πηγὴ γνῶσεως.

Η φωτογραφική αναπαράσταση — όπως

το τοπίο — μιλεί σ' αυτούς που ξέρουν να την ακούν — μόνον σ' αυτούς. Πρέπει να επιμείνουμε στην εικόνα, να την αναλύσουμε. Μ' άλλα λόγια, η εικόνα δεν ενεργεί μόνον με την παρουσία της. Δεν αξίζει παρά μόνον ανάλογα με τη χρήση που της κάνουν. Δεν είναι ένα φυλακτό (τάλισμαν), αλλά ένα εργαλείο», είπαν. Αν το τοπικό περιβάλλον είχε χρησιμοποιηθεί όπως είδαμε, θα προσφέρει στο παιδί μια πλούσια σειρά από αίσθησεις, που θα το βοηθήσουν να καταλάβει με επιτυχία, την εικόνα που του παρουσιάζουν. Ο δάσκαλος τότε θα μπορέσει να χρησιμοποιήσει συγκρίσεις, παρομοιώσεις, αναλογίες και ή αναπαράσταση της αλήθειας θα αποβεί εξαιρετικά ζωντανή, παρά τον τεχνητό χαρακτήρα της. Οι εικόνες που τροφοδοτούν την φυσική περιέργεια του μαθητού θα του ξυπνήσουν εύκολα το ενδιαφέρον. Άλλα δεν πρέπει να του τις δείξουν απλώς «όπως προσφέρουν ένα καλό βαθμό στα φρόνιμα παιδιά», πρέπει να γίνουν το αντικείμενο μιάς πραγματικής άσκησης διευθυνομένης παρατηρήσεως.

ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Για να προσφέρουν τις υπηρεσίες που περιμένει κανείς απ' αυτές, οι εικόνες πρέπει να διαλεχτούν με επιμέλεια.

1. Πρώτον, πρέπει να παριστάνουν μιαν άποψη πραγματικά χαρακτηριστική του τόπου που μελετούμε και όχι κάτι το κοινό ή το εξαιρετικό. Αυτή η ανάγκη αποκλείει ένα μεγάλο αριθμό εικόνων επαγγελματικών, ασημάτων ή πολύ ειδικών. Οι επαγγελματίες φωτογράφοι σπάνια — όπως είναι εύνοητο — έχουν γεωγραφικό πνεύμα και οι φωτογραφίες τους, δεν έχουν τίποτα το επιστημονικό — που να αφορά απόψεις δημοσιογραφικές, ιστορικές, ακόμη αισθητικές.

2. Πρέπει να προσθέσουμε, ότι οι εικόνες, που θα δείξουμε, δεν πρέπει να είναι παραφορτωμένες με λεπτομέρειες, που θα κάνουν δύσκολη την παρατήρηση και θα διασπάσουν την προσοχή των παιδιών. Η φωτογραφία δεν δίνει την εντύπωση του αναγλύφου. Παρουσιάζει όλα τα αντικείμενα που συλλαμβάνει ο φακός, με τον ίδιο τρόπο. «Το γεωγραφικό τοπίο, είναι ένα σύνολο, γράφει ο κ. Καμίλ Βαλλώ, αλλά επίσης κάτι το αφηρημένο. Για να εξηγήσει κανείς τις ρυτίδες του εδάφους δεν αρκεί να παρατηρήσει. Πρέπει ακόμη να συγκεντρώσει την προσοχή του στους χαρακτήρες που αναπαριστάνει αδιάφορα η φωτογραφία, το ίδιο όπως όλα τα άλλα, και τους οποίους κάποτε παραμορφώνει έντελως ή δεν τα αναπαριστά καθόλου. Αυτό είναι τόσο αληθινό, ώστε είναι πολλά τα έργα της γεωγραφίας ή

άπλοποιημένα σχέδια τοπίων, που βοηθούν στη διευκρίνιση των χαρακτηριστικών, που είναι αναγκαία για την εξήγηση, και χρησιμοποιούνται κατά προτίμηση στις γεωγραφίες». Άς διαλέξουμε, λοιπόν, εικόνες απλές και καθαρές, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με άνεση.

3. Για κάθε μάθημα να μην κρατούμε παρά εικόνες που έχουν άμεση σχέση με το θέμα και σε περιορισμένο αριθμό. Πρέπει να προφυλαχθούμε από τον κίνδυνο που ονομάζει ο κ. Πώλ Ντυτυύ «η παθητική θέα», στην οποία μάς συνθίξει ή γρήγορη διαδοχή των θεαμάτων, που έχουμε εμπρός μας. Το να περνάμε γρήγορα μπρος από τα μάτια των παιδιών ένα μεγάλο αριθμό εικόνων είναι «σαν να εκτελούμε μια ιεροτελεστία που απαιτεί μια παιδαγωγική μέθοδος ύπερφυσική και πρόσκαιρη».

Ένας μικρός αριθμός από εικόνες διαλεγμένες, που εξηγούνται από το δάσκαλο, αλλά πρό πάντων ερμηνευμένες από τους μαθητές «παίρνουν μια μεγάλη εκπαιδευτική αξία και αντιδρούν ακριβώς στη συνήθεια ν' αφήνουν να εκτυλίσσονται μπροστά τους φυσικά θεάματα χωρίς άλλη απόλαυση από την απόλαυση της οράσεως, αλλά χωρίς διανοητική δραστηριότητα» (Πώλ Ντυτυύ).

4. Τέλος, οι εικόνες που χρησιμοποιούνται πρέπει να έχουν διαστάσεις τέτοιες, ώστε να μπορούν να τις βλέπουν άνετα και καθαρά όλοι οι μαθητές.

Η συλλογή «Η Εικονογραφημένη Γεωγραφία», που εξέδωθη στο βιβλιοπωλείο Φερνάν Ναττάν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις αυτές με τις θαυμάσιες ηλιογραφίες της διαστάσεως 65X100.

Ο λιμένος (Μασσαλία). Ο παγετών, ή λίμνη, ή θάλασσα, το ήφαιστειο, ή έρημος, ή Ίνδοκίνα, το Άλγερν κλπ. Αυτές οι γιγαντιαίες εικόνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν τόσο για τη διακόσμηση των τάξεων, όσο και για την ομαδική διδασκαλία. Οι περισσότερες από τις άλλες συλλογές εικόνων που υπάρχουν, είναι διαστάσεων πολύ περιορισμένων για τη διδασκαλία αυτή και δεν μπορούν να παρατηρηθούν καρποφόρα παρά από μικρές ομάδες μαθητών ή κατ' άτομον. Από εκεί προέρχεται η χρησιμότητα των οπτικών οργάνων, που επιτρέπουν τη μεγέθυνση των εικονογραφησεων είτε τυπωμένων είτε αναπαραγόμενων σε γυαλί, οργάνων προβολής σωμάτων ακιερών ή οργάνων προβολής διαφανών. Τα κινηματογραφικά μηχανήματα ενώ συγχρόνως επιτρέπουν προβολές μεγάλων διαστάσεων, έχουν το προτέρημα να αναπαριστούν την κίνηση.

(Συνεχίζεται)

Εἰκόνες ἀπὸ τῆ ζωῆ τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Κ. ΓΚΡΟΖΑ

Μεγάλο μέρος τῶν δημοτικῶν μας σχολείων εἶναι ἀγροτικά ὀλιγοτάξια. Σ' αὐτὰ στρέφεται ἰδιαίτερα ἡ προσοχὴ τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου. Συνέδρια συγκροτοῦνται στὰ πολιτισμένα ἔθνη καὶ δρακόντεια μέτρα λαμβάνονται γιὰ τὴ βελτίωση καὶ ἀναμόρφωσή τους. Σὲ μᾶς νέα βιβλία καὶ ἄρθρα ἐδημοσιεύθηκαν καὶ κίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν. Ἀπὸ τὴν εὐχὴ ὡς τὸ ἔργο, εἶναι ὅμως ἀπόσταση μεγάλη. Στὴν ἀγροτικὴ ἐπαρχία τὸ ὀλιγοτάξιο σχολεῖο εἶναι ὁ μοναδικὸς φωτεινὸς φάρος γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἐξυγίανση τοῦ ἀγροτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴ μορφωσὴ τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Ἐκεῖ ἔξω στὸ ὠραιότατο ἑλληνικὸ ὑπαίθρο, τὸ σχολεῖο κατὰ μέγιστο μέρος εἶναι στενὰ συνδεδεμένο μετὰ τὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ, μετὰ τὴν ἀφοσίωση καὶ τὸ πλῆσισμά της ἐργασίας, μετὰ τὴς πλούσιες συγκινήσεις καὶ παλμούς τῆς στενότερης πατρίδας του, τῆς ἐνότητας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐνιαίας σχολικῆς ζωῆς. Ὁ δάσκαλος στὴ ζωὴ τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου παίρνει ξεχωριστὴ θέση καὶ ἀνάμεσα στὶς ἄλλες κοινωνικὲς καὶ κρατικὲς ὑπηρεσίες. Δὲν εἶναι ἐκεῖ ἔξω ἄπλος δημόσιος ὑπάλληλος, εἶναι λειτουργὸς καὶ ἀνθρωποπλάστης μικρῶν καὶ μεγάλων, μέρα καὶ νύχτα. Ἀπ' αὐτὸν κατευθύνεται ἡ πνευματικὴ, ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ ζωὴ τοῦ σχολείου καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ χωριοῦ.

Ἄς πεταχτοῦμε, λοιπὸν μετὰ τὴ φαντασία μας στ' ἄγια ἐκεῖνα μέρη κι' ἄς πάρουμε μερικὲς εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου μετὰ πρωταγωνιστὴ ἕνα ἰδανικὸ συγχρονισμένο δάσκαλο, ποὺ μᾶς προσκαλεῖ ἐκεῖ νὰ κάνουμε μιὰ ἐπίσκεψιν καὶ νὰ πάρουμε μέρος στὴ ζωὴ τοῦ ἀγροτικοῦ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ περιβάλλοντός του, φυσικοῦ κι' ἀνθρώπινου. Θὰ πάρουμε μιὰ ἐντύπωση ὀργανικὴ καὶ θὰ διαγνώσουμε πῶς ἔχει ἀλλάξει πιά τὸ ἀγροτικὸ σχολεῖο ἀπὸ κατὰσθημα διδασκαλίας ἐς τόπο ἐργασίας καὶ αὐτενεργοῦ ἀγωγῆς. Χαιρόμαστε ποὺ ἔβρουμε σὲ μιὰ ἄμεση ἐπαφὴ μετὰ τὴν πραγματικότητα μιᾶς χωριάτικης κοινότητος, μετὰ τοὺς ἀπείριστους τρόπους καὶ τὴν ἀνοιχτόκαρδὴ ἀπλοτήτῃ της.

Μὲ συζήτηση μετὰ τὸ δάσκαλο θὰ διατυπωθοῦν τὰ βασικὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μόρφωσης. Πνευματικὲς εἰκόνες καὶ ἐπιζητήσεις θὰ ἀξιοποιούνται καὶ θὰ ἀνταποκρίνονται ἐφ' ὅσον θάνα ἁξιοπιστες. Μ' εὐχαρίστηση δεχόμαστε τὴν πρόσκληση τοῦ ἀγροτικοῦ δασκάλου καὶ θὰ κρατήσουμε ἀνοιχτὴ τὴν καρδιά, τὸ ἴσσημα καὶ τὴ σκέψιν, νὰ ὅλα τὰ προβλήματα καὶ ἐρωτήματα, ποὺ μᾶς προβάλλει ἡ ἐπαρχιακὴ ἀγροτικὴ ζωὴ.

Μ' ἕναν περίπατο ἀνάμεσα στὸ χωριὸ καὶ τὸν περιβάλλοντά του κόσμον ἀρχίζει ἡ ἐπίσκεψιν. Μὲ τὸν πρῶτο γύρο νοιώθουμε τί θὰ πεί

τοπικὸς κλειστὸς δεσμὸς καὶ χωριάτικη ἰδιόζουσα ζωὴ. Εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ διασχίζεις τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ μετὰ τὸ δάσκαλο. Ὁ δάσκαλος γνωρίζει κάθε ἀνθρώπο, χαιρετιοῦνται φιλικὰ ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο κι' ἀλλάζουν λίγα σύντομα λόγια, ποὺ ἀφορροῦν οἰκονομικῶς τὰ νέα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Γιὰ κάθε ἕνα σπῆτι ὁ δάσκαλος ἔχει κάτι νὰ πεί. Μᾶς δείχνει κρυμμένες ὁμορφιὲς τοῦ χωριοῦ.

Πολλὰ ξέρεῖ νὰ διηγηθεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς καθ' ἑαυτοῦ οἰκογενείας. Ξέρεῖ ὅχι μόνον τὴν τωρινὴν τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ πεπρωμένο περασμένων γενεῶν, τοῦ εἶναι οἰκεῖο. Πόσο ἐντονη εἶναι ἡ ζωὴ μερικῶν οἰκονομικῶν. Ὅσο φιλικὴ καὶ ὠραία εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ χωριοῦ, ὅπως φαίνεται ἐξωτερικὰ, τόσο ἀλλοιωτικὴ τελείως εἶναι συχνὰ ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ. Μέσα σ' ἕνα σπῆτι κατοικεῖ ἕνας χωριάτης, ποὺ ἀναθετεῖ στὰν θεὸ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας του, μετὰ τὸν ὁποῖο ἡ γεωργικὴ του ζωὴ βρίσκεται πάντα σ' ἐσωτερικὴ σύνδεση, καθὼς καὶ μ' ὅλες τὶς οὐράνιες δυνάμεις. Μὲ τὸ σταυρὸ ἀρχίζει μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τὸ ἔργο του καὶ μετὰ τὸ σταυρὸ τελειώνει τὸ βράδυ μετὰ τὸ χτύπημα τῆς καμπάνας, τοῦ ἑσπερινοῦ. Σ' ἕνα ἄλλο σπῆτι τὸν νοικοκύρη τὸν κυριέψε ἡ δαιμονισμένη ρακί. Ὅ,τι κερδίζει τὸ ξεδεύει στὸ ποτὶ τὸ βράδυ στὸ καταραμένο ἑλληνικὸ καφενεῖο, ἐνῶ τὰ παιδιὰ του καὶ ἡ γυναίκα του υποσιτίζονται καὶ ντύνονται ἄσχημα. Μόλις ἀργὰ τὴ νύχτα γυρίζει στὸ σπῆτι, ἀρχίζει ὁ μαλωμός, οἱ βρισιὲς καὶ τὸ ξυλοκόπημα ὧλων. Τὸ σπῆτι καταχρεωμένο καὶ πᾶμφτωχο, πᾶει νὰ καταστραφεῖ. Ἀκούμε πόσο χριστιανικὴ εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, ποὺ ἀποδείχεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν του στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐξωκλήσια πολλῶν ἀγίων γύρω σ' αὐτὸ καὶ τὰ κονίσματα, ποὺ σὰν ἀρχαῖοι βωμοὶ τὸ προστατεύουν μέρανύχτα ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ τὶς θεομηνίες, ποὺ καταστρέφουν τὴ σοδειὰ του.

Ὁ δάσκαλος μολογᾷ σὲ μᾶς γιὰ διάφορες ἐνδείξεις κατὰπτώσεως τῆς χωριάτικης ζωῆς, ποὺ παρουσιάζεται πρὸς πολλὰ καὶ τὶς μεγάλες ἐορτὲς καὶ πανηγύρια, μετὰ τὴν ἀλλαντὴ τῆς τοπικῆς ἐνδυμασίας, τὴν πολυτέλεια τῶν πόλεων καὶ τὴν ψευτοεπιτήδευση πολλῶν. Ἀναγνωρίζομε ἀπ' ὅλα αὐτὰ πόσο δύσκολο πρᾶγμα εἶναι νᾶναι κανένας ἀγροτικὸς δάσκαλος στὴν ἑλληνικὴ ἐπαρχία, μακριὰ ἀπὸ συγκοινωνία, μέσα στὴ φτώχεια, ἀμάθεια καὶ ἀνθυγιεινὴ οἰκονομικὴ ζωὴ. Ὁ δάσκαλος αὐτὸς ἐκεῖ στέκεται μέσα σὲ μιὰ περιοχὴ γεμάτη ἀπὸ καλὲς καὶ κακὲς δυνάμεις, ποὺ θέλουν σύνεση, λεπτότητα καὶ πειστικότητα στὸν ἐκάνεση στὸν ἐκάστοτε χειρισμὸ τους. Σὰν παιδαγωγὸς τοῦ χωριοῦ, ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ ζήσει τὴ ζωὴ του, μετὰ τὴν ἐλευθονότητά.

Σὰν παιδαγωγὸς τοῦ λαϊκοῦ συνόλου, πρέπει νὰ βοηθήσει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ του, γιὰ νὰ τοὺς φέρει σ' ἀνώτερο ὑλικὸ καὶ πνευματικὸ ἐπίπεδο καὶ σὲ ζωὴ ταχτοποιημένη καὶ ὀργανωμένη. Αὐτὴ τὴ βαρεῖα τοῦ ἀποστολῆ καὶ τὸ ψηλὸ του λειτούργημα τότε θὰ μπορέσει νὰ τὸ ἐκπληρώσει καλὰ, ὅταν αὐτὸς ὁ ἴδιος στηρίζεται καὶ κρατιέται σὲ μιὰ βάση στερειῆς καὶ ἐπιβλητικῆς. Μιὰ τέτοια ζωὴ βαθεῖα καὶ ὀργανικὴ, ἀπαιτεῖ ἀγῶνα πρὸς τὰ μέσα καὶ πρὸς τὰ ἔξω. Πρὸς τοὺς τοῦτοις, δὲν μπορεῖ νὰ ξεκινᾷ πάντα ὁ δάσκαλος ἐκεῖ, σκεπτόμενος τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς ἐκπληρώνει μιὰν ἀποστολὴν. Πόσο λοιπὸν γεμάτη εὐθύνες εἶναι ἡ θέσις ἐνὸς δασκάλου στὸ χωριὸ, ὅταν δὲν ἐκπληρώνει τὸν προορισμὸν τοῦ, νὰ ἐντυπώσει γνώσεις καὶ νὰ φρονιματίζει μικροὺς καὶ μεγάλους. Ἡ ἐντολὴ του ἐκεῖ εἶναι πολὺπλευρῆ, νὰ γίνει παιδαγωγός, δάσκαλος καὶ ψυχοπλάστης τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ, ὧλων γενικῶς.

Ἐξω στὰ περίχωρα τοῦ χωριοῦ πάλι, βλέπουμε τὸν δάσκαλο τοῦ χωριοῦ εἰς τὸ ἔργο του. Πόσο συνδεδεμένος μετὰ τὴ φύσιν ζῇ! Αὐτὸς μᾶς ἀνοίγει τὰ μάτια στὶς ὁμορφιὲς τοῦ περιβάλλοντος. Μποροῦμε νὰ τὸν ρωτήσουμε γιὰ τὰ δείχνει ἰδιαίτερα εἶδη καὶ τύπους, μᾶς ὁδηγεῖ σὲ φυτὰ τοῦ δάσους, ποὺ αὐξάνουν πολὺ. Κάθε φωνὴ πουλιοῦ, ποὺ ἀκροαζόμεστε, μπορεῖ νὰ μᾶς τὴ δηλώσει. Ἄν δὲν εἶχαμε μαζί μας αὐτὸ τὸ δάσκαλο τοῦ χωριοῦ, δὲν θὰ μαθαίναμε μερικὰ πατήματα καὶ ἴχνη στὸ χορτάρι, μερικὰ φωνήματα ἀπὸ μακριὰ, μερικὰ πετάγματα πουλιῶν στὰ ψηλά. Σὲ μιὰ ἀνάπαυση πορείας μας, μᾶς μονολογᾷ ὁ δάσκαλος παραδόσεις ἀπὸ ζῶα καὶ φυτὰ, μᾶς δηλώνει τὰ λαϊκὰ ὀνόματα, ξέρεῖ γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν φυτῶν σὰν φαρμάκων ἀπὸ τοὺς χωριάτες του, γνωρίζει τραγούδια καὶ ποιήματα ἀπὸ τὴν πλούσια ζωὴ τῆς φύσεως. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ οὐράνια φαινόμενα πολλὰ ἔχει νὰ πεί. Εἶναι πολλὴ ὠραία νὰ τὸν ἀκούω, περνώντας τὸ δάσος, νὰ διηγείται ἀπὸ τὶς παρατηρήσεις του, τοῦ κυνίου τῶν ἀγρίων ζώων, γιὰ τὰ παιγνίδια καὶ τοὺς ἀγῶνες τους, γιὰ τ' ἀρπακτικὰ πουλιά καὶ ἄλλα πολλὰ. Ἐνας τέτοιος δάσκαλος χωριοῦ δὲν θὰ δώσει τὸ μάθημα τῆς φυσιογνωσίας ἀπὸ μέσα μόνο ἀπὸ τὸ βιβλίο, οὔτε ἀπὸ ἐποπτικὲς εἰκόνες.

Ἐπειδὴ ζῇ μέσα στὴ φύσιν, θὰ πάρει τὰ παιδιὰ του ἔξω μέσα στὸ δάσος καὶ στὰ χωράφια.

Ἀπὸ τὶς ἱστορίες τοῦ κυνίου μαθαίνουν πλατύτερα, γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἀγροτικοῦ δασκάλου. Μᾶς διηγείται γιὰ τὶς σχέσεις του μετὰ τὸν δασονόμο, πῶς γυρίζει μ' αὐτὸν καὶ κυνηγεῖ. Σ' αὐτὸν τὸν ἀνθρώπο φέρει τὶς πλατύτερες γνώσεις του ἀπὸ τὴ φύσιν. Τοῦ ἐχει ἀνοίξει μάτια, αὐτὰ καὶ καρδιὰ γιὰ τὸν πατριδογνωστικὸν κόσμον. Ὁ δασονόμος αὐτὸς ἔτσι, ἔχει γίνει ἕνας φίλος τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου. Πολλὲς φορὲς τὸν φέρνει ὁ δάσκαλος μέσα στὸ σχολεῖο. Τότε διηγείται πολλὰ στὰ

παιδιὰ καὶ ἀπαντᾷ σὲ πολλὰς ἐρωτήσεις τους. Σ' αὐτὸν ὀφείλεται, ποὺ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ χωριότατα δὲν ὑπάρχει κανένα ποὺ νὰ κἀν καταστροφὴς στὶς ὁμορφιὲς τῆς φύσεως, νὰ πειράζει φωλιὰς τῶν πουλιῶν καὶ τῶν μυρμηκιῶν. Ὅταν ὁ δασονόμος περνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ χωριὸ, ὅλα τὰ παιδιὰ τὸν χαιρετοῦν φιλικὰ. Τὶς ἴδιες καλὲς σχέσεις ἔχει ὁ ἀγροτικὸς δάσκαλος πρὸς τὸν γεωπόνον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπαγγελματίες τοῦ χωριοῦ του. Τὸν ξυλουργὸν τὸν ξέρεῖ καλὰ. Ἀπ' αὐτὸν ἔχει μάθει πολλὰς καλὰς γνώσεις γιὰ τὴν εἶδιν τοῦ ξύλου καὶ τὶς χρήσεις του. Οἱ διάφοροι χειροτέχνες εἶναι συνδεδεμένοι μετὰ τὸν δάσκαλο καὶ τὸν βοηθοῦν στὴ δουλειὰ του.

Ἐνας ἐπιπλοτοῖός, πατέρας ἐνὸς μαθητῆ τὸν ἐβοήθησε νὰ κάνει τὴ σκηνὴν τοῦ σχολικοῦ θεάτρου. Μὲ τὸν δάσκαλο καὶ τὰ μεγάλὰ παιδιὰ ἔκανε τὸ θέατρο τῆς ἔδρας. Μαζεύει γιὰ τὰ παιδιὰ τὰ κομμάτια, τὶς ἄκρες τῶν ξύλων, ποὺ θὰ τοὺς χρειαστοῦν στὴ χειροτεχνία τους. Τὸ μοντέλλο τοῦ σχολείου ἀπὸ τέτοια ἔγινε, ὑπὸ κλίμακα σμίκρυνσης. Ὁ σιδηρουργὸς συχνὰ ἀφήνει τὰ παιδιὰ νὰ ἴδουν πῶς πεταλῶναι τὰ ἄλογα. Κάποτε παρατηροῦν τὴ φωτιά του καὶ πῶς σφυρηλατεῖ στ' ἄμμόνι τὸ πυρρῶμένο σίδερον μετὰ τὸ βαρὺ του σφυρί. Ὁ ἴδιος σιδηρουργὸς ἔχει κι' ἐργαστήριον ἐπιδιόρθωσης ποδηλάτων τους.

Ὁ ἀρτοποιὸς συχνὰ ἐξηγεῖ στὰ παιδιὰ τὸ σύστημα καὶ τὴν δουλειὰ τοῦ φούρνου. Ὁ κηπουρὸς δίνει τὶς συμβουλὲς του κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν μαθητῶν τοῦ περιβολιοῦ του, χοήσιμες πολὺ γιὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ σχολικοῦ κήπου. Ὁ σταθμάρχης τοῦ σιδηροδρόμου ἔχει μιὰ ἀνοιχτὴ καρδιά νὰ μιλάει συχνὰ μετὰ τὰ παιδιὰ γιὰ τὰ ἔργα του. Τὰ βάζει καὶ πάνω, μαυροῦρες κάποτε, γιὰ νὰ τοὺς δείξει, πολλὰ καὶ νὰ τοὺς λύσει τὴν περιέργειάν τους. Ὁ νομολάτῃς μετὰ τὸ ἀμάξι του ἀφήνει κάποτε τὰ παιδιὰ ν' ἀνεβῶν λίγο τὴν χαρραγίαν, ποὺ μεταφέρει τὸ γάλα.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ φορτηγοῦ αὐτοκινήτου ἢ ὁ καρραγωγὸς συχνὰ ἀφήνουν τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ ν' ἀνεβῶν πάνω καὶ νὰ πᾶνε νὰ ξεφορτώσουν τὰ καλά τοῦ χωριοῦ στὴν πόλιν. Αὐτὸ εἶναι σπουδαῖο γιὰ τὰ παιδιὰ, γιὰτὶ μαθαίνουν τὶς σχέσεις καὶ συναλλαγὰς μεταξὺ πόλεως καὶ χωριοῦ ἢ ἐπαρχίας. Κοντὰ στὸ χωριὸ εἶναι ὁ νερόμυλος ἢ τὸ νεροπρίνον. Μιὰ πρωτόγονη βιομηχανία. Τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ τοῦ σχολείου μαθαίνουν λεπτομερῶς τὸν ἀπλὸν μηχανισμό τους καὶ τὶς δυνάμεις ποὺ ἐνεργοῦν, ἐνῶ τὰ μικρότερα πρὸς χοντρικὰ καὶ ἄλλα.

Ὁ μυλωνὰς δείχνει, πῶς χαράζει τὴ μυλόπετρα, τί εἶναι ἡ φτερωτὴ καὶ ὁ μεγάλος κάδος μετὰ τὸ νερό. Τὰ παιδιὰ μαθαίνουν ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς πρὸς ποῖο μέρος πᾶνε τὰ ἐμπορεύματα, ἀπὸ ποῖο μέρος ἔρχονται οἱ πρῶτες ὕλες. Τὸ χωριὸ δὲν ζῇ μόνον τοῦ ἀπομονωμένου, συνδέεται ἔτσι στενὰ μ' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα. Εἶναι ὀργανωμένα μέσα σ' ἕνα πλούσιο περι-

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΝ ΤΗ ΠΡΑΞΕΙ

Ἀντιρρήσεις περὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ἰδεοπτικῆς Μεθόδου εἰς τὸ Μονοτάξιον

Τοῦ κ. Γ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον)

Εἰς τὸν κύκλον τῶν εκπαιδευτικῶν ἔχει γεννηθῇ καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ ἡ ἀστήρικτος ἐπιστημονικῶς ἀμφιβολία, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δυνατότητα ἐπιτυχούς ἐφαρμογῆς τῆς Ἰδεοπτικῆς μεθόδου εἰς τὰ Μονοτάξια σχολεῖα. Καὶ δημιουργεῖται σήμερον σοβαρὸν τὸ θέμα τῆς ἐπεκτάσεώς της, ἐὰν ληθῇ ὑπ' ὅψει, ὅτι τὸ Μονοτάξιον ἐν τῇ χώρᾳ μας, ἀποτελεῖ τὸν ἀντικειμενικὸν τύπον τοῦ παιδαγωγικοῦ σχολείου.

Ἡ ἀντίρρηση αὕτη δέον ναποδοθῇ εἰς τὴν ἐσφαλμένως κρατούσαν ἀντίληψιν παρὰ τισι τῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι ὑπολαμβάνουν τὸ Μονοτάξιον, ὡς τὸν μειονεκτικὸν τύπον τῶν σχολείων μας.

Διατείνονται δηλαδή, ὅτι τὰ στενὰ χρονικά ὅρια τῆς διδασκαλίας ἐντὸς τῶν ποίων εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κινῆται ὁ διδάσκαλος τοῦ Μονοταξίου, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναγάγουν τὴν παιδαγωγικὴν αὐτοῦ ἐπίδρασιν εἰς ἐπίπεδον ἀνωτέρας ἀποδόσεως. Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἴη ἡ πνευματικὴ του δεξιότης, ἐλλείπει εὐαρέθου θυμικῆς καταστάσεως, λόγῳ τοῦ βάρους καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνεπιληψίας εὐθύνης περὶ τῆς ἐν γένει λειτουργίας τοῦ σχολείου, καθίστανται δευτερεύοντες παράγοντες τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω θεώρησιν, ἐπισπεύδεται ἀπροσφόρως ὁ ρυθμὸς τῆς διδασκαλίας καὶ ἀποκλείεται πᾶσα ἐλευθέρως ἐκδηλώσεως, τὴν ὁποίαν προσδοκᾷ ἡ ὀρθὴ ἀγωγή, καὶ ἀπαιτεῖ ἡ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Ντεκαὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἀναγνώσεως καὶ κρολίου συστήματος «Α' ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς». Ἡ ἐν αὐτῇ, ἐν κατακλείδι, συντελουμένη παιδαγωγικὴ — διδασκτικὴ ἐργασία εἶναι πημιμελής, διότι περιορίζει τὴν ἐξέλιξιν τῆς πνευματικῆς φυσιολογίας τοῦ μαθητοῦ εἰς ἐπίπεδον κατώτερον τῆς φυσικῆς του βαθμίδος, ἀνευ ἀξιολογικῆς τιμῆς συμβολῆς δι' ἧς καὶ ὁ μαθητὴς ἐξέρχεται τοῦ Μονοταξίου ἀδιαπαιδαγώγητος, ἐστερημένος γνώσεων καὶ πείρας μετὰ κολοβωμένην τὴν προσωπικότητά αὐτοῦ.

Ἡ ἐκτεθείσα ἀποψις, τὴν ὁποίαν ἐκτὸς ἄλλων σέβονται καὶ ὑποστηρίζουν καὶ τινες ἐκ τῶν μεμνημένων εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου σχολείου, ἐλέγχεται ριζικῶς, ὡς στερούμενη παντελῶς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας.

Τὰ Μονοτάξια, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων ἐφαρμογῶν τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας καὶ ὑπαγωγῆς τῆς παιδείας ὑπὸ τὴν δημοσίαν ἀντίληψιν, ὑπῆρξαν τὰ φυτάρια τῆς βασικῆς μορφώσεως τῆς νέας κοινωνίας. Εἰς αὐτὰ ἐγαλουχθήσαν καὶ ἀνεμορφώθησαν οἱ πλείστοι τῶν

μεγάλων παιδαγωγῶν τοῦ παρελθόντος. Καὶ αὐτὰ κατὰ προτίμησιν οὗτοι ὀργάνωσαν, εἰς κέντρα ἐρεύνης καὶ ἐφαρμογῆς τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἀντιλήψεων αὐτῶν.

Σήμερον γενικῶς πιστεύεται, ὅτι ἡ πλήρης διαμόρφωσις τῶν μαθητῶν εἰς αὐτονομίους προσωπικότητας, ἱκανὰς νὰ εὐδοκίμησιν καὶ νὰ ὑπηρετήσιν τὴν κοινὴν προσπάθειαν, πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι δυνατὴ κατ' ἐξοχὴν εἰς Μονοτάξια σχολεῖα.

Ἡ καθ' ἑαυτοῦ κοινωνικὴ μορφή τῆς ἐσωτερικῆς του λειτουργείας προσεγγίζει ἀπολύτως τὴν ὀργανωσιν καὶ τὸν βίον τῆς εὐρυτέρας κοινωνίας τῶν ἐνηλίκων. Ἐξοικονομεῖ ὅλας τὰς ἀναγκαίους συνθήκας ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐκδηλώσεως καὶ ἐνεργείας. Καὶ θέτει ὑπὸ δοκιμασίαν τὰς ἐνδογενεῖς δυνάμεις τῶν παιδῶν, προάγουσα αὐτὰς εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐλευθέρως δημιουργίας.

Ἡ εὐρεῖα καὶ μεθοδικὴ ἐφαρμογὴ τῶν κατ' ἐξοχὴν μορφωτικῶν «σιωπηρῶν ἐργασιῶν» δίδει τὸ μέτρον τῆς ἀξίας καὶ τὴν θεμελίαν ἀφητηρίαν τῆς ἐν αὐτῷ συντελουμένης παιδαγωγικῆς προσπάθειας. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, δύναται τὰ Μονοτάξια νὰ θεωρηθῶν κατὰ προτίμησιν ὡς ἐστὶν αὐθορμήτου ἐξελίξεως, ἐνεργητικότητος καὶ πνευματικῆς δημιουργίας Κέντρα ἐνιαίας διαπαιδαγωγήσεως τῶν παιδῶν καὶ ὀριμάνσεως τῶν εὐνόμων καρπῶν τοῦ ἠθικοῦ καὶ πολιτισμένου βίου τῶν ἀνθρώπων.

ΕΠΙΒΕΒΛΗΜΜΕΝΗ Ἡ ΑΛΛΑΓΗ

Διὰ τὴν Παιδείαν θὰ ἦτο μία μεγάλη προσφορά καὶ θὰ ἐσημείωνε σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἐὰν οἱ ἡγούμενοι τῶν εκπαιδευτικῶν ζητημάτων καὶ δυνάμενοι νὰ λύουν ὑπὸ τὸ φῶς τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων τῆς Ἀγωγῆς, προέβαινον εἰς ἐκτενεστέραν ἐρευναν τῶν παιδαγωγικῶν θεμελίων τοῦ Μονοταξίου σχολείου διὰ μίαν ἀποφασιστικὴν ριζικὴν ἀλλαγὴν ἐπὶ τῆς ἤδη ὑφισταμένης καταστάσεως τῶν σχολείων. Τὸ καταστάλαγμα τῆς πολυχρονίου πείρας τοῦ διδασκάλου θὰ ἦδυνάτο νὰ παράσχη μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος προϋποθέτει βασικῶς:

Γενικὴν καθιέρωσιν τοῦ τύ-

βάλλον, τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ ἓνα μέρος μέσα στὴ γενικὴ ἐργασία καὶ τὴν ἀγροτικὴ ζωὴ. Δὲν θὰ ἦταν ὅμως ἔτσι, ἂν ὁ δάσκαλος δὲν εἶχε τόσο καλὰς σχέσεις καὶ ἐπαφὰς μ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ, κι ἂν ἦταν κατάκλειστος στὴν αἵθουσά του καὶ δίδασκε μόνο γνώσεις βιβλίων. Αὐτὸ θὰ τοῦ ἦταν πρὸς ἀναπαυτικὸν, ἐνὼ ἡ σύζησις μὲ τὸ χωριὸ θάχαι πλούσια ἐργασία, ὅμως ζωντανὴ καὶ πλούσια ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ καὶ μεγάλης μορφωτικῆς ἀξίας.

Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ χωριοῦ ἀκούμε, κατὰ τὸν περίπατον, πολλὰ ἐνδιαφέροντα. Ὁ δάσκαλος διηγείται γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς γεωπονίας τοῦ χωριοῦ. Γνωρίζει πολλὰ ὀνόματα ἀγρῶν καὶ τὴ σημασίαν τους. Φτάσαμε ἔτσι σὲ θέσιν ν' ἀναγνωρίζωμε καλὰ τὴν καλλιέργειάν τοῦ ἐδάφους γύρω μας. Βῆμα πρὸς βῆμα γνωρίζαμε, ὅτι ὁ δάσκαλος ἐνεργοῦσε πραγματικὰ σὰν ἐρευνητής. Ξερεῖ ἐπίσης πολλὰ νὰ ἐκθέσῃ γιὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὸ πολιτικὸν παρελθὸν τοῦ χωριοῦ του. Ὅλα τ' ἀντικείμενα γι' αὐτὸν εἶναι ζωντανὰ καὶ ὄχι πράγματα νεκρά. Τὸ χωριὸ καὶ τὸ περιβάλλον του, μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ φύσιν, τὸ ἔχει μάθει ἄριστα μὲ δική του ἐπισκόπηση, μ' ἐρωτήσεις, μὲ μελέτη κοπιαστικῆς τῆς βιβλιογραφίας τῆς Στενωτέρας Πατρίδας. Ὁ δάσκαλος αὐτὸς εἶναι ἓνας μικρὸς ἐρευνητὴς τῆς Στενωτέρας Πατρίδας καὶ γι' αὐτὸν μὴν καὶ τοὺς μαθητὰς του νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ ζωντανά. Ἀναγνωρίζομε, ὅτι ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ στηρίζεται σὲ μίαν στερεὴν βάση: Ὁ Θεὸς καὶ ὁ κόσμος τῆς Στενωτέρας Πατρίδας ἐντυπώνουν καὶ χαράσσουν τὴν ὑπόστασίν τους. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ εἶναι θεοσκεπτικὸς ἀνθρώπος. Δὲν χρησιμοποιοῖ ἀποκλειστικὰ ὕλικες ἀξίες, οὔτε ἰδιαιτέρας, οὔτε ἀξίες ἐξαρτώμενες μόνο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἀλλὰ θὰ εἶναι γνώστης καὶ μεταδότης τῶν αἰώνιων ἀξιών. Πιστεύει καλὰ, ὅτι ὁ ἀγροτισμὸς παρὰ τὴς καταστρεπτικῆς δυνάμεις τῆς σύγχρονης ἐποχῆς, ἔχει μέθας τοῦ ὑπνοτισμένης ἀφθαρτες ἀξίες, ποὺ ὁ ἀγροτικὸς ἀνθρώπος μέσας σὲ τὸ κτήμα του καὶ στὴν κλειστὴν ἐπαρχιακὴν ἐργασίαν του, ἔχει ἓνα δυνατό φυσικὸ μέσο τῆς ζωῆς νὰ τὴς συγκρατῇ καὶ νὰ τὴς μετουσιώσῃ. Ἔργο τοῦ δασκάλου ἐκεῖ εἶναι νὰ ἐξευγνίσῃ τὴ μεταβαλλόμενη ζωὴ μέσα στὰ συγκεκριμένα προβλήματα τῆς κάθε μέρας. Ἀποφασιστικὸν γιὰ ὅλη τὴν παιδαγωγικὴ καὶ μορφωτικὴ ἐργασία εἶναι, ὅτι ὁ ἀνθρώπος πάλι βρί-

σκει τὰ μέσα καὶ τὴν ἀπορροφητικὴν δύναμιν τῶν ἀξιών. Μορφωμένος εἶναι μόνον ὁ ἀνθρώπος, ποὺ ἐπεξεργάζεται τὸν κύκλον τῆς ζωῆς, πρὸς τὸν ὁποῖο προσαρμόζεται.

Τώρα λοιπὸν κατανοοῦμε, ποῖα θέτη ἔχει τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ. Ἐχει μίαν μόνιμην, διαρκὴ καὶ ἰδιαίτερον ζωὴν. Θὰ ἦταν ἀνάποδος, ἂν γίνονταν τὸ ἀγροτικὸν σχολεῖον ἓνα ἐκτύπωμα πιστὸ τοῦ σχολείου τῆς πόλης, ποὺ εἶναι σ' ἓναν ὅλως ἰδιαίτερον κόσμον ἀπὸ ὅπου ἀντλεῖ τὰ προβλήματα του. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ «πρότυπο σχολεῖον». Σχολεῖον τῆς πόλης καὶ σχολεῖον τῆς ἐπαρχίας, ἔχουν τὸν ἰδιαίτερόν τους χαρακτῆρα καὶ μάλιστα ἀνάλογον μὲ τὸν τόπον καὶ τὴν προσωπικότητα τοῦ δασκάλου. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ἓνα στένεμα, μίαν ὑπερεκτίμησιν τῆς Στενωτέρας Πατρίδας, μίαν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸν κόσμον; Ὅτι οἱ φόβοι αὐτοὶ δὲν δικαιολογοῦνται, ἀναγνωρίζομε ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπιτοπία καὶ τὴν προέκτασίν της. Ὁ δάσκαλος μὲ τὸν κόσμον. Ἀκούμε πρὸς τὰ ποῦ τραλὸς μᾶς διηγείται, πὼς τὸ χωριὸ εἶναι σὲ συνβάνα οἱ δρόμοι τοῦ χωριοῦ, πόσο μακριὰ εἶναι ἡ πόλις, πὼς ἔθω παραπέρα ἀπὸ τὴν ἄκρην τοῦ χωριοῦ περνάει ἓνας αὐτοκίνητος δρόμος καὶ πᾶν μάλιστα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦ περνάει τὸ δίκτυον κάποιου ἀεροπορικῆς γραμμῆς τοῦ μακρινότερου κόσμου. Ὁ δάσκαλος τὰ ξερεῖ αὐτὰ καὶ τὰ ἐκθέσῃ, ἀκόμα πρὸς ποῦ τραβᾶνε τὰ προϊόντα τ' οὗ χωριοῦ, καὶ ἀπὸ ποῦθε ἔρχονται πολλὰ καλὰ τῆς ζωῆς του. Τὸ ἐργαστάσιον φυλακίας τοῦ χωριοῦ, τὸ ἐργαστάσιον ἐπεξεργασίας γάλακτος σὲ τυρὶ, στέλλει τὰ προϊόντα του ἔξω μακριὰ. Τὰ ἱστορικὰ συμβάντα δείχνουν πίσω τὸ μακρινὸ παρελθόν. Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος στένωσιν, ὅταν οἱ αἰσθήσεις μένουν ἀνοιχτὲς γιὰ τὴν πραγματικὴν ζωὴν, ὅταν ὅλα τ' ἀντικείμενα κρατοῦν ἰχνογραφικὸν περίγραμμα, ὅταν τὸ παρὸν τοποθετῆται μέσα στὸ σύνολον τῆς ζωῆς. Μᾶς γίνεται φανερόν, ὅτι χωριὸν, Στενωτέραν Πατρίδα καὶ κόσμος βρίσκονται μετὰξὺ τους σὲ στενὴν συναλλακτικὴν σχέσιν, ἀλλ' ὅμως τὸ χωριὸ εἶναι τὸ δυνατόν θεμέλιον τῆς ζωῆς, πᾶν σὲ τὸ ὁποῖο στέκεται ὁ ἀνθρώπος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινάει πρὸς τὰ ἔξω, σὲ τὸ πλάτος τῆς ζωῆς, καὶ ξαναγυρίζει πίσω στὴ μέσιν του. Χωριὰ καὶ ἰδιαίτερη ζωὴ εἶναι γερὰ ριζωμένην ζωὴν, γνώσιν τοῦ χωριοῦ εἶναι ριζωμένην μὲ τὸν κόσμον.

(Συνεχίζεται).

ΞΕΝΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Περίληπτική απόδοση από το διεθνές τύπο υπό ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

BRAZILIA

Οι έγγραφες στά σχολεία της μέσης τριπλασιάστηκαν.

Μέσα σε 15 χρόνια, οι έγγραφες στά σχολεία της μέσης τριπλασιάστηκαν. Ένώ το 1940 το σύνολο των έγγραφων μαθητών ήταν 170.057, το 1954 ήταν 535.775 μαθητές, πράγμα που αναλογεί σε 26.000 μαθητές κατά μέσον όρο, το χρόνο, μία αύξηση δηλαδή πέντε φορές μεγαλύτερη από την όλική αύξηση του πληθυσμού. Κατά το διάστημα της περιόδου αυτής, ο αριθμός των σχολείων της Μέσης από 821 έγινε 2.485.

Τριάντα χιλιάδες έγγραφες δωρεάν.

Από τον εντεταλμένο της εθνικής ομοσπονδίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων της χώρας, προσέφεραν στους νέους, που η οικονο-

μική τους κατάσταση δεν τους επιτρέπει να παρακολουθήσουν τα μαθήματά τους της Μέσης, να έγγραφουν δωρεάν, μέχρι του αριθμού των 30.000 έγγραφων.

Έθελοντες για την εξόρμηση εναντίον του αναλφαριθμητισμού.

Κατόπιν της εκκλήσεως, που απηύθυνε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προς όλες τις κοινωνικές τάξεις της χώρας, στις πολιτικές μερίδες, στρατιωτικές δυνάμεις, εκπαιδευτικούς οργανισμούς, συνδικάτα και σε κάθε πολίτη ιδιαιτέρως, όπου τους συνιστούσε να ενδιαφερθούν και να λάβουν μέρος στη γενική κίνηση εναντίον του αναλφαριθμητισμού, θα προσφερθούν τιμητικές διακρίσεις σε όλους όσοι θα λάβουν ενεργό μέρος στην εξόρμηση. Έτσι θα δοθεί ένα δίπλωμα σε κάθε πρόσωπο που θα έχει διδάξει σε ένα χρόνο τουλάχιστον 5 μαθητές. Ένα δίπλωμα με εύφημη

δεδειγμένοι δια την ανάληψιν του τοιούτου έργου.

Δ. Επίσημον αναγνώρισιν της αυθεντικότητας της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού και του ύψους της εθνικής και πολιτιστικής αποστολής του.

Ε. Ίδρυσιν κατά γενικάς περιφέρειας με πλήρη οργάνωσιν υπηρεσίας εποπτικών εφοδίων και σχολικών αντικειμένων προς θεράπειαν εις βαθμόν σχολαστικότητας των αναγκών κανονικής λειτουργίας του Μονοταξίου.

και ΣΤ. Νομικήν κατοχύρωσιν καθεστώτος προνομιακής μεταχειρίσεως και οικονομικής αμοιβής των αγωνιζομένων λειτουργών της Παιδείας.

Υπό τους όρους αυτούς διασφαλιζόμενη η λειτουργία του Μονοταξίου σχολείου, φρονούμεν ότι θα εκπληρώση την προσδοκίαν της όρθης αγωγής των Έλληνοπαίδων. Το σχολείον θα είναι ή στοά της Θείας αληθείας και ή επίδρασις αυτής ευεργετική θα επεκτείνεται παντού. Ο δε διδάσκαλος, ιεροφάντης του Έθνους της Ορθοκείας και της Παιδείας, με απόλυτον πίστιν επί την δύναμιν της Άγωγής, θα θεμελιώνη την νέαν Έλληνικήν κοινωνίαν, τὰ μέλη της ποίας, θα είναι έτοιμα — μακράν από την αυθεντίαν της πολιτικής εξουσίας — πάντοτε να θυσιάζουν τὰ αγαθά της προσωπικής αυτών δημιουργίας δια την πρόοδον. τὸν πολιτισμὸν καὶ τὸ Έθνικὸν μεγαλεῖον της Πατρίδος μας.

Γ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

μνεία σε κάθε πρόσωπο που θα έχει διδάξει το όλιγώτερο 15 μαθητές και ένα δίπλωμα με εύφημη μνεία και έγγραφη στο δίβλίο τιμών στους έθελοντες συνεργάτες, που θα έχουν εξασφαλίσει τη λειτουργία δεκαπέντε τάξεων αναλφαριθμητισμού, επί ένα χρόνο το όλιγώτερο.

Βοήθεια διατροφής στους μαθητές.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διέταξε να γίνη μία εθνική εξόρμηση με τὸν σκοπὸ νὰ παρακινήση τις δημόσιες υπηρεσίες και τὴν ιδιωτική πρωτοβουλία, στὴν οικονομική καὶ τεχνική ἐνίσχυση τῶν σχολικῶν συσσιτίων. Αὐτὴ ἡ ἐξόρμηση θὰ ἔχη ἐπίσης σκοπὸ νὰ βελτιώσῃ τὴ θρεπτικὴ ἀξία τῶν φαγητῶν καὶ νὰ μειώσῃ τὴν τιμὴ τῆς ἀγορᾶς τῶν τροφίμων ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὴν παρασκευὴ τῶν γευμάτων, εὐκολύνοντας τὴν κατ' εὐθείαν ἀγορὰ ἀπὸ τὸν παραγωγὸ καὶ μειώνοντας τὰ ἐξοδα μεταφορᾶς, καταφεύγοντας, ἂν παραστῇ ἀνάγκη σὲ συμφωνίες διεθνῶς χαρακτῆρος.

Τὸ θέατρο στὸ σχολεῖο.
Ο ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῆς Μόρφωσης τῆς Βραζιλίας διώρισε μιὰ ἐπιτροπὴ ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ σχολικοῦ θεάτρου στὰ σχολεῖα τῆς Μέσης. Πρόκειται νὰ ἐνθαρρύνῃ, νὰ συντονίσῃ καὶ νὰ προκαλέσῃ τὸ σχηματισμὸ συνεταιρισμῶν ἢ λεσμῶν θεάτρου μετὰξὺ τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν θὰ ἐτοιμάζῃ μόνον τὰ σχέδια, ἀλλὰ θὰ ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴν ἐκτέλεσή τους.

ΚΑΝΑΔΑΣ

Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκπαίδευσης.

Στὶς περισσότερες ἐπαρχίες, κυρίως στὶς ἀνατολικές ἐπαρχίες τῆς χώρας, γίνονται εἰδικές ραδιοφωνικὲς ἐκπομπές γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ μόρφωση. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἐκπομπές αὐτές περιλαμβάνουν τὴν παράστασιν ἐνὸς ραδιοφωνικοῦ σκέτς, ποὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἕνα μουσικὸ κομμάτι, κατὰ τὸ ὅποιον μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις τους μετὰ ἕνα ἰχνόγραφο ἢ με ζωγραφικὴ. Τὰ ραδιοφωνικὰ περιλαμβάνουν συνήθως ὁδηγίες καὶ συμβουλὰς γιὰ τὴν κατασκευὴ προσωπιδίων, μαριονετατάτες καὶ ἄλλα ἀνάλογα. Ἀπευθύνονται στοὺς μαθητὲς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ καὶ στὶς κατώτερες τοῦ γυμνασίου.

Δασικὴ μόρφωση.
Στὸ κολλέγιον τοῦ Μακντόναλντ, στὴν ἐπαρχία τοῦ Κουεμπέκ, ὁργανώθηκε τε-
λευταίως ἕνας κύκλος μαθημάτων δασικῆς βιομηχανίας, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ἐπαρχιακοῦ γυναικείου Ἰνστιτούτου, στὸ ἐπαρχιακὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μὰκ Τζίλ. Γιὰ προεργασίαν τοῦ κύκλου αὐτῶν μαθημάτων, οἱ μαθήτριες τοῦ κολλε-
γίου Μακντόναλντ ἐπεσκέφθησαν μιὰ δασικὴ

ἐπιχείρηση, ποὺ ἀνήκει στὴν Καναδικὴ Ἑταιρεία Χαρτοποιίας.

ΛΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Υποχρεωτικὴ διδασκαλία τῆς μανδρινικῆς γλώσσας.

Τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας ἀποφάσισε νὰ εἶναι στὸ ἐξῆς ἡ ἐπίσημη ὁμιλουμένη γλῶσσα σὲ ὅλη τὴν Κίνα, ἡ διάλεκτος τοῦ Πεκίνου, ποὺ λέγεται Κουὰν χουὰ ἀπὸ τοὺς Κινέζους, καὶ μανδαρινὴ ἀπὸ τοὺς Ἀνατολίτες καὶ ἡ διδασκαλία τῆς θὰ εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ πρέ-
πει νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως.

Ἡ ἀνώτερη ἐκπαίδευση.

Τὸ 1954 ὑπῆρχαν μετὰξὺ ἄλλων, δέκα τρία πανεπιστήμια διαιοισμένα στὶς διάφορες περιοχές τῆς χώρας. Ἡ ἀναδιοργάνωση τῆς τεχνικῆς μόρφωσης ποὺ ἦταν προσαρτημένη στὰ παλὰ πανεπιστήμια, ἔδωσε εὐκαιρία στὴ δημιουργία ἑκοσὶ πολυτεχνείων καὶ ἑικοσὶ ἑξῆ τεχνολογικῶν ἰνστιτούτων (χάλυβας, γεωλογίας κλπ.), ποὺ παρασκευάζουν μηχανικοὺς γιὰ τὶς εἰδικότητες αὐτές. Ἡ ἀνώτερη ἐκπαίδευση περιλαμβάνει ἐξ ἄλλου 29 γεωργικὲς καὶ δασικὲς σχολές, ἑπτὰ ἰνστιτούτα γιὰ τὴν οἰκονομία καὶ τὰ οἰκονομικά, τέσσερα προωρισμένα γιὰ τὶς σπουδὲς πολιτικῶν καὶ νομικῶν ἐπιστημῶν, δύο εἰδικὲς σχολές στὰ Βορειοανατολικά καὶ τὸ Σινκιάνγκ, ποὺ προετοιμάζουν τοὺς φοιτητὲς τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, στὰ ὑπεύθυνα πλαίσια μετὰ τὸν σκοπὸ ν' ἀναπτύξουν τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια στὴν περιοχή τους.

ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΣ

Δημοσιογραφία καὶ ἐξορμήσεις γιὰ τὸν ἀναλφαριθμητισμό.

Τὸ ἄρθρο 37 τοῦ διατάγματος γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῆς ἐκπαίδευσης, ποὺ ἐπικυρώθηκε ὁμοφώνως ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 65 Πολιτειῶν, ποὺ ἔλαβαν μέρος στὸ ΧΥΙΙΙ Διεθνὲς Συνέδριον τῆς δημοσίας ἐκπαίδευσης, ποὺ συνήλθε στὴ Γενεύη ἀπὸ τὴν Οὐνέσκο καὶ ἐπιμένει στὴ σημασία ποὺ θὰ ἔχη ἡ «συνεταιρίζουν ἀπ' εὐθείας στὴν πραγματοποίηση ὁρισμένων ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων τοὺς ἀμεσώτερους ευεργετούμενους ἀπὸ τὶς καμπάνιες ποὺ ὁργανώθηκαν: τὸν τύπο καὶ τοὺς μεγάλους ἐκδοτικοὺς οἴκους...». Εἶναι ἐνδιαφέρον ν' ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Ἰσημερινὸς παίζει τὸν ρόλο τοῦ πρωτοπόρου στὴν ὑπόθεσιν αὐτῇ, ἐνῶ ἡ Ἑνωσὴ τῶν συντακτῶν ἐφημερίδων τοῦ Ἰσημερινοῦ παίζουν ἀπὸ πολλὰ χρόνια τὸν κύριον ρόλον στὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαριθμητισμοῦ.

ΙΣΠΑΝΙΑ

Ἡ νέα διαμόρφωση τοῦ ὑπουρ-

γείου της δημοσίας εκπαίδευσης.

Ένα βασιλικό διάταγμα κάνει πολλές μετατροπές στον οργανικό νόμο του υπουργείου Δημοσίας Εκπαίδευσης. Οι περιλαμβανόμενες στο έτος εκτός από τις Γενικές Διευθύνσεις, που αντιστοιχούν στα διάφορα επίπεδα της εκπαίδευσης: Μια Γενική Τεχνική Γραμματεία, μια επιμελητεία για την επέκταση της πνευματικής καλλιέργειας (λαϊκή μόρφωση, ραδιόφωνο και κινηματογράφο διδακτικά κλπ.) και μια επιμελητεία για τη σχολική προστασία και κοινωνική βοήθεια (υποτροφίες, δόματα στους μαθητές και στο διδακτικό προσωπικό κλπ.).

Τεχνική Γραμματεία του υπουργείου Παιδείας.

Υπό το όνομα «Γενική Τεχνική Γραμματεία» έγινε ένα όργανο σπουδών τεχνικής βοήθειας και σχεδίου.

Μεταξύ των έργων της Γραμματείας συγκαταλέγονται: α) η έτοιμια των τεχνικών αναφορών και των σχεδίων νομοθετικών διατάξεων, β) έρευνες και στατιστικές μελέτες για την κοινωνική πραγματικότητα της ύπαιθρου των σχολικών προβλημάτων, γ) η συγκέντρωση του βιβλιογραφικού υλικού και των εγγράφων, χωρίς στις ανταλλαγές με τα έθνη και ξένα ιδρύματα, δ) η έκδοση των δημοσιεύσεων του υπουργείου, ε) οι σχέσεις λούονται με τα εκπαιδευτικά, επιστημονικά ή με τα έθνη και διεθνή ιδρύματα, που ασχολούνται με ζητήματα.

Οι καθηγητές της Μέσης θα μορφώνονται σε ένα ειδικό σχολείο.

Η επίσημη εφημερίδα του υπουργείου της δημοσίας εκπαίδευσης δημοσιεύει μια διάταξη, που δημιουργεί στο πλαίσιο του «Κέντρου διδακτικού προσανατολισμού» μια σχολή για τη μόρφωση των καθηγητών της Μέσης. Ο σκοπός της σχολής είναι η ανύψωση του επιστημονικού και παιδαγωγικού επιπέδου του διδακτικού σώματος της Μέσης οργάνωνοντας για το σκοπό αυτό κύκλο μαθημάτων μορφωτικών και τελειοποίησης.

Για να προωθήσουν τις σπουδές σε εξωτερικό.

Εκκινώντας από την ιδέα, ότι τα πανεπιστημιακά μαθήματα δίνουν μεγάλη σημασία στη γλωσσολογία, και στην κατανόηση των άλλων χωρών και της πνευματικής τους καλλιέργειας, συμφωνήθηκε με νομοθετικό διάταγμα, οι Ισπανοί φοιτητές να μπορούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα αυτά σε ιδρύματα ξένων σπουδών, αναγνωρισμένα από το υπουργείο της Εθνικής Παιδείας της Ισπανίας και τα οποία έχουν την έδρα τους στην Ευρώπη ή την Αμερική, χρησιμοποιούν τη γερμανική, τη γαλλική, την αγγλική, την ισπανική ή την πορτογαλική για γλώσσα σπουδών. Το πτυχίο που θα πάρουν από το ξένο

ίδρυμα θα επιτρέψει στους φοιτητές να παρουσιασθούν στις εξετάσεις με τα ίδια προνόμια προς τους φοιτητές που τελείωσαν τις σπουδές τους στην Ισπανία.

Βιβλία «βραβευμένα» και βιβλία «έγκριμένα».

Το διάταγμα για τα βιβλία της Μέσης προβλέπει την οργάνωση διαγωνισμών κατά περιόδους από το υπουργείο, για την έκδοση βιβλίων. Έχει ανατεθεί στην «τεχνική επιτροπή» για την επιλογή των βιβλίων, που δημιουργήθηκε στους κόλπους του υπουργείου Εθνικής Παιδείας, να κατατάξει τα βιβλία σε τρεις κατηγορίες: βραβευμένα, έγκριμένα, θνητά. Οι καθηγητές θα μπορούν να απορριφθούν. Οι καθηγητές των βιβλίων που διαλέξουν ελεύθερα μεταξύ των βιβλίων που έχουν καταταγεί στις δύο πρώτες κατηγορίες με την προϋπόθεση να μην επέλεξε καμία άλλη στην έκλογή αυτή κατά το διάστημα μιας περιόδου τεσσάρων ετών.

ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

Η γενική μόρφωση αντιστάθμισμα στην ειδίκευση.

Έπειτα από την έκθεση που υπεβλήθη από τον αντιπρόσωπο της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών στην ΧΥΙΙ Διεθνή Διάσκεψη της Δημοσίας Εκπαίδευσης η κίνηση για τη γενική μόρφωση εξακολουθεί να κινεί το ενδιαφέρον στα πανεπιστημιακά κέντρα. Διαφορούν στα σχέδια σπουδών που προκάλυψαν τα δύο πρώτα χρόνια, ιδιαίτερες σπουδές, γενικές γνώσεις για την ανθρωπότητα, τις κοινωνικές επιστήμες, τις φυσικές επιστήμες και τους τρόπους έκφρασης, όπως είναι η ρητορική, η τέχνη του γραψίματος κλπ.

Οι μητέρες και το διδακτικό έπαγγελμα.

Για να καταπολεμήσει την έλλειψη δασκάλων το κολλέγιο Όρδρα στην πολιτεία του Ιλλινόις, καθιέρωσε ώριμο αριθμό μαθημάτων για τους ενήλικους πτυχιούχους ενός πανεπιστημιακού κολλεγίου, που θέλουν να προπαρασκευασθούν για ένα δίπλωμα για τη στοιχειώδη εκπαίδευση. Οι υποψήφιοι, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες αξιότητες εκτός από ότι αφορά την παιδαγωγική μόρφωση, πρέπει να ακολουθήσουν περί τις 8 ώρες εβδομαδιαία μαθήματα. Αυτά μάλιστα τα μαθήματα θα οργανωθούν κατά ομάδες από 25—30 μέλη. Θα λάβουν υπόψη την ώριμότητα και την πείρα των υποψηφίων και θα οργανώσουν τα ωράρια με τρόπο ώστε να μπορεί ένας μεγάλος αριθμός από μητέρες παιδιών σχολικής ηλικίας να προετοιμασθούν για να διδάξουν στα σχολεία των διαμερισμάτων του.

(συνεχίζεται)

ΧΑΡΗ Σ. ΠΑΤΣΗ

ΤΡΙΠΛΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

- 1) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5
- 2) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5
- 3) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5
- 4) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5
- 5) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5
- 6) ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5
- 7) ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΤΡΙΠΛΟΣ ΧΑΡΤΗΣ (γεωφυσικός — παραγωγικός — πολιτικός) σε σχήμα 70×100 και σε πολυχρωμία δφφσεται Δραχ. 5

ΤΡΙΠΛΟΙ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ (ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ)

1. Τριπλός χάρτης Κύπρου Δραχ. 8
2. Τριπλός χάρτης Κρήτης » 8
3. Τριπλός χάρτης Πελοποννήσου » 8
4. Τριπλός χάρτης Στερεάς Ελλάδος » 8
5. Τριπλός χάρτης Μακεδονίας - Θράκης » 8

ΜΕΓΑΛΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ (ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ)

1. Μεγάλος Γεωφυσικός Ελλάδος (1,50X1,05) Πανόδετος Δραχ. 150
2. Μεγάλος Πολιτικός Ελλάδος (1,50X1,05) » 150
3. Μεγάλος Γεωφυσικός Ευρώπης (1,50X1,05) » 150
4. Μεγάλος Πολιτικός Ευρώπης (1,50X1,05) » 150
5. Μεγάλος Γεωφυσικός Ασίας (1,50X1,05) » 150
6. Μεγάλος Πολιτικός Ασίας (1,50X1,05) » 150
7. Μεγάλος Τριπλός Αμερικής (1,50X1,05) » 150
8. Μεγάλος Τριπλός Αφρικής (1,50X1,05) » 150
9. Μεγάλος Τριπλός Αυστραλίας (1,50X1,05) » 150
10. Μεγάλος Παγκόσμιος Χάρτης (τριπλός 1,50X1,05) » 150
11. Χρονολογικός παραστατικός χάρτης Ελληνικής Ιστορίας » 70

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

(Τόμοι 15—Γλώσσα Δημοτική—Χαρτί πολυτελείας—Σελ. 7.000)

Ἐγκυκλοφόρησαν οἱ ἕξι πρῶτοι τόμοι. Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1958 θὰ παραδοθῇ ὁλόκληρον τὸ ἔργον.

Κατόπιν παρακλήσεων πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν, γονέων καὶ συνδρομητῶν τῆς Μ.Ε.Ν. ἀποφασίσαιμε καὶ αὐξήσαιμε τοὺς τόμους τοῦ ἔργου ἀπὸ 10 εἰς 14 οὕτως ὥστε μαζὶ μετὸν ξεχωριστὸν τόμον ΕΛΛΑΣ, ὁλόκληρον τὸ ἔργον νὰ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 15 τόμους τοὺς κάτωθι :

Τόμος	Πρῶτος	(1ος)	περιέχει τὰ ἀλφαβητικά ψηφία	A—Aε
»	Δεύτερος	(2ος)	» » » »	Aε—Aι
»	Τρίτος	(3ος)	» » » »	Aι—Aν
»	Τέταρτος	(4ος)	» » » »	Aν—Aω
»	Πέμπτος	(5ος)	» » » »	B—Γα
»	Ἑκτος	(6ος)	» » » »	Γα—Δ
»	Ἑβδομος	(7ος)	» » » »	E·Z·H·Θ·I
»	Ὀγδοος	(8ος)	» » » »	K
»	Ἐνατος	(9ος)	» » » »	Λ—M
»	Δέκατος	(10ος)	» » » »	N·Ξ·O·Πα
»	Ἐνδέκατος	(11ος)	» » » »	Πα—Πρ
»	Δωδέκατος	(12ος)	» » » »	Πρ—P
»	Δέκατος τρίτος	(13ος)	» » » »	Σ—T
»	Δέκατος τέταρτος	(14ος)	» » » »	Y·Φ·X·Ψ·Ω
»	Δέκατος πέμπτος	(15ος)	» » » »	EΛΛΑΣ

Πεντακόσιοι παιδαγωγοὶ καὶ ἐπιστήμονες συνεργάζονται στὴ μνημειώδη ἔκδοσιν τῆς Μ.Ε.Ν. πὺν τιμᾷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ εἶναι ἡ μοναδικὴ Πηγὴ Γνώσεων γιὰ κάθε Δάσκαλο, γονέα, μαθητὴ, σπουδαστὴ, νέο καὶ νέα.

ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ὅλα τὰ σχολεῖα καὶ ὅλα τὰ ἐλληνοπούλα τὸ μοναδικὸ καὶ μνημειώδες αὐτὸ ἔργον χρυσόδετον, μετὶ μηνιαῖες δόσεις.

ΠΡΟ·Υ·ΠΟΛΟΓΙΣΘΕΙΣΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ Μ.Ε.Ν. Δραχ. 2250

Ἦτοι 15 χρυσόδετοι τόμοι πρὸς 150 δραχ. ἕκαστος.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΕ ΕΚΠΤΩΣΗ 20% Δραχ. 1800

Ἦτοι 15 χρυσόδετοι τόμοι πρὸς δραχ. 120 ἕκαστος. Προκαταβολὴ δρχ. 300 καὶ τὰ ὑπόλοιπα εἰς 15 μηνιαῖες δόσεις τῶν 100 δραχ.

ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΝ δρχ. 1500

Ἦτοι 15 τόμοι πρὸς δραχ. 100 ἕκαστος. Δηλαδή, ὅσοι ἔχουν τὴν οἰκονομικὴ εὐχέρεια καὶ προκαταβάλουν ἐφάπαξ τὸ ποσὸν τῶν 1500 δραχ. κερδίζουν ἐπὶ μὲν τῆς μελλοντικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου δρχ. 750, (40 %) ἐπὶ δὲ τῆς σημερινῆς τιμῆς του δραχ. 300 (20 % περίπου).

Διδάσκαλοι—Γονεῖς—Μαθηταὶ—Σπουδασταὶ

Σπεύσατε νὰ ἐγγραφῇτε συνδρομηταὶ στὴ Μ.Ε.Ν. καὶ νὰ παραλάβετε τοὺς ἕξι πρῶτους τόμους.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

ΑΘΗΝΑΙ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 - ΤΗΛ. 58.417